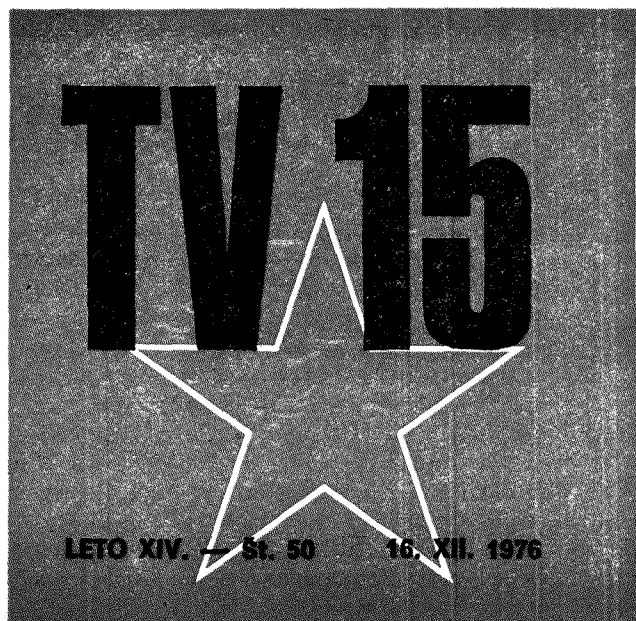
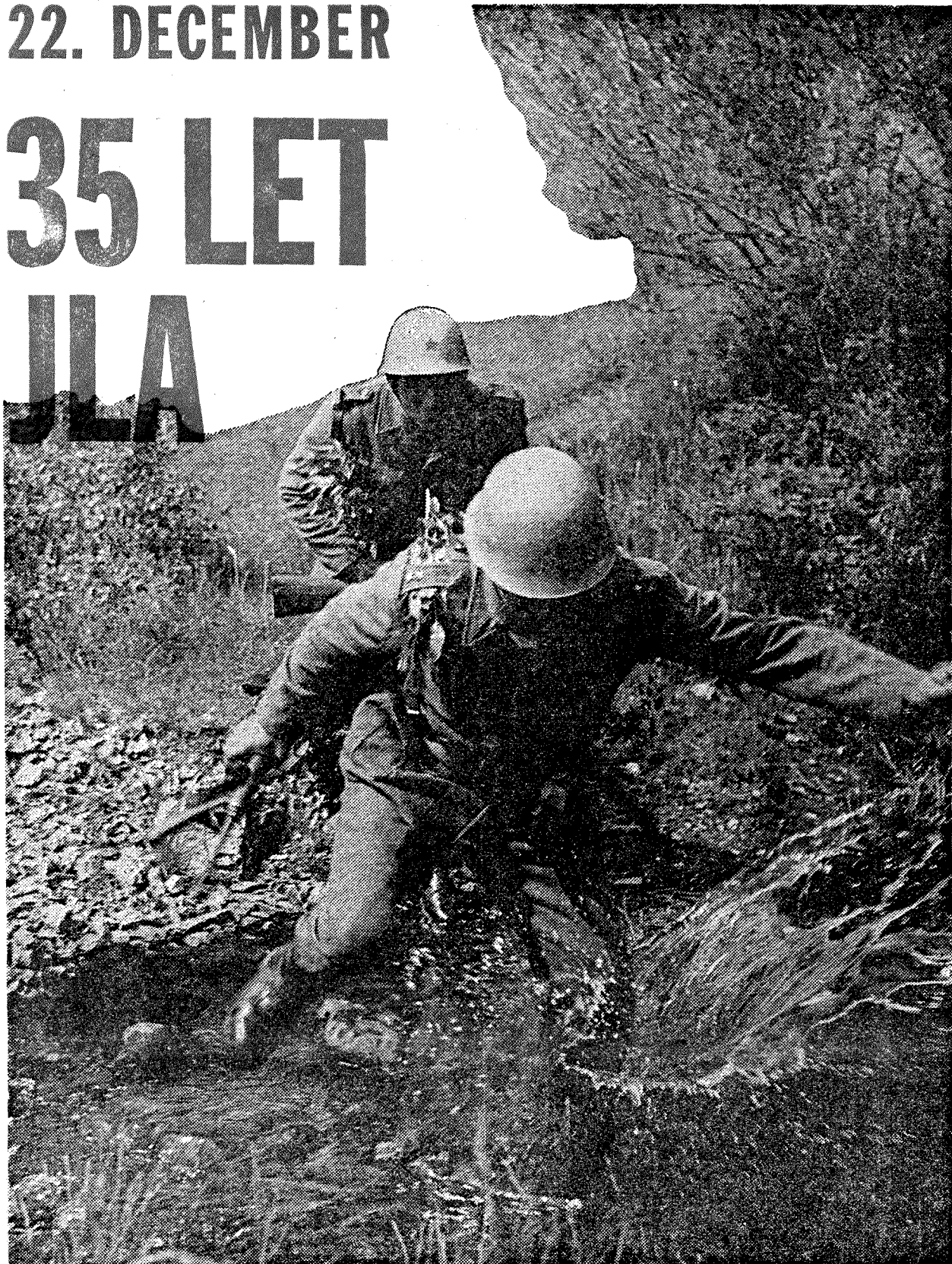

22. DECEMBER 35 LET JLA

Pred nami je **dvaindvajseti december**, dan Jugoslovanske ljudske armade, ki je — kot je dejal tovariš Tito — zrastle iz ljudstva v narodnoosvobodilni vojni in revoluciji in ki je bila v vseh obdobjih graditve naše socialistične skupnosti zanesljiva opora delovnim ljudem v njihovih prizadevanjih, da ohranijo pridobitve revolucije in jih še razvijajo. Moč naše ljudske obrambe pa je — kot je dejal tovariš Tito — tudi v milijonskih množicah proizvajalcev in občanov, v njihovih samoupravnih organih in organizacijah, v moderno opremljeni in močni jugoslovanski ljudski obrambi v enotah ljudske obrambe in civilne zaščite.

Zato je **dvaindvajseti december**, dan Jugoslovanske ljudske armade, praznik vseh nas!

To je tudi dan, ki ga leto za letom praznujemo z beležko večjih uspehov, bolj mirni in bolj svobodni v ustvarjanju jutrišnjega dne naše samoupravne socialistične skupnosti, pa se nikoli ob njem ne pozabimo spominjati tistega dne, ko je v Rudem, mestecu ob Limu, Josip Broz Tito, vrhovni komandant Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov, ustanovil prvo redno enoto naše armade, legendarno Prvo proletarsko narodnoosvobodilno udarno brigado.

V počastitev tega dne praznujemo **dvaindvajseti december** kot dan Jugoslovanske ljudske armade.

V Zagorju so v soboto, 11. decembra, z osrednjo slovensko proslavo na dan obletnice smrti Ivana Cankarja, sklenili letošnje praznovanje stoletnice pisateljevega rojstva.

Ob tej priložnosti je pisatelj Ivan Potrč odkril Cankarjev doprni kip, delo pokojnega kiparja Karla Putriha in z njim simbolično predstavil vero v delovnega človeka, današnjega samoupravljalca, nje-

ČLOVEK IN NJEGOVE PRAVICE

gove pravice in dolžnosti — prav v zasavskih revirjih, zibelki slovenskega delavskega gibanja.

Slavnostni govornik na sklepni proslavi, ki so se je udeležili vsi najvidnejši politični in kulturni delavci ter množica delovnih ljudi, je bil Mitja Ribičič, predsednik republiške konference SZDL.

V svojem govoru je Mitja Ribičič poudaril, da še noben slovenski pisatelj ni bil deležen tolikšne pozornosti, ni bil tako množično bran, poslušan in gledan, kot je bil v letošnjem letu prav Ivan Cankar. Velika popularizacija njegovih del je vključila v proslavljanje Cankarjevega leta prav vse prebivalstvo, njegova umetniška beseda se je približala delovnim množicam. Ivan Cankar je postal del njih, saj je bil tudi njegov boj — boj za pravice delavskega razreda, za družbeno kritiko in za napredek — boj, kakršnega bijemo tudi danes.

Prav za takšen kulturni boj pa je bilo v letošnjem Cankarjevem letu veliko narejenega!

Mitja Ribičič na sklepni slovesnosti praznovanja stoletnice rojstva Ivana Cankarja v Zagorju

Neustrašni minerci

str. 4

Tito — vojskovodja osvobodilnega boja

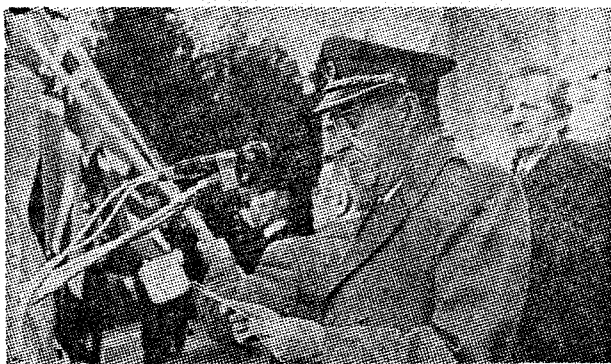
str. 6

Smo dediči velikih dejanj!

str. 9

Simbol prijateljstva in skupnega boja

Prav na dan republike, 29. novembra letos, so v Oslu odkrili spomenik jugoslovanskim partizanom — internirancem. Spomenik je svečano odkril norveški kralj Olaf V. Ob tej priložnosti je odposlanec predsednika republike SFRJ Josipa Broza Tita, armadni genral Kosta Nadj, položil žaro z zemljo iz vseh krajev naših republik in pokrajin. Na manifestaciji so bili najvišji predstavniki Norveške, javni delavci, diplomatski zbor, predstavniki norveško-jugoslovanskega in jugoslovansko-norveškega društva in večje število Jugoslovancev, nekdanjih političnih internirancev na Norveškem.

Na svečanosti v Oslu, je govoril tudi Kosta Nadj

Velikasten spomenik so odkrili v spomin na več kot tri tisoč padlih Jugoslovancev — internirancev, ki so za vedno ostali v nacističnih koncentracijskih taboriščih na ozemlju te prostrane severne dežele.

Spomenik je delo znanega norveškega umetnika Nilsa Osa in je postavljen v neposredni bližini spomenika padlim Norvežanom — borcev odporneškega gibanja. Spomenik na ta način predstavlja simbol prijateljstva in solidarnosti med jugoslovanskim in norveškim narodom, ki je bila zasnovana v najtežjih dneh okupacije v boju proti fašistični Nemčiji.

UTRINKI IN ODMEVI

Padlih ne smemo pozabiti

Ali partizan Franc Kunstelj v vasi, kjer je padel, ne zasluži prav nobenega spomina?

Mnogo žrtv je bilo potrebnih, da smo si priborili boljše in lepše življenje, svobodo. Za vse, kar danes v miru uživamo mi in zlasti naši otroci, se imamo zahvaliti predvsem tistim, ki jih danes ni več med nami in ki so za te cilje dali svoja življenja v narodnoosvobodilnem boju in ljudski revoluciji. Prav je, da se tega vedno zavedamo in da pomniki njihovega boja opozarjajo, kako velike in dragocene so bile te žrtve, pa kako moramo čuvati njihove pridobitve.

Toda, temu ni povsod tako...

Prve dni avgusta leta 1942 je iz druge čete drugega bataljona Kokrškega odreda na Krvavcu odšlo na pot čez Savo šest borcev. Z Jelovice čez Krvavec in naprej naj bi kot vodiči — domačini vodili del Druge grupe odredov na njeni dolgi poti z Dolenjske prek Gorenjske na Štajersko. Na poti do Save so se vodiči 4. avgusta zaustavili v ljubeljski gmajni, da bi se odpočili poizvedeli za razmere ob Savi, nato pa naslednjo noč nadaljevali pot na Jelovico.

Ker je imel eden od njih raztrgan pas oziroma tok za pištolo, je to želel zakrpati. Partizan iz skupine vodičev, ki je bil tod domačin, ga je napotil k čevljarškemu mojstru v svojo vas Ljubno, ne da bi slutil nevarnost. Tako je partizan sredi dopoldneva odšel v vas. Pred vrati v hišo je našel čevljarjevega sina, tudi čevljarja, Janeza Praprotnika, in ga poprosil za uslugo. Sin se je izgovoril, da gre poklicat očeta v zgornje prostore hiše. Ko pa se je vrnil, je na partizana naperil pištolo in ga hotel prijeti. Partizan se je nevarnosti uprl. Spopadla sta se in pri tem je Praprotnik tako hudo brcnil partizana, da se je ta za hip opotekel. Takrat je Praprotnik izkoristil priložnost in partizana ustrelil. To je bilo na dvorišču pred hišo. Janez Praprotnik je ta zločin storil kot sodelavec okupatorja. Padlega borca so morali tedaj pokopati na njivi zunaj vaškega pokopališča.

Da je v vasi padel partizan in da ga je ustrelil domačin Janez Praprotnik, vedo vsi vaščani.

Ker še vedno zbiramo podatke o zgodovini Kokrškega odreda, sem pred nedavnim odšel v Ljubno, da bi tam ugotovil, kje je grob tega partizana. Pričakoval sem, da bom z nagrobnega napisala ali morebitnega spominskega obeležja dobil njegove osebne podatke, ki jih nismo vedeli, čeprav smo bili skupaj v istem bataljonu oziroma odredu. Toda kakšno presenečenje! V vasi nisem uspel izvedeti, kje je sedaj grob pri njih ubitega partizana oziroma kdo je bil in od kod je doma. Da je bilo presenečenje še večje, v vasi ni prav nobene sledi o padlem borcu, ne tam, kjer je padel, niti na dveh spomenikih, posvečenih spomnu padlih borcev in žrtv vojne — domačinov. Padli borec ni omenjen niti kot neznan.

Ker pa ime ubitega soborca v knjigi Kokrškega odreda ne sme ostati nepoznano, nisem odnehal. Ugotovil sem, da je v Ljubnem ustreljen borec Franc Kunstelj, sin Ane, rojen 29. 12. 1922 v Komendi. Že pred vojno je živel na Primskem pri Kranju, v današnji Jelenčevi 27. Svojci, ki so od aktivistov Ljubnega že med vojno zvedeli za Francetovo smrt, so ga po vojni prekopali. Pokopan je na kranjskem pokopališču v skupnem grobu z materjo, ki je umrla po vojni. Na nagrobnem spomeniku piše, da je Franc padel avgusta leta 1942 v Ljubnem.

Franc Kunstelj je odšel k partizanom že v začetku leta 1942. Najprej je odšel k partizanom na desno stran Save, sredi poletja pa je prišel v Kokrški odred na Krvavec, v njemu bolj poznane in domače kraje. Toda žal je bil tam le kratek čas. Izdajalska roka domačina mu je vzela življenje, ko ni imel niti dvajset let.

V Ljubnem sem videl, da v vasi lepo skrbijo za spomenike padlih borcev in žrtv vojne, kar je lepo in prav! Toda ali partizan Franc Kunstelj v vasi, kjer je padel, ne zasluži prav nobenega spomina?

FRANC ŠTEFE-MISKO
Okiškega 37, p. Ljubljana

TV-15 VAŠ TOVARIŠ!

kart za ilegalce, za takratni »Resljev kvart«. Hranila je orožje in eksploziv za partizanske akcije. V njenem stanovanju je inž. Černivec izdeloval ročne bombe. Tudi ranjenega partizana je skrivala več dni. Pri njej so našli zatočišče znani ljubljanski ilegalci, med njimi Line Žagar-Kopač in Roman Golob. Tam so se sestajali tudi Lidija Šentjurčeva, Milan Škerlavaj-Petrač, Ciril Lukman-Anjo, Nuša Bučar-Vena in mnogi drugi. Vzdrževala je javko za ilegalno prispelo in obratno pošto za Novo mesto in TV-15, ki jo je potem prevažal njen mož Jože kot železničar. To pošto so potem raznašale kurirke na določena mesta. Pri njej je bil sanitetni tečaj, ki ga je vodila dr. Mačkova.

Ko sta leta 1944 njeni hčerki odšli k partizanom, so jo Nemci aretirali ter skupaj z možem odgnali v Nemčijo na prisilno delo, kjer sta ostala do konca vojne.

Za svoje delo je bila Katarina Smrekarjeva dvakrat odlikovana.

Prekaljeni Kraševki iz Lipe želimo za njen rojstni dan, da bi v bolnišnici čimprej okrevala in se spet vrnila k svojim najbližjim.

MILAN ŠKERLAVAJ-Petrač,
p. Ljubljana, Kidričeva 3

Katarina Smrekar

Te dni se še s posebno toplino spominjamo Katarine Smrekar iz Črnuč, znane borke iz narodnoosvobodilnega boja.

Med vojno je stanovala v Ljubljani na Resljevi cesti. Že v letu 1941 so jo pritegnili v ilegalno delo njeni hčerki in sin Jože, ki je pozneje padel kot partizan... Svoje stanovanje je dala na voljo osvobodilnemu boju. Pri njej je bilo skladišče ilegalne literature, ponarejenih italijanskih propustnic in živilskih

Pravice do zdravljenja naj bodo enotne

Opazil sem, da je bilo na zdravljenju največ borcev narodnoosvobodilne vojske iz bogatih občin

Ceprav sem vojaški invalid iz narodnoosvobodilnega boja, sem se letošnjo jesen od 25. septembra do 15. oktobra prvič zdravlil v naravnem zdravilišču za srčne in ledvične bolezni v Radencih. Pretežna večina pacientov smo bili člani VVI in ZB. Med nami je bil tudi gorenjski narodni heroj in rezervni generalmajor Anton Dežman-Tonček ter več nosilcev partizanske Spomenice 1941.

Kakor med narodnoosvobodilnim bojem so se tudi tukaj uspešno kovalе tovariške vezi in nova poznanstva. Toda spoznanje, da ni družba dala vsem, ki so se kot borci in aktivisti borili za osvoboditev Jugoslavije izpod nacijskega tiranije, tistih zakonitih pravic, ki bi jim pripadale, nam je kvarilo razpoloženje. Zakonite pravice iz naslova zdravstvenega varstva so najboljše urejene za vojaške invalide, spomeničarje, narodne heroje in španske borce, ki jim zdravstvene komisije določijo 21 dni zdravljenja iz zveznega proračuna. Drugi udeleženci narodnoosvobodilnega boja so žal odvisni od sredstev občinskih blagajn, ki so v nerazvitih občinah največkrat prazne. Opazil sem, da je bilo na zdravljenju največ borcev narodnoosvobodilne vojske iz bogatih občin, pa še za te so plačali največ za petnajst dni. In prav zaradi tega sem opazil, da se iz nerazvitih občin zdravi najmanj borcev in aktivistov pred 9. 9. 1943.

Ker se zdravstveno stanje borcev in aktivistov NOV iz leta v leto zelo slabša, je že skrajni čas, da bi se pravice do zdravljenja izenačile z vojaškimi invalidi in spomeničarji.

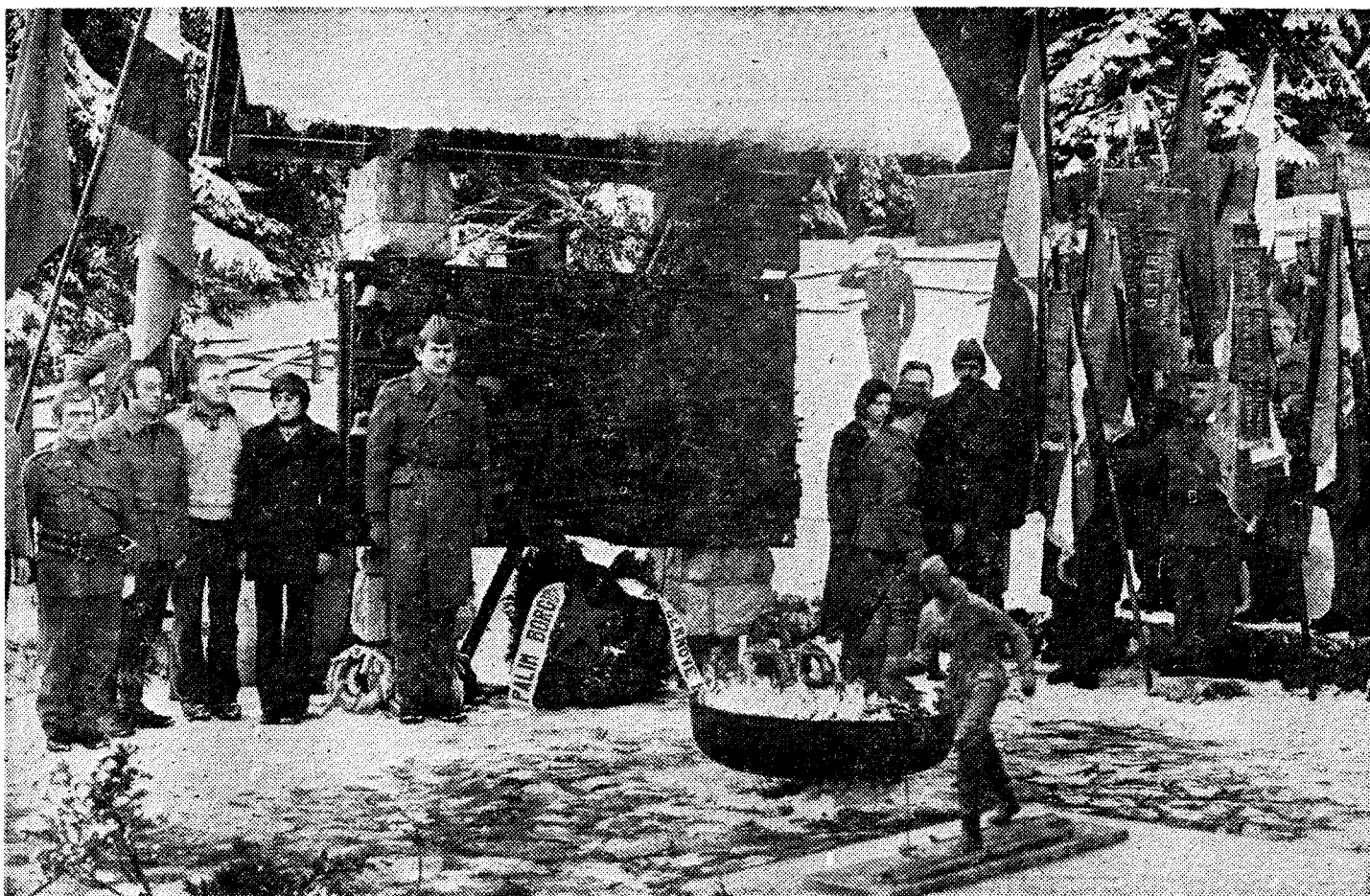
Zdravniki in drugo zdravstveno, kakor tudi strežno osebje, je bilo do nas zelo uslužno in prijazno, da smo se počutili, kakor da bi bili doma. Motili so nas le nazivi z gospodi, saj se še vedno počutimo tovariše, saj pripadamo delavskemu razredu in smo se kalili v ognju revolucije.

Tudi hrana, pa čeprav nas je večina imela dietno, je bila zelo dobra. Ker smo imeli ves čas lepo vreme, smo hodili na krajše in daljše sprehode ob Muri, na Kapelo, v Gornjo Radgono, Mursko Soboto. Za zdravstveno in rekreacijsko počutje je bilo res zelo dobro poskrbljeno. Le cene v zdraviliškem hotelu Radin in v kavarni so bile za nas žepe nekoliko previsoke. Ker so za liter vina računali šest starih tisočakov, smo rajši zahajali v ljučumersko in kapelsko vinsko klet, kjer smo dobili dober rižling za dva stara furja.

Po večerji smo gledali televizijski program in brali časopise... Čeprav smo lahko kupili časopise in revije iz bratskih jugoslovanskih republik, nismo mogli nikjer kupiti Komunistične in TV 15, čeprav je v posezonskem obdobju na zdravljenju največ borcev in invalidov. Zaradi tega smo ostali borci in komunisti dolge tri tedne brez svojih glasil in to v času, ko smo imeli največ časa za branje.

Prepričan sem, da bo v letu 1977 naša samoupravna socialistična družba vsem borcev nudila enake pravice v zdravstveni zakonodaji — takšne, kot jih je dala vojaškim invalidom in nosilcem partizanske Spomenice 1941 in španskim borcev. Prav tako upam, da bomo lahko v tamkajšnjih trafikah in kioskih v prihodnje kupovali TV 15 in Komunistično. Morda bo naziv tovariš v prihodnje stalna praksa pri uslužbenih zdraviliščih... Kdo ve, če bo temu tako? V kolikor bodo napisane besede padle na plodna tla in ne bo moj glas ostal le glas vpijočega v puščavi, se tudi to z nekoliko dobre volje lahko zgodi.

ZORKO KAREL
Zavratac 32, p. Studenec

Slovesnost na Pokljuki

Eden najbolj pretresljivih dogodkov narodnoosvobodilne vojne na Gorenjskem se je zgodil pred 33 leti na Pokljuki. Leta 1943 je v neenakem večurnem boju z nadmočnimi nemškimi silami, ki so obkrožile utrjene borce 3. bataljona Prešernove brigade, padla večina borcev. V spomin na ta dogodek je ZZZB NOV pripravila letos prvič prireditev in sicer v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami. Prireditve so imenovali »Memorial zmage mrtvega bataljona«. Njen namen je seznaniti mlada pokolenja z junaško zgodovino in izročili NOB na tem delu Gorenjske. V prihodnje bodo v teh krajih tudi praktično urili pripadnike teritorialnih, partizanskih in mladinskih enot ter sportnike v izpolnjevanju borbenih nalog v najtežjih zimskih pogojih.

Pobudniki te akcije nameravajo razen tega usmerjati in razvijati v duhu izročil NOB vsestransko športno in turistično dejavnost na celotnem območju Pokljuk.

Uvodna prireditev letošnje slovesnosti, ki postaja s tem dnem tradicionalna, je bila v soboto, 11. decembra ob 9.30 na Zatrniku, ko so se udeleženci srečanja pomerili v veleslalomu. Drugi udeleženci proslave, člani ZZZB NOV, mladinci, lovci, pripadniki teritorialnih enot, sportniki in drugi, so se v nedeljo odpeljali na Zatrnik oziroma na Koprivnik. Prva kolona »Partizanskega odreda heroja A. Žvana-Borisarja«, ki so jo sestavljali udeleženci z Bleda, Gorij, Jesenic in Radovljice ter iz drugih krajev Gorenjske so odšli iz Zatrnika na Pokljuko. Druga kolona, da jo tako imenuje-

mo, je »Po zadnji poti 3. bataljona Prešernove brigade« z udeleženci, krenila s Koprivnika ob 9.30. V istem času kot prva kolona pa je krenila na pohod tudi 3. kolona »Zadnji boj komandanta Staneta-Bokala«. Naj povemo, da so v tej koloni odšli preko Lipanjskega vrha na Pokljuko samo izkušeni alpinisti, v večini člani Himalajskih odprav.

Po slavnostnem govoru je bil kulturni program na katerem so nastopili pihalni orkester železarjev in recitatorji z Jesenic.

Naj na koncu dodamo, da je pripravljali odbor posebno povabil na proslavo svojce padlih borcev na Pokljuki. V že omenjenem neenakem boju je pred 33 leti v teh krajih padlo 79 borcev, v počastitev njihovega spomina pa se je zbrala množica 2000 državljanov.

Oddih v Banjolah

V prejšnji številki smo pisali o novih možnostih bivanja v Strunjanu na seji Počitniške skupnosti ZZZB NOV—Banjole pa smo izvedeli, da se tudi v Banjolah odpirajo nove možnosti in sicer z gradnjo bloka s 40 sobami. Urbanistični zavod v Pulju je dal namreč »zeleno luč« za pričetek gradnje omenjenega objekta. V razpravi, kjer so sodelovali posamezni predstavniki občinskih organizacij ZZZB NOV, so oblikovali mnenje, da je k gradnji potrebno pristopiti kljub določenim nejasnostim, ki pa nikakor ne predstavljajo ovire za uresničitev načrta.

Z gradnjo novega objekta, ki bo imel naravo hotelske B kategorije, bodo predvsem borcev dane ugodne možnosti bivanja in s tem oddiha na morju. Razpravljalci so poudarili, da ne gre zanemariti naklonjenosti občinskih organov v Pulju, saj je zanimanje za zemljišče, na katerem naj bi stal blok, veliko. Iz razprave je bilo tudi mogoče ugotoviti, da obstojajo določene nejasnosti glede financiranja objekta, to pa nikakor ni spremenilo odločitve prisotnih. Namen seje je bil med drugim tudi ta, da zainteresirane občine zagotovijo sredstva, preostala manjkajoča sredstva pa bi v obliki kredita zagotovila banka.

Zaradi še ne povsem izdelanega programa, ki bo zagotavljal višino finančne in prostorske udeležbe posameznih občin, se posamezniki niso mogli dokončno odločiti o lastnih zahtevah po prostorskih kapacitetah. Z dograditvijo novega objekta bodo nastale določene spremembe v namembnosti sedanjih prostorov. Prirediteli bodo kletne prostore, kjer bo prostor za predvajanje filmov, gledanje televizije in podobno.

Glede upravičencev do bivanja v Banjolah so razpravljalci menili, da so objekti v tem kraju predvsem namenjeni borcev, poudarili pa so tudi, da v tej dejavnosti ne gre za neko »hermetično« zaprtost pri nudenju uslug. Možnost bivanja bodo omogočili tudi drugim občanom, toda le tistim, ki na kakršenkoli način sodelujejo z zvezo borcev in pa ljudem, ki so družbenopolitično aktivni.

A. S.

Pohod mladih kadetov

V počastitev 35-letnice VOS in narodne zaščite so kadeti tretjega letnika ŠOLSKEGA CENTRA REPUBLIKEGA SEKRETARIATA ZA NOTRANJE ZADEVE pred dnevi povabili medse predstavnike borcev Jurišnega bataljona 31. divize, med katerimi je bil tudi pisatelj Tone Svetina.

V sproščenem pogovoru, ki ga je vodil tovariš Janez Vinkler, so se pogovarjali o nastanku, razvoju in bojni poti te mlade udarne brigade, o moralnih in drugih lastnostih pripadnikov te enote in tudi o motivih, ki so pisatelja vzpodbudili, da je začel pisati kroniko »Ognjeni plaz«. Le-te bo izšla meseca aprila prihodnjega leta pri založbi »Borec«.

Mladim kadetom so na vprašanja odgovarjali še nekdanji komandant Ivan Leban ter nekdanji mitraljezca Janko Celar in Zdravko Vidrih. Mlade je predvsem zanimalo, zakaj so se borci samostojno odločali za takšno enoto in kakšna je bila njena bojna pot. Z zanimanjem so poslušali primere nepozabnega tovarištva in opise občutkov, ki so jih imeli borci pred spopadom s sovražnikom. Prenekaterega je zanimalo, kako sta tedaj delovali v partizanski enoti partijska in skojevska organizacija, katerim je pripadala večina »jurišnikov«. Vprašanj zlepa ni bilo konca. Toda kljub temu je bilo potrebno pogovor zaključiti, kajti naslednjega dne rano zjutraj so morali kadeti na pot — na naporen pohod po poteh Jurišnega bataljona.

● Povsod prisrčni sprejemi

Takrat, ko je pod Šmarno goro vladal še spokojen mir, se je začel pohod

150 kadetov pod vodstvom tovariša Avgusta Vučka. S harmoniko in pesmijo, z zastavami na čelu kolone so si mladi utirali pot skozi Poljansko dolino, Cerkljano, tja do prizorišča poslednje bitke udeležencev partizanskega tečaja. Seveda tod pot še ni bila zaključena. Nadaljevali so jo do Idrije in Cola, tja do Predmeje. Na Predmeji so jih prisrčno sprejeli pionirji, nekdanji udeleženci NOB in predstavniki občine Ajdovščina ter UJV iz Nove Gorice. Pripovedovali so jim o bojih na tem območju, o organizaciji Osvobodilne fronte. Tovariš Franc Hvala, nekdanji načelnik narodne zaščite goriškega okrožja pa je govoril o ustanovitvi, o organizaciji, delovanju ter akcijah te nenadomestljive varnostne organizacije, katere naslednica je danes milica.

Po kulturnem programu so k grobnici padlih borcev 9. korpusa položili venec in se poklonili spomenu nanje.

☆

Po ozkih stezah je kolona nadaljevala pot v Ajdovščino in naprej na Kras. Za trenutek so mladi pohodniki postali v Vzovcah, kjer so Stjenkovi borci dne 2. februarja 1944 uničili motorizirano nemško kolono. O tem dogodku je spregovoril eden najmlajših aktivnih udeležencev NOV s tega območja, tovariš

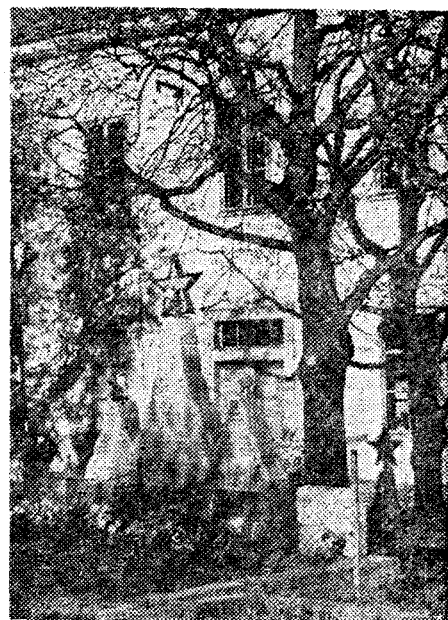
Viktor Abram iz Nove Gorice. Omenjenega dne je okupatorski maščevalni bes požgal tedanji Rihenberg, Komen in druge okoliške vasi. Otroke, žene in starčke pa je odgnal v Nemčijo, od koder se mnogi niso več vrnili.

☆

Kolona mladih kadetov se je bližala Škrlatini. To je kraj, od koder se je 16. januarja 1945 podal Jurišni bataljon v največjo bitko v svojem obstoju. Pri vasi Lipa je uničil 7. bataljon SS divizije »Prinz Eugen«. Na prizorišču tega nepozabnega spopada in zmage nad sovražnikovo enoto je spregovoril tovariš Leban, posamezne prizore pa sta opisala tudi nekdanja mitraljezca Janko in Zdravko. V tej borbi, ki je tudi osrednji del knjige »Ognjeni plaz« in je pisatelja vzpodbudila, da je knjigo začel pisati, so borci Jurišnega bataljona premagali po številu trikrat močnejšo sovražnikovo enoto. Onesposobili so več kot 130 vojakov, zaplenili veliko orožja in opreme ter tako preprečili ustanovitev nove močne postojanke v Štanjelu. Le-ta je tedaj predstavljal pomemben prehod iz Vipavske doline na Kras.

☆

Po razgovoru so kadeti strumno prikorakili k spomeniku padlih domačinov v Lipi. Tja so položili venec in recitali nekaj pesmi. Prebivalci Lipe so pozdravili mlade kadete prisrčno, tako kot pred več kot 30 leti borci Jurišnega bataljona. Občudovali so mlade, enotno oblečene kadete, saj so v njih spoznali svoje jutrišnje varuhe. V vedrih so prinašali pijačo za osvežitev. Žal pa se je kmalu spustil na kraško zemljo mrak, udeležence pohoda pa je čakala še dolga pot do Ljubljane.

Spomenik padlim borcev v Mančah v Vipavski dolini

Ob koncu je potrebno poudariti predvsem to, da so ti mladi vzorni nasledniki borcev — partizanov, da z veseljem in ponosom sprejemajo in razvijajo tradicijo NOB in da so pripravljani tako kot občani in kot delavci sekretariata onemogočiti vsakogar, ki bi skušal porušiti pridobitve socialistične samoupravne družbe. Mi vsi smo lahko nanje ponosni.

ZDRAVKO VIDRIH

NEUSTRAŠNI MINERCI

V oficirski šoli so tretjega avgusta leta 1943 najprej uvedli pehotni in topniški tečaj. Ostale tečaje so uvajali postopno in do kapitulacije Italije sta v šoli delovala še tečaja za minerje in tečaj za zveze. Skupaj so torej delovali štirje tečaji za vzgojo najpotrebnejših vojaških starešin.

Z ukazom o ustanovitvi šole je bilo imenovano tudi vodstvo šole. Šola je imela svoj sedež v zaseлку Gričice, ki je oddaljen od Starih Zagah v Kočevskih hribih približno uro hoda.

Za komandanta šole so imenovali tovariša Jožeta Malnarica, za političnega komisarja pa Milkota Goršiča. Šola je imela svojo prištavno četo in intendaturo. Komandir čete je bil tovariš Krjavelj.

Hrana je bila v šoli enotna in dobra posebno po kapitulaciji Italije, za preskrbo pa je skrbel intendant šole.

Omeniti moramo, da je bila morala tečajnikov visoka, saj so enote pošiljale v šolo samo najboljše borce. Za le-te je dodelitev v šolo pomenila veliko čast; kasneje sem izvedel, da izbira kadrov v poznejšem času ni bila več tako dobra, saj mnogih borcev, ki so šolo končali, niso vračali v enote, iz katerih so prišli.

V okviru šole je vsak tečaj predstavljal samostojno četo. Minerski tečaj je na primer tvoril 2. četo, s komandirjem, političnim komisarjem in namestnikom komandirja. Oborožitev čete je ustrezala naravi tečaja. Prva pehotna četa je imela poleg pušk še avtomatsko orožje in minomete, minerska četa pa samo puške in razstrelivo. Samo s puškami so bili oboroženi tečajniki za zvezo, topničarji pa so imeli poleg pušk še topove.

Minerski tečaj je bil ustanovljen v drugi polovici avgusta. Za organizacijo omenjenega tečaja sta bila šoli dodeljena tovariša dr. Marijan Dermastja in Drago Mežnaršič. Kasneje so šoli dodelili še Huberta Jeločnika, po kapitulaciji Italije pa je v šolo prišel še Guzelj ing. Darko. Poleg inženirja, katerega ime sem pozabil, je šola imela tudi političnega komisarja, ki je bil obenem starešina tečaja, tovariša Dermastjo, ki smo ga že omenili.

V prvem organiziranem tečaju je bilo približno 40 tečajnikov minerjev, katere so v šolo pošiljale operativne enote po »ključu«, ki ga je določil glavni štab. Omeniti velja, da so bili nekateri pred prihodom v šolo v brigadnih minerskih vodih. Večinoma so bili to mladi fantje, stari približno dvajset let. Vsekakor so bili to hrabri borci, ki so svojo hrabrost dokazali v jeseniški nemški ofenzivi.

Šolanje je bilo prilagojeno potrebam takratnega stanja v NOV. Celoten tečaj je po predvidevanju trajal dva meseca. Pouk je potekal v zapuščenih kočevskih hišah na Gričicah, spali pa so gojenci kar v bližnjih gospodarskih slopjih. Potem, ko smo šolo preselili v Semeč, je pouk potekal v prostorih ljudske šole, kasneje pa v veliki gostinski sobi gostilne »Štefan«. V Gudalji in Gaju je pouk potekal v kmečkih hišah in na drugih primernih mestih.

Po učnem programu šole je bilo treba gojence naučiti veščin v minerstvu, (razstrelivo, sprožilci, tehnika miniranja) diverzantske taktike in splošnih vojaških veščin kot je »egzercir«, pehotne vaje, bojna taktika in praktične vaje na terenu. Seveda ne smemo pozabiti političnih ur, kjer so se gojenci izobraževali v idejnopolitičnem smislu.

● Težave, ki smo jih prebrodili

Predavateljski kader? Urban, ki se je minerstva naučil v operativnih enotah, je bil po poklicu jurist, Mežnaršič pa je učil minerstvo že v vojni mornarici. Predmet minerstvo je učil tudi tovariš Jeločnik, ki je bil pomorski letalec.

Šola na začetku ni imela niti osnovnih učnih pripomočkov, kot tudi ne učbenikov, iz katerih bi se gojenci učili. Razstrelivo, vžigalnike, mine in druge pripomočke so dobili pri enotah in orožarjih v Starih Zagah, kjer so ga pustili Angleži ali pa jim je bil dodeljen kot vojni plen. Omenjeno razstrelivo, vžigalnike in podobno, smo morali najprej sami razstaviti in preučiti, saj je bilo to orožje za nas novo, predvsem pa vžigalci, razstrelivo »plastika« in nekatere druge diverzantske naprave.

Za večje učinkovitost pri pouku smo se odločili napisati skripta z naslovom »Minerstvo«. Skripta je izdal glavni štab NOV in POS kot vojaško strokovno knjižico številka 5. Pisci skript smo pri pisanju uporabljali v boju pridobljeno znanje, predvsem pa navodila, ki so bila priložena angleškim razstrelivom in ostalemu materialu. Velike težave smo

O oficirski šoli glavnega štaba NOV in POS je bilo do sedaj zelo malo napisanega. Nekaj malega so o tej šoli pisali časopisi Delo in Obramba in sicer ob proslavi »Bela krajina 1974«. Ker sem bil s pokojnim tovarišem dr. Marijanom Dermastjem soustanovitelj minerskega tečaja oficirske šole, sem se odločil napisati ta sestavek z namenom dati svoj prispevek k zbiranju podatkov o slovenski oficirski šoli. Z razvojem narodnoosvobodilnega gibanja, naraščanjem vojaških enot in vse večjega razmaha vojaških akcij se je pojavila potreba po strokovnem načrtovanju in izvrševanju bojnih nalog. Samo hrabrost in prirojene sposobnosti niso bile več dovolj za uspešen boj. Glavni štab NOV in POS se je tega dejstva začel kmalu zavedati, zato se je odločil ustanoviti oficirsko šolo. Temu je pripomogla tudi prva skupina partizanskih oficirjev, ki je prišla v Slovenijo po Titovi odločitvi. Ti oficirji so s svojo strokovnostjo dali velik delež pri opravljanju komandno-starešinskih nalog.

imeli avtorji z jezikom, saj je bilo težko poiskati primerno izrazoslovje pri uporabi raznih strokovnih izrazov v angleščini.

Po kapitulaciji Italije smo povečali zalogo razstreliva in minerskih pripomočkov. Kot vojni plen smo dobili italijanski priročnik za minerje. Iz tega priročnika smo črpali dragocene podatke. Kasneje smo napisali še priročnik za diverzantsko taktiko, ki pa je žal ostal na stopnji rokopisa, inštruktorji pa so ga že uporabljali pri pouku.

● Priložnost, uporabiti pridobljeno znanje

Pred začetkom tečaja sem se po ukaz moral javiti na Riglu, v Levstikovem bataljonu in sicer tovarišu Ambrožiču. Predlagal mi je sodelovanje pri miniranju mostu čez Krko v Novem mestu. Akcija je stekla in v skupini petih tovarišev je bil tudi tovariš Jeločnik, Suhlenk iz Novega mesta, ostalih pa se po imenih ne spominjam. Člani skupine smo delovali v največji tajnosti, saj je bila pred nami odgovorna in nevarna naloga. Člani skupine smo skrbno zbirali podatke, ki bi lahko vplivali na našo akcijo. Most je bil takorekoč v sredini mesta, komaj 200 metrov oddaljen od sedeža štaba italijanske divizije in komande mesta.

Namen skupine je bil porušiti most oziroma namestiti razstrelivo v srednjem delu mostu in s tem morda celo do konca vojne prekiniti progo Ljubljana–Karlovac, na kateri je potekal promet sovražnikove vojske in materiala.

V načrtu rušenja mostu, ki ga je pripravil Ambrožič, je bilo predvideno, da bi se skupina najprej skrila v bližnjem gozdu ob Krki. Približno 400 kilogramov razstreliva bi nato po vodi prepeljali do otočka blizu mostu. Od tam dalje bi ga določeni minerji prepeljali do osrednjega opornika mostu. Vsekakor je to predstavljalo najnevarnejši del operacije.

Izredno velika količina razstreliva je bila namenjena predvsem zaradi močnih klesanih kamnitih blokov, ki jih ni mogoče zlahka porušiti. Akcijo je preprečila kapitulacija Italije in člani skupine so se vrnili k opravljanju svojih dolžnosti, most pa je bil vseeno porušen oziroma miniran, in sicer 17. septembra, ko so Novo mesto zavzeli partizani.

● Vrnitev v šolo

Z Jeločnikom sva se vrnila v šolo. Bogatejša z novimi spoznanji in z zaplenjenim materialom, smo pouk nadaljevali. Pouk je trajal preko celega dne, prosti čas, ki ga ni bilo veliko, pa smo vedno koristno izrabili. Kot zanimivost velja omeniti, da smo na pobudo tovariša Dermastje pripravljali besednjak slovenskega poveljevanja. Kot viro smo uporabljali sokolska povelja, gasilske priročnike, taborniške priročnike in drugo. Pri svojem delu glede tega priročnika nismo bili preveč uspešni.

Po kapitulaciji Italije so v NOV prišli nekateri višji častniki iz vseh rodov

vojske, zato so v oficirski šoli ustanovili takojimeno »znanstveno skupino«. Spominjam se nekaterih članov te skupine, in sicer tovariša Levičnika, ki je kasneje postal general JLA, tovariša Pikla, sicer polkovnika v letalstvu, Nagliča, Plajvaja, Cvirna iz mornarice in topniškega polkovnika ing. dr. Avčina. Ob preselitvi šole v Semeč se je skupina razšla. V šoli so po ofenzivi ostali samo polkovnik Levičnik (v tečaju za topničarje), podpolkovnik Pikl in dr. Avčin v tečaju za zveze.

V mesecu oktobru smo šolo preselili v Semeč, kjer smo se vselili v poslopje osnovne šole in prosvetnega doma. Na zahtevo glavnega štaba se je šola preselila izven mesta zaradi velike izpostavljenosti bombnim napadom. Ta selitev se je kasneje izkazala kot zelo koristna. Nemci so namreč ob ofenzivi prišli do Semeča povsem nemoteno. Pouk posameznih tečajev je od tega trenutka dalje potekal ločeno na posameznih krajih, tako da so pri bojih z Nemci kasneje sodelovali samo gojenci druge čete oficirske šole.

V času, ko je pouk potekal v Semeču, nas je obiskal angleški major Moor iz pionirskih enot angleške vojske. Njegov namen je bil poučiti nas o razstrelivih in materialu, ki so ga poslali Angleži. Kmalu je ugotovil, da »vemo več kot oni« in na ta način izrazil pohvalo za naše delo.

● Ofenzive sovražnika

V veliki jesenski ofenzivi Nemcev oktobra leta 1943 je nemška vojska v enem samem dopoldnevu prišla do Kostanjevice brez kakršnihkoli težav. Semeč se je tistega dne sovražnik približal približno ob 14. uri. Zaradi neobveščenosti o premikih sovražnika, je pouk v šoli potekal kot običajno. Sporočilo je vendarle prispelo in vsi smo bili presenečeni. Da bi se prepričal v resničnost sporočila, sem se povzpel na mesto, od koder je bilo mogoče opazovati širše območje v teh krajih. Resnično sem zagledal nemško kolono in kmalu nato zaslišal posamezne strele. V veliki naglici je bila naša četa pripravljena na spopad z Nemci. Tovariš Jeločnik je dobil nalogo minirati nadvoz mosta nad progo. V štab šole smo poslali kurirje z obvestilom o sovražniku in ukrepih naše druge čete. Kmalu za tem je do mostu prispela nemška kolona z dvema motoristoma. Eden izmed njih je, ko je zagledal na mostu razstrelivo, stekel proti pasti, ki smo jo nastavili in je razstrelivo onesposobil. Počili so prvi strel.

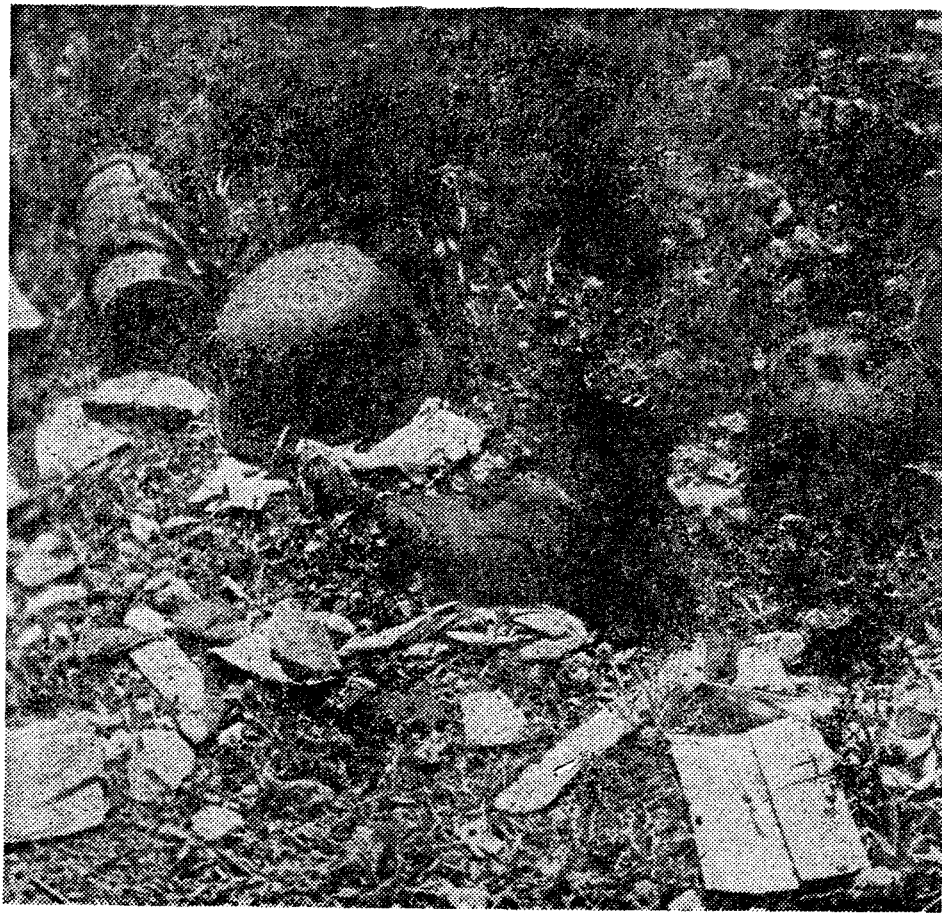
Pri omenjeni akciji velja omeniti izredno hrabrost tovariša Jeločnika, ki je z našim sodelovanjem zaustavil nemško kolono. Strelji so veljali tudi kot opozorilo enotam v Črnomlju in Črmošnjicah. Naša četa je imela v spopadu z Nemci štiri ranjence, med katerimi je bil eden huje ranjen. S tem ko smo zadržali nemško kolono preko noči, smo omogočili vse potrebne premike v zaledju in s tem opravili veliko nalogo. Maloštevilni partizani se nismo mogli dolgo časa upirati premočnemu sovražniku, zato smo se umaknili proti Črmošnjicam, kamor smo prispeli ob 20. uri. Naj omenim, da je imel spopad gojencev minerskega tečaja, ki je štel 40 članov, velik strateški pomen.

V Črmošnjicah je četa ostala do 22. oktobra kot zaščita bolnišnici do njene evakuacije. Istega dne dopoldne smo se umaknili v Rog, v vas Ribnik. Tam smo srečali ostale tečajnike in štab šole. Nekaj dni kasneje smo že, kot tolikokrat prej, premestili »šolo« na Gričice. Po vrnitvi komandanta iz glavnega štaba smo krenili na Gorjance. Po daljši poti smo prispeli v gozd Radoha in to prav pred sklenitvijo sovražnikovega obroča okoli Roga dne 26. oktobra.

Radoha je gozd med glavno cesto, ki vodi v Novo mesto preko Gorjancev in Jugorja v Metliko, Urše selo in Semeč. To cesto so Nemci »blokiral« 26. oktobra, medtem ko so cesto prek Gorjancev nadzorovali s tanki in patruljami. Zaradi nevarnosti spopada s sovražnikom smo šolo ponovno preselili na Gorjance, kar nam je uspelo brez boja. Zanimivo je, da smo pri umiku prišli do kraja, kjer so Nemci pred časom postavili zasedo. To smo ugotovili po poležani travi in odvrženih cigareтах. Pot smo nadaljevali proti Žužemberku in se vmes ustavili v vasi Radatoviči in Gaj.

Moje delo v šoli sem zaključil v vasi Gudalji, ker sem bil po ukazu glavnega štaba NOV in POS poslan v Dalmacijo. Na pot sem šel 30. novembra, in sicer preko Korduna in Like na otok Vis.

DRAGO MEŽNARŠIČ

Po nevihti

Gorenjski partizan

Ko smo zadnjič pisali o tovarišu Suštaršiču in njegovih podvigih pri demontiranju sovražnikovih bomb in min, smo mu pomotoma dali ime Tine.

»Pravzaprav sploh niste hudo zagrešili,« se je nasmehnil Tone Suštaršič, ko smo se mu opravičili za neljubo napako, »kajti ime Tine mi je priraslo k srcu, saj je to moje davno ilegalno ime. Ko sva namreč z Miho Marinkom leta 1932 hodila po poljih, kjer zdaj stoji tovarna Litostroj, mi je rekel: »Od zdaj naprej ne boš več Tone, ampak Tine.« Tako sem postal Tine. Deset let pozneje pa mi je v Blatnem klancu Marjan Dermastia ali Urban Velikonja dal še drug, ilegalni primek. »Ker si železnikar, ne boš več Suštaršič, ampak Železnik,« je dejal. In tako sem postal Tine Železnik.«

● Najprej puškarska delavnica

Zametek partizanskih delavnic je bila skoraj povsod najprej puškarska delavnica, pripoveduje tovariš Suštaršič. Okrog te delavnice se je potem ustvaril grozd drugih delavnic, čevljarstva, krojašstva, potem pa tudi druge.

Tone Suštaršič je najprej ustanovil delavnice v Sekuličih na hrvaški strani Gorjancev, v območju Zumberka. Delavnice, ki so začele popravljati partizansko orožje januarja ali februarja 1943, pa so bile predaleč od poti slovenskih brigad, zato so jih čez kakšna dva meseca preselili pod Golobinjak. Tu so zgradili barako, v kateri je stala komajda ena miza. Sicer je bila ta baraka globoko v gozdu in so zanj vedeli le redki

nen!« (Pazite! Mine!). Potlej so se med ofenzivo tega kraja bolj izogibali. Partizani so tako prišli na novo idejo. Razmnožili so te nemške table in jih postavili po raznih koncih, predvsem pa tam, kjer niso hoteli, da bi okupator kaj preveč šaril naokrog. Da pa okupatorja ne bi »zavajali v zmotu«, so okrog tabel res teren podminirali. Skratka, obešenjaško rečeno, igrali so fair play.

Počasi so se okrog začetne puškarske začele formirati tudi druge delavnice. V strojni delavnici neda leč vstran so imeli pod hišo cel bunker, v njem še po italijanski kapitulaciji kovačijo, dve, tri stružnice in pa varilni aparat na karbid. V Tuševem dolu je bila v šoli tankovska delavnica, v Rodinah pa so partizanski mehaniki iz železniških signalnih žic (ne pozabimo, da je bil Tone Suštaršič pred vojno signalni nadzornik) izdelovali proteze in pripomočke za ranjene partizane.

● Kako porabiš lokomotivo, letalo, tank

Partizanske delavnice so imele tudi probleme z nabavo materiala. Toda tega jim je končno vojna dajala v precejšnji meri. Tako so partizani iz prevrnjenih lokomotiv predvsem demontirali brezšivne vrelnice cevi (uporabne za stojala za partizanske protiletalske strojnice) in pa srednje-debelo pločevino. Z zavezniških, pa tudi nemških padlih letal so partizani predvsem demontirali strojnice, aluminijasto tanko pločevino, mnogo vijakov in pa žice, elektromonterji pa seveda aparate za zvezo. S tankov pa so demontirali predvsem strojni-

Borci s kladivom v roki

CK KPS je v začetku leta 1943 poveril Tonetu Suštaršiču organizacijo partizanskih delavnic. Seveda je Tone Suštaršič poskrbel predvsem za puškarne, torej za tiste delavnice, ki so bile partizanski vojski najbolj potrebne. Pri tem pa si bržkone ni mogel misliti, da bodo podobno, kot so bili narodno-osvobodilni odbori zamelek ljudske oblasti, postale partizanske delavnice zametek bodoče socialistične industrije.

Tako na primer tudi naš velikan v elektronski industriji »Iskra« svoje rojstvo izvaja prav iz partizanskih delavnic v Starih Zagah. No, Tone Suštaršič ni bil porodničar pri elektrodela-
vnicah, toda partizanske elektrodela-
vnice so se v Starih Zagah rodile kma-
lu po puškarskih.

ljudje. Borci pa so orožje puščali v bližnji vasi in ga tam, popravljenega, tudi jemali.

Maja, oziroma junija, pa so se znova preselili, tokrat na Stare žage. Puškarska delavnica je stala ob potoku, blizu križišča dveh cest, ki sta se razcepili proti severu. Kmalu je na levi poti zrastle še ena mehanična delavnica, na desni poti pa strojna delavnica. Blizu je bila tudi pot, ki je vodila proti bolnišnicam in hlevom.

● Zaklad — pleterska mini stružnica

Do kapitulacije Italije so se partizanske delavnice otepale z dvema problemoma. Primanjkovalo je orodja in sposobnih kadrov. Vsak, kdor je prišel med partizane z zalogo najpreprostejšega orodja, je bil vreden zlata, še bolj zlat pa je bil tisti, ki je imel spretne roke in glavo na pravem mestu.

Zato je bila v tistih časih pravi zaklad majhna stružnica, ki so jo partizanskim delavnicam darovali patri iz samostana Pleterje. No, ob kapitulaciji Italije pa so partizanske delavnice dobile množico orodja, pa tudi strokovnjakov je bilo več. Tako se je počasi v Starih Zagah nabralo kakih 30 ljudi.

Sicer pa so partizanski mehaniki delali v nenehni pripravljenosti, da bi se lahko čim hitreje umaknili.

● Strah pred »lastnimi« tablami

Ob nemški ofenzivi, po italijanski kapitulaciji, je sovražnik edinkrat pridrl od Starih žag. Partizani so, ko so se umikali, v puškarni podminirali nekaj starega orožja in okupator je imel nekaj mrtvih. Nemci so takoj nato pri puškarni postavili opozorilno tablo z napisom: »Aufpassen! Mi-

ce in kvalitetno debelejšo pločevino.

Pa tudi sicer so imeli veliko dela. Tone Suštaršič se spominja, da so nekoč s padalom zaveznikov dobili precej obtočene municije, ki je zastajala v orožju. Očitno je šlo za sabotažo, ki so jo v zavezniških tovarnah naredili jugoslovanski delavci, ki niso simpatizirali s partizani. V partizanskih delavnicah so morali potlej narediti poseben model in vsak naboj zravnati. Bilo jih je kakih tisoč.

● Mule popijejo elektriko

Poseben problem pa je bil z energijo. V Starih Zagah so usposobili star mlin, ki je dajal električno energijo. Toda za jezo se je večkrat voda zamašila in takrat je bilo treba umetno jezerce poglobiti. Tone Suštaršič se spomni, kako je spet nekoč zmanjkalo elektrike. Nekdo je stekel k jezu, da bi ga očistil. Toda kmalu se je vrnil.

»Počakati moramo, da se voda spet nateče,« je dejal. »Zgoraj so mulovodci iz neke brigade napojili mule in te so nam popile elektriko.«

Razen delavnic na Starih Zagah je tovariš Suštaršič ustanovil delavnice tudi nad Ribnico ter nad Cerknim. Zlasti tiste delavnice nad Cerknim so se iz osnovne puškarske precej razmahnile — v kovaško in še druge.

Tone Suštaršič je šel maja 1944 v partijsko šolo, potem pa je bil v centralnem komiteju v kontrolni komisiji. Tako se je uradno sicer ločil od partizanskih delavnic, toda v mislih je vedno ostal pri njih. In te partizanske delavnice so tekle, delale, partizanski mehaniki v njih pa po svojih zmožnostih doprinali k dokončni zmagi nad okupatorjem.

ANDRAZ

● Goljufije se kar vrste

V Grebinju so ga vrgli iz plebiscitne komisije, ker so se ga »bali«. Vseeno je za-
slutil njihove goljufije, ko je zavil v nemško gostilno na vrček piva. Tam je bil tudi občinski tajnik Švarc, zagri-
zen Nemec. Hvalil se je, ka-
ko je pridobil še novih dve-
sto glasov proti priključitvi
Koroške Avstriji. Kot se je
kasneje izkazalo, so bila ime-
na nemška, ali pa so posa-
mezniki glasovali kar po dva-
krat. Razočaranje nad tako
krivico je moral požreti!

● Pregoni, borbe, novo delo

Po burnih dogodkih je postal Ogris novim oblastnikom
trn v peti. Pričeli so ga pre-
ganjati. Zasliševanja in za-
straševanja so bila na dnev-
nem redu, razpustili so tudi
slovenska društva. Mladi Kri-
špin je odšel čez Karavanke
v Jugoslavijo. S težkim srcem
je odšel, a Koroške ni poza-
bil, še danes ne. Dobro se
zaveda deleža svojih roja-
kov-partizanov med vojno.

V Jugoslavijo je prišel po
letu 1920 in se najprej zapo-
sllil kot gozdar na Snežniku.
Ko je končal gozdarsko šolo
v Kostanjevici, so ga name-
stili v službo v gozdni upra-
vi na Bledu. Leta 1931 so ga
imenovali za vodjo dvornih
lovišč in gozdarja v Radov-
ni.

Črni oblaki tiranstva so se
začeli zbirati. Vse je napo-
vedovalo prihajajočo nevihto.
Evropa je bila v vojnem
vrtincu, naše ljudstvo pa je
pod vodstvom KPJ razbilo
trojni pakt.

Ogris je dočakal okupacijo.
Vedel je kakšni so Nemci,
z njimi je enkrat že imel
opravka. Slutil je, da bo boj
slovenskega naroda za svo-
bodo težak. Tok dogodkov
ga je potegnil v akcijo, vklju-
čil se je v OF. Ostal je zvest
narodnemu ponosu v pretek-
losti in Slovenec je tudi ostal.

● Oborožen boj se prične

Okupator je pokazal zobe.
Prve izselitve, prvi talci v
Gorjah. Hkrati pa tudi že
prvih deset partizanov na
Mežakliji in Pokljuki. V boj
se je vključil tudi Ogris. Po-
vezal se je s Cirilom Šubi-
cem, Janezom Ambrožičem in
prvoborci v gozdovih. Ze se-
ptembra mu je izdajalski go-
zdar Hanzlowski pripravil
zanko, ki pa ji Ogris ni na-
sedel.

Spomladi leta 1942 je pri-
šel k njemu znanec Viktor
Kejžar. Dogovorila sta se za
redno in organizirano delo
v Radovni in Gorjah. Ogris
je skrbel za hrano, obvešča-
nje in konspiracijo dela ter
za razširjanje in organizira-
nje trojke OF.

Pri nabavi hrane mu je po-
magal Franc Kunšič-Pangr-
cov, ki je s konjem vozil
kruh in krompir v neko ba-
rako, od koder so robo po-
noči partizani raznašali na
prej. Potrebe so rastle, veze
je bilo treba širiti do Ble-
da in po okolici.

Zgodaj spomladi leta 1943
so se formirala Okrožna vod-
stva OF, KPJ, SKOJ-a in

VOS-a za jeseniško okrožje.
Sedež so imela v bližini Sred-
nje Radovne. Prva in stalna
javka je bila vse do konca
leta 1944, oziroma do požiga
Radovne pri Ogrisu v Ra-
dovni. Tam so tudi beležili
radijska poročila. Potrebe so
narekemale gradnjo okrožne
tehnike — partizanske tiskar-
ne. Ogris naj bi zgradil pod
Nalcamo brunarice za name-
stitev tehnike in skrbel za
nje. Navezal je stike v raz-
nih knjigarnah, celo v Celov-
cu, da je dobil papir, stroje
in drugo.

Za NOP je delala praktič-
no vsa Radovna. Radijska po-
ročila in ostala literatura so
izhajali redno vsak dan. Ku-
rirji so prenesli na tone ti-
skanega materiala, ki je lju-
di spodbujal na vseh fron-
tah. Tehnika se je zaradi var-
nosti večkrat selila, pri tem
pa tudi širila. Težo dela je
nosil Ogris, takrat že član
Okrožnega komiteja KPS.

● Nadvse zaupna naloga

Na Bledu je takrat v neki
vili živel v Trstu službujoči
višji gestapovski oficir. Ka-
zal je nagnjenje, da se pove-

Krišpin Ogris.

že z vodstvom odpora in
Ogris naj bi določenega dne
junija 1944 šel k njemu na
Bled in ga pripeljal čez Rib-
no na Talež na Jelovico. Tam
bi gestapovec utemeljil svoje
zahteve za sodelovanje. Bil
je poročen z Amerikanko, ki
naj bi odšla po vezah na Do-
lenjsko in od tam z zavezni-
škimi avioni nazaj v Ameri-
ko. Kot protiuslugo pa naj
bi on delal za NOP.

Ogris se je prebil do nje-
ga, a sta morala z odhodom
počakati, ker je v Ribnem
kar mrgolelo Nemcev, zara-
di napada partizanov prejš-
njega dne. Odhod je bil ne-
mogoč in Ogris se je vrnil.
Prihodnjič je šel na vezo ne-
kdo drug, a se je Nemec
prav takrat selil v Trst in
ni prišel. Dal je vezi polo-
vice marke in ji naročil, da
ga poišče v Trstu. Nemca
so srečali na Bledu po osvo-
boditvi in ga naše oblasti ni-
so preganjale. Ogris je moral
po tej akciji takoj v ilegalno,
ker ga je nekdo izdal.

● Požigi in streljanja, a arhiv ostane

Čas se je nagibal v jesen
1944 in vojna je trajala že
četrteto leto. Nacizem se je še
zagrizeno otepal na vseh
frontah, čeprav so mu sile
antihitlerjevske koalicije, pri-
nas pa rastoča NOV, zadaja-
le smrtne udarce. Sredi sep-
tembra so Nemci prišli po
dirva v Radovno. Partizani so
jih napadli, pobili konje, dva
vojaka pa sta odšla z njimi.
Nemški komandant je nasle-
dnji dan zahteval vrnitev ujet-
nikov v osmih dneh, sicer
da bo vas požgal in pobil
vse prebivalce. Partizani so
grožnjo vzeli resno, a vse-
no niso računali, da bodo po-
sledice tako grozne. Nemci
so izpeljali zločin dvajsetega
septembra 1944.

Dan pred napadom sta
me obiskala tovariša Stucin
in Mitja, da bi bil pri meni
doma sestanek komiteja. Mit-
ji nekaj ni bilo po volji in
smo odšli v brunarico na po-
bočju Pokljuke. Seja se je
zavlekla v jutro, saj je šlo
za splošno mobilizacijo in
uskladitev akcij na področju
Gorenjske. Doma sem naro-
čil, da se pazijo in pri prvi
nevarnosti takoj umaknejo.
Ponoči so Nemci obkolili vas
in zjutraj pričeli požigati in
pobijati. Nakomur niso pri-
zanesli, ne starim, ne otro-
kom.

Ko smo prišli po umiku
Nemcev v Radovno, je bilo
vse požgano in razstreljeno.
Arhiv Okrajnega komiteja, ki
sem ga zakopal blizu hiše na
dveh mestih v pločevinasti
škatli, je eksplozija sicer od-
nesla, a vsebina je ostala ne-
dotaknjena. Po naključju
škatle ni nihče videl in se
je arhiv ohranil.«

● V svobodo s spomini vseh vrst

Po požigu Radovne so se
Okrožni komite in ostali fo-
rumi preselili na Pokljuko.
Ogris je odšel na Oblastni
komite kot referent za go-
zdarstvo in narodno imovi-
no. Skupaj s tovariši je pri-
pravil prve ukrepe naše no-
ve oblasti. Konec vojne je
dočakal na Oblastnem komi-
teju.

Že prve dni maja 1945 je
prevzel gozdno upravo v Bo-
hinjski Bistrici. Sredi maja
je bilo organizirano celotno
področje Oblastnega odbora
za Gorenjsko. V gozdarstvu
je delal vse do upokojitve.

Sam pravi, da je najbolj
tupil ob požigu Radovne
med NOB. Mnogo razmišlja
o izdajalcih, katerih žrtev je
bil večkrat tudi sam. Med
njimi so bile tudi ženske.
Spominja se ene, ki je pi-
sala ovadbe, in s tem veliko-
krat zelo škodila jetnikom.
Seveda je bila v službi oku-
patorja in tudi kaznovana.
Odkril jo je VOS. Večkrat
ga je rešilo hujše kazni med
vojno dejstvo, da je govoril
nemško.

Ogris se spominja tudi le-
pih trenutkov v NOB. Tak
je recimo tisti, ko je poro-
čil šefa okrožne tehnike.

Ogris Krišpin živi danes s
svojo ženo v Vintgarju, ob
šumeči Radovni. Želimo mu,
da bi jo poslušal še veliko
let.

LUDVIK AMBROŽIČ

TITO, vojskovedja osvobodilnega boja

Objavljamo članek, ki ga je ob imenovanju vrhovnega komandanta naših oboroženih sil, maršala SFRJ Josipa Broza Tita, za doktorja vojaških ved, napisal za »Narodno armijo« armadni general Kosta Nadj

Legendarni vojskovedja osvobodilne armade jugoslovanskih narodov in narodnosti tovariš Tito je izredna osebnost našega časa, o katerem govorijo s simpatijami in občudovanjem ne le pri nas, temveč tudi povsod po svetu. Kot prvi vojak naše revolucije, ki je dobil za dejanja trajne vrednosti tako v vojni kot v miru številna priznanja, je navduševal in navdušuje generacije mladih, borce za svobodo in pravičnejšo družbeno ureditev. Hkrati je spodbujal osvobodilna, protikolonialna in revolucionarna gibanja številnih dežel, ki so iskala lastno pot v svobodo in socializem. Prepričan revolucionar, ki je pronical v bistvo in smisel zgodovinskih tokov in bil trdno prepričan v cilje komunističnega gibanja, je pritegnil s svojo jekleno voljo in argumenti tisoče privrženec ter jih spodbujal k požrtvovanju in izpopolnjevanju celo najtežjih nalog.

Prišel je na oder revolucionarnih gibanj med obema svetovnima vojnima kot že prekaljen bорец za pravice delavskega razreda in vseh zatiranih kot pomembna osebnost vse močnejšega jugoslovanskega revolucionarno demokracijskega gibanja. Pritegnil je nase pozornost tako političnih nasprotnikov in policije predvojne Jugoslavije kot tudi najuglednejših revolucionarjev tistega časa pri nas in v mednarodnem delavskem gibanju. Skromni in neutrudni kovinar, politični tribun in organizator je zrasel v žarišču ostrega boja za najbolj življenjske interese delovnih ljudi v različnih predelih naše dežele. Pridobil si je dragocene izkušnje vojskovanja v rovih prve svetovne vojne in v dneh oktobrske revolucije v času španske državljanske vojne ter v začetnih dneh fašistične nevarnosti za Jugoslavijo, Evropo in vse svobodoljubno človeštvo.

Kalil se je v ognju brezkompromisnega razrednega boja in se ni nikoli umaknil pred težavami. Očaral je našo javnost pred skoraj pol stoletja, ko je pred buržoaznim sodiščem v Zagrebu avgusta 1928 kljubovalno izjavil: »Za svoje ideale sem pripravljen žrtvovati celo svoje življenje.« Zapor je spreminil v marksistično univerzo. V teh nadvse zamotanih in težavnih pogojih je obdeloval strategijo odločilnih spopadov, vzpostavil in širil zveze z oporišči partije po vsej deželi, oblikoval razredno zavedno avantgardo, sposobno usmerjati revolucionarno gibanje v rušenje starega ter oblikovanje jugoslovanske socialistične skupno-

sti enakopravnih narodov in narodnosti.

● Tito na čelu KPJ

Znano je, kako izredno se je znašel v ilegalnih pogojih boja. Pravočasno je začutil nujno potrebo po tem, da bi bilo vodstvo KPJ v središču revolucionarnih dogajanj in da bi s kraja samega in ne iz tujine vodilo razredni boj, ki se je vse bolj zaostroval. V dneh, ko so se grmadili temna oblaka druge svetovne vojne in ko je bil na vidiku vojni požar najširšega obsega, ko se je kriza celotnega sistema predvojne Jugoslavije bližala vrhuncu, je prišel Josip Broz na čelo KPJ. S podporo v množicah zavednih delavcev in kmetov, mladine, napredne inteligence protifašistov in rodoljubov je pripravil našo partijo, da bi opravila svoje zgodovinsko poslanstvo socialne in narodne osvoboditve. Zahvaljujoč se moči jugoslovanskega revolucionarno demokratskega gibanja, premišljenemu delovanju, vplivu in ugledu partije je Jugoslavija odklonila trojni paklet s silami osi.

Dosledna svoji protifašistični usmeritvi in politiki, da je treba braniti ogroženo neodvisnost dežele pred napadalci, je dala partija direktivo, naj gredo vsi člani KPJ — vojaški obvezniki v vojsko in na fronto. Zgledu komunistov je sledilo tisoče mladincev, delavcev in kmetov, vseh tistih, ki so s stankami in demonstracijami zahtevali, naj se takoj uredijo najvišja ekonomska, narodnostna in socialna vprašanja dežele in se tako prispeva k združevanju vseh sil za obrambo neodvisnosti in svobode. Čeprav so sile osi vodile kratkotrajno, desetdnevno vojno proti Jugoslaviji, je imelo to njihovo angažiranje vendarle izredno negativne posledice za izvedbo nacističnih načrtov, po katerih naj bi postala gospodarji sveta. Plan »Barbarosa« so odložili za pet tednov. To je bilo veliko presenečenje za fašistične napadalce, hkrati pa ohranitev za protifašistične in napredne sile nasploh.

● Prvi med borci, ki so »jurišali na nebo«

Oborožena vstaja v Jugoslaviji se je začela dva meseca in pol po zlomu jugoslovanske države in njene oborožene sile, v dneh, ko so fašistične armade globoko prodirale v sovjetsko državo in napredovale proti Moskvi in Leningradu. To je bilo največje presenečenje za fašistično poveljevanje v Berlinu in Rimu ter novo neprecenljivo

vo upanje za zaslužnjetje. Na čelu jugoslovanskih borcev za svobodo, na čelu tistih, ki so jurišali na nebo, je bil Josip Broz Tito, generalni sekretar KPJ in vrhovni poveljnik narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije, edinstvena osebnost neustrašnega partizanskega poveljnika na bojiščih druge svetovne vojne, vojskovedja, ki je v globokem zaledju oboroženih sil osi in sredi evropske trdnjave vodil svoje partizanske enote in nihal velike uspehe ter pri tem postopoma ustvarjal osvobodilno armado in temelje nove jugoslovanske skupnosti.

Ze poleti leta 1941, ko v Evropi še ni bilo opaziti bolj organizirane protifašistične aktivnosti, so žarišča oboroženega boja po naši deželi prerasčala v jugoslovansko bojišče, na katerem so bile angažirane precejšnje sile in sredstva sil osi, ki so bile sicer nujno potrebne za fronte na prostranstvih ZSSR in v Afriki.

Tito je ustvarjalec jugoslovanske osvobodilne in revolucionarne armade v nadvse zamotanih in težavnih pogojih okupacije. Armado v takih pogojih je mogoče smatrati za edinstven primer v zgodovini osvobodilnih in revolucionarnih gibanj. Izdelal je izvrstno strategijo in taktiko, iznašel najsmotrnejše rešitve za neštivilne težave štiri letnega oboroženega boja. Bil je oblikovalec, inspirator in organizator vseh zmag na bojnem polju, začel od julijske vstaje 1941 do pohoda proletarskih brigad v Zelenogore v Bosansko krajino leta 1942, prekoračitve Neretve in Drine, preboja v bitki na Sutjeski, razoroževanja italijanskih okupacijskih divizij septembra 1943 in zaključnih operacij za osvoboditev dežele v letih 1944 in 1945 skratka, bil je gibalna moč celotne jugoslovanske družbe, ki je stremela h končnim ciljem narodnoosvobodilnega boja.

● Svobodna ozemlja — afirmacija NOV in nove Jugoslavije

Ustanavljanje svobodnih ozemelj, na čemer je tovariš Tito neprestano vztrajal, je imelo velik pomen tako za afirmacijo narodnoosvobodilnega gibanja in nove jugoslavije kot za pritegnitev novih borcev in okrepitev oboroženega boja, za razvijanje okupacijskega sistema in kontrarevolucije.

Ena izmed ključnih komponent strategije tovariša Tita je bila usmerjenost k bratstvu in enotnosti, pri čemer je osvobodilni boj stvar vseh

jugoslovanskih narodov in narodnosti. Enako pomembna je bila tudi usmeritev k vse ljudski vojni, k vključevanju vseh človeških in materialnih potencialov v oborožen boj. Zahvaljujoč se temu je mogoče reči, da je prebivalstvo s svojo neposredno in posredno udeležbo v narodnoosvobodilnem gibanju hkrati z razvojem vojne v vse večji meri manjšalo nesorazmerje v živi sili in vojaški tehniki med enotami narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in okupatorskimi oboroženimi silami. Stopal je v partizanski koloni in je delil s svojimi borci dobro in slabo. Ostal je z ljudstvom med vso vojno izpostavljen največjim nevarnostim, toda neuničljiv, kot je neuničljivo ljudstvo, ki je pošiljalo svoje sinove v partizanske enote in dajalo vse, kar je imelo, za svojo osvobodilno armado

● Nihče svobode ne daruje, zanjo se je treba boriti

V nasprotju s četniško politiko čakanja »ugodnega trenutka« in presojo, ki je bila v tem, da se bo usoda Jugoslavije rešila v spopadu velikih sil, je tovariš Tito opozarjal na to, da ne smemo s prekrizanimi rokami pričakovati osvoboditve od Rdeče armade, da se svoboda ne dobi v dar, temveč da se je treba zanjo brezkompromisno in takoj boriti. Glavno v

ljivost, hrabrost in sposobnost poveljujočih je treba ceniti po tem, kako napadajo sovražnika: iz zaledja ali frontalno. Popolnoma pravilno je, da je treba iz vsake akcije dobiti plen v orožju in strelivu. Prav tako je tovariš Tito zahteval od vseh vodstev, da se je treba borovati za vsakega človeka, hkrati pa pripravljati borce NOV Jugoslavije in pripadnike narodnoosvobodilnega gibanja na preizkuse in žrtve. Zato je tovariš Tito poudarjal, da je treba razvijati takšno taktiko, s katero bi s čim manj napora dosegali čimvečji učinek.

● Skrbnik ranjenih in bolnih tovarišev

Ko je razpahoval partizansko vojno, je tovariš Tito že jeseni 1941 opozarjal svoje borce in poveljnike: »Ne frontalnega boja, temveč številne, lahke gibanje in hkrati učinkovite partizanske odrede, toda med seboj dobro povezane oziroma take, ki jih bo mogoče prek štabov večih združiti v velike udarne enote, ki bi lahko sprejele vsiljen boj, včasih spet razdeliti in zadajati nepričakovane udarce sovražniku in objektom ter nato hitro izginiti stran od kraja napada.«

Znano je naposled, kako je tovariš Tito kot vojskovedja in poveljnik osebno kazal skrb za ranjene in bolne tovariše, begunce in nepreskrbljene nasploh.

garski fašisti ter domobranci) ni uspelo izpolniti načrta, po katerem so hoteli uničiti operativne skupine vrhovnega štaba. Z našimi borci, ki so bili v večkratnem obroču, je bil takrat tudi naš vrhovni poveljnik. To je nedvomno najboljšje pojasnilo za izredno prisebnost borcev v teh trenutkih, za njihovo množično junaštvo in moralno.

● Vloga maršala Tita — vojskovedje

V celotni politiki KPJ od priprave na oboroženo vstajo do zmagovitega konca osvobodilne vojne in revolucije je imela vloga tovariša Tita kot vojskovedja najusodnejši pomen za njihov potek in izid. Z njegovim imenom in delom je povezano tisto najsvetlejšje v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti.

V stvar svobode in socializma, za svetlo stvarnost jugoslovanskih narodov in narodnosti je vgradil vso svojo revolucionarno ustvarjalnost. Kot pravi ljudski vojskovedja je znal odkriti in razviti potencialne moči naroda, dati strateški smisel in vsebino v začetku prostorsko ločenih, toda idejno povezanih akcij partizanskih odredov po vsej Jugoslaviji, že leta 1941 zlititi vse v celoto, vse do končnih operacij za dokončno osvoboditev dežele, s čimer je ustvaril iz zaslužnjetje

Tito na čelu kolone

TITOV NAPRIJED

Drug Tito jaše na čelu kolone
Uz usku stazu planinsku.

Visoko,

Na vrhu, led. Krš, blatno naokolo.
Dolje, u klancu, mutan potok šumi.
Oblaci tmasti vuku se po nebu,
A pramen magle kao div se diže
Iz šume jela, bukvi i omorika.
— On jaše; sve to ne vidi, ne čuje.
Kamo ga Miso prenijela? u kom

Svijetu živi? Od čega je bora
Na čelu i grč oko tvrdih usta?
Ali grmu grom na vrhu planinskom,
I vjetar duhnu, i magla se dignu.
Zakriješti oro pod oblakom; zasja
Sunce, što slavno sja i hrani i grije;
I Titov glas se prosu kao dažd
Na izmučenu čeljad uvijek žednu
Njegovih riječi:

Naprijed!

Vladimir Nazor (1943)

Titovi strategiji osvobodilne vojne je bilo to, da se je opiral na lastne moči, da se je povezoval s tisočimi nitmi s prebivalstvom, da je postopoma ustanovljal višje oblike vojaške organizacije, da je oblikoval močne oborožene formacije ter usposabljal borce z velikimi moralno-političnimi in borbenimi kvaliteta.

Ker je vedel, da bo vojna trajala dlje, kot so številni v začetku računali, in da bo zahtevala znatne človeške žrtve, je tovariš Tito kot vojskovedja in državnih pogosto opozarjal, da je treba hraniti moči. Osnovna nit vseh njegovih direktivah in navodilih je bila, naj bi sovražniku povzročali čimvečje izgube v živi sili in tehniki in da bi hkrati s čim manjšimi lastnimi izgubami izpolnili zadane naloge, da bi s čimmanj streliva prišli do čim bogatejšega plena v orožju in opremi. Tako je sredi leta 1942 poudarjal: »Iznajd-

Ko se je zavzemal za izvajanje partizanske taktike vojskovanja in oblikovanje vojaške organizacije glede na tedanje pogoje, je tovariš Tito nasprotoval občasnim težnjam, da bi se oborožene akcije zadržale v okvirih gverile in učil, da so za partizanski način boja nujno potrebni predvsem disciplinarni, zavedni in vztrajni borci, takšne oborožene formacije, v katerih vladajo medsebojno spoštovanje in zaupanje ter tovarištvo na najvišji stopnji. Zato je pogosto poudarjal: »Bolje je imeti manj borcev, toda discipliniranih, kot množico, ki ni zanesljiva.« V Titovi strategiji in praksi ni bilo prostora niti za misel na kapitulacijo; zanj in za armado, ki ji je poveljeval, ni bilo brezizhodnih situacij. Najboljši primer za to je Sutjeska, ko več kot šestkrat močnejšemu sovražniku (nemški, italijanski in bol-

ne in razkosane Jugoslavije izredno pomembno bojišče v tem delu Evrope, na katerem je bilo neprestano veza njih povprečno okrog 600.000 sovražnikovih vojakov.

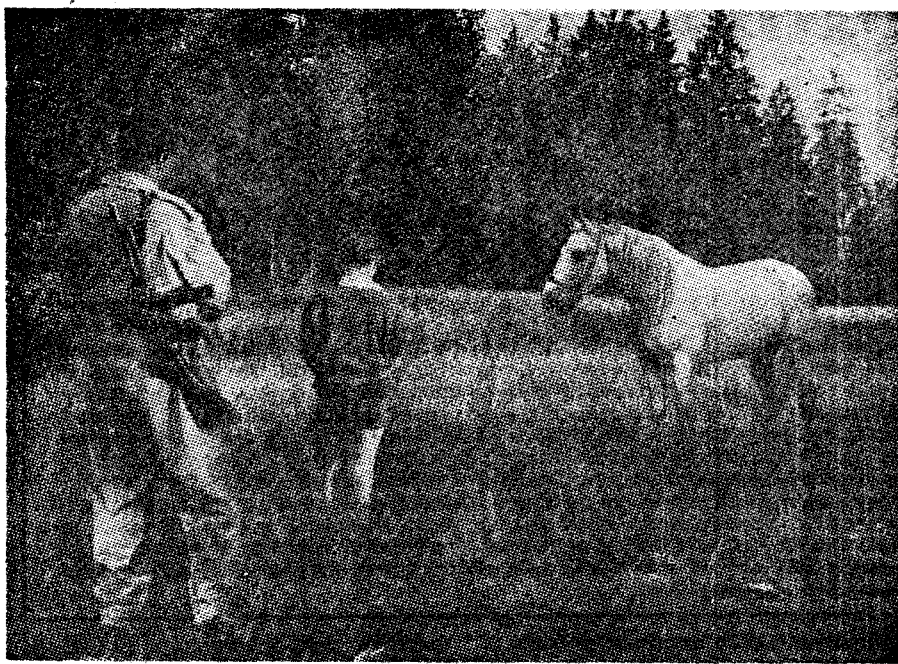
● Simbol svobode in napredka

Sporočila, misli in dejanja tovariša Tita so posebno pomembna za vse tiste, ki se ukvarjajo z vprašanji obdelave in izvedbe naše sodobne koncepcije vseljidske obrambe. To je vir navdihov za nova dejanja, osnova za popolnejše razumevanje vsega, kar se je dogajalo od leta 1941 do 1945 v naši deželi, posebej še za popolnejšo osvetlitev in doživetje osebnosti tovariša Tita kot vojskovedja z izjemnimi sposobnostmi v drugi svetovni vojni, kot človeka, ki je še iz tistih dni že davnega leta 1941 pa do zdaj ostal simbol svobode in napredka.

France Štiglic – nagrajenec AVNOJ

Režiser, družbeni delavec in partizanski Tugo

Nagrada je navadno tisti čas, ko pregledamo nekega človeka in njegovo delo v vsej razsežnosti in pomenu. Isto velja tudi za režiserja Franceta Štiglica, katerega ustvarjalna navzočnost je tesno povezana s po-
vojnim razvojem filmskega ustvarjalnega prizadevanja v slovenskem in širšem smislu jugoslovanskega prostora, hkrati pa je to ustvarjanje tisto tkivo, iz katerega raste in se razvija filmska umetnost naprej ter se vedno znova, glede na razmere in pogoje, vključuje v evropski prostor, prav s filmi režiserja Štiglica pa v svetovni. Njegova filma Dolina miru in Deveti krog sta bila prijetno presenečenje vodilnih filmskih festivalov kot sta Cannes in najožji izbor za nominacijo Oscarja za tuji film, vrsto drugih filmskih manifestacij pa v tem okviru niti ne bomo naštevati. Kljub vsemu je nujno dodati, da je njegov kratek film Mladina gradi dobil v Benetkah leta 1947 Bronastega leva in tako je bil Štiglic prvi režiser, ki je ponesel v svet ne le pojem slovenske in jugoslovanske kinematografije v prvih letih osvoboditve, ampak je hkrati predstavil svetu tudi čas obnove neke dežele, njeno zagnano delovno vzdušje, v podtonih pa še pogumen in zmagovit narodnoosvobodilni boj in revolucijo jugoslovanskih narodov.

Prizor iz filma Dolina miru

Precej utesnjen prostor teh strani nas sili v omejitve pregleda življenjske in umetniške poti Franceta Štiglica. Osredotočili se bomo predvsem na začetke poti, na prelomne trenutke njegovih odločitev in s tem tudi predvsem na medvojni čas in nekaj let po osvoboditvi. Ta čas je širši javnosti, ki danes že prav dobro pozna njegove filme, njegovo umetniško zrelost in njegov zagnan boj za status filmske produkcije in filmskega delavca, manj poznan, zato pa ne zanj, ne za slovensko kinematografijo prav nič manj pomemben.

Režiser Štiglic se je že od mladih nog zanimal, neverjetno strastno za študenta prava, za gledališče. Obiskoval je konservatorij Osipa in igralsko šolo Milana Skrbinška. Že pred vojno ga najdemo pri gledališki avantgardi mladih, tako da ni prav nič presenetljivo, če je izrazil željo igrati tudi v prvem slovenskem gledališču med vojno, v Črnomlju. Ker pa je bil hkrati tudi predan politični delavec in aktivist, so ga veliko bolj potrebovali drugje, na terenu in tudi pri časopisih. Že pred vojno se je ukvarjal z novinarstvom gorenjskega mladinskega, kasneje pa partizanskega tiska, ki ga je nazadnje v decembru leta 1944 pripeljal v uredništvo Slovenskega poročevalca.

Kaj je bil tisti prelomni vzgib, da

se je takoj po vojni decembra 1945 znašel v Državnem filmskem podjetju, je težko natančno opredeliti. Lahko zapišemo, da se je kot deček doma igral s projektorčki; eden je bil za skeoptične slike, drugi celo za 35 mm trak. Tako so fantje hodili k kinooptikerjem in žicali za odpadne filmske trakove, jih zleplili in imeli svoj film. Pri partizanih so bile tudi že dosegljive filmske kamere, po vojni pa ga je prevzelo predvsem srečanje s snemanjem filma Ljubljana pozdravlja osvoboditelje. Prešel je k filmu in najprej snemal kratkometražnike pa nekaj prispevkov za takratni Obzorik. Znani so njegovi filmi Kaznujmo in maščujmo, o vojnih zločincih, Pet let OF, Pogreb Borisa Kidriča in seveda Mladina gradi.

Nato se je zgodilo tisto najpomembnejše. Decembra leta 1948 je padla prva »klapa« filma Na svoji zemlji. Začela se je trilogija izpovedi o revoluciji, ki je segla do dokumentaristično obarvane freske, do lirске intime in baladnega vzdušja, ki je kasneje pre-

šlo v poskus humorističnega pristopa k priznavanju partizanske tematike. Psihološka osvetlitev prizadevanj in hotenj našega človeka v izjemnem času se prepleta z lirizmom, ki daje filmom Franceta Štiglica privzdignjen ton, kjer se njegova umetniška izpoved tudi najbolj sprosti in lahko doseže ustvarjalni vrh kot ga je dosegla v filmih Dolina miru, Deveti krog, Balada o trobenti in oblaku, kasneje pa tudi v dveh komedijah Tistega lepega dne in Ne joči, Peter. Njegov smisel za poetiko in simboliko se je pokazal kasneje v Pastircih in Dobrih ljudeh in še kje, a to so filmi kasnejšega ustvarjalnega obdobja, nam vsem bližji po času in zato bolj znani, hkrati pa zunanaj partizanske tematike, ki nas prvenstveno zanima v tem sestavku.

Štiglicovi filmi na tematiko iz narodnoosvobodilne borbe ne pomenijo le prekinitev s črno-belo tehniko prikazovanja tega časa, ampak umetniško zrelo, s poslušom za človeka, posredujejo našo osvobodilno borbo vsemu svetu. Če pomislimo, da se je za-

čela slovenska produkcija v tesnih prostorih za platnom kina Union, skoraj ne moremo verjeti umetniškemu vzponu, ki ga je dosegla in ponesla ime našega filma daleč preko meja. Med najvidnejšimi prispevki v tem smislu so prav Štiglicovi filmi, ki so poleg že omenjenih kvalitet imeli še eno, namreč prikazali so vlogo žene med vojno kot ji gre. Tudi ženski liki v Štiglicovih filmih so osebe avtentično obarvane. Morda je pri tem črpal režiser iz lastne prakse novinarja, ko je že med NOB izdal brošuro Žene, matere, dekleta.

Nastopiti na pomembnih filmskih festivalih, imeti teden v pariški kinoteki, to je dano le najvidnejšim režiserjem našega časa. Umetnik, ki se hkrati z vsem srcem in dušo bori tudi za pravo mesto filmske umetnosti v slovenski kulturi in ki pri tem dosega iz dneva v dan večje uspehe, umetnik, ki kot profesor in dekan vzgaja mladi rod, takšen umetnik vsekaror zasluži priznanje tudi doma, potem ko ga je že priznal svet. France Štiglic je nosilec mnogih nagrad, tudi Prešernove, in letos nagrade AVNOJ. Morda najlepše priznanje za njegovo delo in družbeno udejstvovanje pa bi bilo, ko bi mogel režirati še kakšno partizansko komedijo, kot je bilo slišati željo v našem pogovoru z njim.

NEVA MUŽIČ

KULTURNI OBZORNIK

Franci Strle VELIKI FINALE NA KOROŠKEM

O dogodkih in dogajanju, o poslednjih vznemirljivih dneh druge svetovne vojne na slovenskih tleh, smo imeli doslej priložnost brati marsikakšen spominski zapis. Spricho pomanjkanja arhivskega gradiva so ti zapisi prikrojeni več ali manj zornemu kotu zapisovalca. Značilno pa je tudi, da je posamezni zapisovalec teh dogodkov in ocenjeval strategijo in bolj ali manj učinkovito poseganje v te dogodke enot narodnoosvobodilne vojske oziroma Jugoslovanske armade v te dogodke.

Med pisce in kroniste, ki so zastavili pero za obravnavanje teh zadnjih dni druge svetovne vojne, se je nedavno uvrstil tudi Franci Strle s knjigo VELIKI FINALE NA KOROŠKEM — izšla je v samozaložbi — v kateri je z veliko vnemo in prizadevnostjo skušal razčleniti, kolikor se da neposredno in objektivno, dogajanje v severnem delu Slovenije in na Koroškem v začetku maja 1945.

Franci Strle, Notranjec iz Podcerkve v Loški dolini, se je še mlad, komaj šestnajstleten, v marcu 1943, pridružil partizanom, potem ko so mu Italijani ustrelili očeta, ki je bil kot komunist postal aktivist in organizator OF v svojem domačem kraju. Mladi Strle je sprva postal bорец Notranjskega odreda, s katerim je maja 1943 prešel v sestav Tomšičeve brigade. Z le-to, ki je bila del Štirinajste divizije, je v začetku leta 1944 odšel na legendarni pohod na Štajersko. V vrstah Tomšičeve brigade je bil Strle sprva polit-delegat, potem pa je do konca vojne opravljal dolžnosti sekretarja bataljonskega in brigadnega SKOJ. Vsekakor so bila to za mladega fanta globoka, vznemirljiva in pretresljiva doživetja, ki so kar sama od sebe silila na papir. Tako je že leta 1953 izdal knjigo »Med proletarici«. V uvodu te knjige med drugim pravi: »Neka neznana sila me je preganjala k temu, da nisem obupal pred številnimi težavami, ki so me obdajale na poti mojih prizadevanj. Bržda sem bil priča prevelikemu prelivanju krvi, ki je tedaj (ob

pohodu Štirinajste na Štajersko op. p.) pordečila beli sneg; preveč otupelih, zmirljenih mrljačev sem videl, da bi mogel molčati in obupati. Vodilo sta mi bili zgodovinska točnost in želja, da opišem tiste preproste in hrabre ljudi, ki so na svojih plečih prenesli najhujše in najtežje, a so največkrat ostali neznani...«

Nedvomno se je Franci Strle oklepal tega vodila tudi pri pisanju svoje tretje knjige (druga njegova knjiga je Partizanski volk-samotar) Veliki finale na Koroškem. In če je v svoji prvi knjigi opisal svoje spomine na doživetja in boje s pohoda Štirinajste na Štajersko v dneviški obliki, je v tej zadnji knjigi, razen svojih spoznanj in vednosti o razmerah na operativnem območju Štirinajste divizije, razen svojih spominov in zapisov, uporabil in preučil vse dosegljivo arhivsko gradivo in zapise, zlasti pa je svoje pričevanje obogatil z bistrimi viri in spomini tovarišev, ki so bili z naše strani poglaviti akterji v teh dogodkih in najbolj neposredne priče. Vse to pa je avtorju pri-

pomoglo k temu, da je knjiga iz drobcev sestavljena mozaik, enovita, obsežna celota, zasnovana na preverjenih dokumentih in osebnih pričevanjih. Na vseh straneh knjige pa je očitno Strletovo prizadevanje, da postavi stvari kamor sodijo, da se ob zgodovinskih dejanjih izlušči resnica. Ob tem prizadevanju pa se seveda ni mogel izogniti polemiki spricho nekaterih, že zapisanih in objavljenih trditvah, ki ne ustrezajo dejanskemu stanju in so seveda dvomljive vrednosti.

Vsekakor je bila v središču tedanjega dogajanja 14. udarna divizija, ki je z drugimi enotami JA bila zadnje boje z umikajočo se nemško armado in z vso prtiljajočo jugoslovanskih kvasilinov od srbskih četnikov do hrvaških ustašev in slovenskih belogardistov. To je bila veličanska množica, ki je kot mogočna reka drla proti severu. Njihov cilj je bil vdaja zahodnim zavezniškom, naloga JA pa je bila, da jih za-
drži in razoroži na jugoslovanskih tleh, kjer naj bi položili obračun za svoje zločine. Prav kvasilingi so se tega najbolj bal, zato so bili pri razoroževanju najbolj nevarni in bojoviti. Zlasti ustaši so doživeli svoj zadnji spopad in poraz šele pri Pliberku. Posebno zanimanje vzbuja vdaja nemškega generala von Löhra, ki je v svojem vojaškem ponosu cincal, nazadnje pa je bil le ujet in je moral pred jugoslovanskim vojaškim sodiščem polagati svoj obračun. Belogardisti so priredili svoj veliki beg čez Ljubelj s krvavim finalom pri Borovljah. Posebno poglavje so tudi izkusnje z zahodnimi zavezniški, ki so ob koncu vojne kot zasedbena sila kaj hitro zamenjali odnos do svojih medvojnih zaveznikov in postal naravnost sovražni. Seveda je bilo vmes tudi nekaj izjem, ki tega niso mogli razumeti, zlasti ne prijateljskih odnosov s nekdanjimi sovražniki — nem-

škimi nacionalisti, ki so jih nekateri zavezniki povabili k sodelovanju.

Priprave za ta končni obračun so potekale že od jeseni 1944, po osvoboditvi Beograda. Pred grozečo nevarnostjo, da bo odrezana, se je nemška armada začela umikati z juga, iz Grčije in Makedonije ter postajala na jugoslovanskih tleh čedalje hujša nadlega. Spricho tega in v pripravih za dokončni obračun se je reorganizirala tudi NOVJ v Jugoslovansko armado. Le-ta je bila razdeljena na štiri armade. Pogonale naj bi se proti severnim mejam v obliki orjaških kileš, ki naj bi se zaprle na Koroškem in seveda, preprečile prehod Nemcem in kvasilinom k zahodnim zavezniškom. To se je le posrečilo s precejšnjo zamudo, zaradi raznih vzrokov — naravnih ovir, pa tudi zaradi sovražnega odnosa zahodnih zavezniškov. Le-ti so ovirali zlasti četrto armado. Kljub reorganizaciji NOVJ, uklinjenju glavnega štaba ter štaba VII. in IX. korpusa in IV. operativne cone, je bila pri tem zadnji obračun vloga slovenskih enot, zlasti Štirinajste divizije odločilna, kar je bilo doslej prezrto in zamaščano. In verjetno prav to zapostavljanje je pisatelja Strleta vzbudilo, da se je kljub težavam lotil te kočljive naloge in pogumno postavil stvari na pravo mesto, kar bo gotovo v prid pravilnejšemu razumevanju teh zgodovinskih pomembnih dogodkov ob koncu druge svetovne vojne na naših tleh.

Knjiga Veliki finale na Koroškem obsega 440 strani in je opremljena s številnimi fotografijami, dokumenti in skicami o najvažnejših bojih in spopadih v teh majske dni 1945. Poseben zemljevid pa nazorno prikazuje osvobodilni pohod na Koroško. Ob koncu knjige je navedenih 722 opomb o uporabljenih virih.

ČRT SINKOVEC

Moralna moč splošnega ljudskega odpora

Razredni značaj, skupne poteze v različnih moralnih teorijah, progresivni in perspektivni razvoj morale v vseljudski občečloveški in brezrazredni družbi, to so osnovne značilnosti marksistične teorije o morali. To pomeni, da je morala vladajočega razreda tudi morala neke družbe. Engels je dejal, da bo resnična morala, ki je nad razrednimi nasprotji, nastala šele takrat, ko bodo premagana vsa razredna nasprotja v praktičnem življenju. Socialistična morala, katere nosilec je delavski razred, je samo začetnik bodoče vseljudske, brezrazredne komunistične morale, ki je v socialističnem življenju in družbi zelo pomemben dejavnik, in se krepi vzporedno z razvijanjem samoupravnih socialističnih odnosov. Njen značaj, vloga in smisel v sodobni vojni je pomembnejši kot kdajkoli v zgodovini družbenega razvoja. V resoluciji 10 kongresa ZKJ »SKOJ v borbi za mir, enakopravno mednarodno sodelovanje in socializem«, je zapisano:

»Kljub vedno večjim naporom v borbi za mir, mednarodno sodelovanje in varnost na svetu, ima politika, ki se bori s pomočjo sile, še vedno močan vpliv na mednarodne odnose. Mnogi pereči svetovni problemi so še vedno nerešeni, v raznih krajih sveta pa so odprta vojna žarišča. Imperialistične sile se na vse načine trudijo, da bi obdržale svoje ekonomske in politične položaje. Vojaške sile imajo danes res raznovrstna sredstva za pritisk in uničevanje, ki dosežejo neslučen obseg. Zaradi objektivno zmanjšane nevarnosti, da bi prišlo do atomskega udara, so bolj pogoste lokalne vojne, še pogostejši pa so razni drugi pritiski, ki naj bi vsilili nasprotniku svojo voljo. Taka politika zadeva vse države, predvsem pa manjše in neuvrščene, kar prinaša tudi stalno nevarnost večjih svetovnih spopadov. Prav zato je danes nemogoče pričakovati zmago brez enotne in močne morale ljudstva, kar nam potrjujejo tudi bogate izkušnje iz NOV, o katerih pravi tovariš Tito: »Naše izkušnje so bogate v visoki zavesti borcev, v upornosti in zaupanju, v globoki veri borcev, ki se zavedajo svoje moči, moči, ki naredi armado, ki se bori za pravično stvar, nepremagljivo.«

Tudi Lenin je menil, da je končna zmagava odvisna od duha ljudskih množic, ki na bojišču prelivajo svojo kri. S tem se strinjajo tudi mnogi drugi vojaški teoretiki, znani komandanti iz druge svetovne vojne, čeprav je njihovo ideološko gledanje precej drugačno ali pa celo nasprotno Leninovemu.

Moralno stanje armade je zame najvažnejši faktor v vojni. Brez močne morale vojakov ne moremo pričakovati zmage, čeprav so taktični in strateški načrti dobri — je dejal angleški maršal Montgomery, znan vojskovodja v svojih spominih na drugo svetovno vojno. Podobno izjavo je dal tudi ameriški poveljnik Eisenhower.

»Moralni duh, predstavlja najvažnejši samostojni činitelj, ki zagotavlja uspeh v vojni, ker vpliva na vse ostale dejavnike in gospodari na bojnem polju. Misel, da se vojno lahko dobi s pritiskom na gumb, je popolnoma zgrešena in nevarna ter ima lahko psihološke, fizične in druge posledice.«

Kitajski general Asiao Huo si razlaga pomen morale v vojni na podoben način: »Čeprav je postalo orožje in ostala tehnična oprema zelo važen dejavnik, je v moderni vojni odločilen človek, ne pa material. Čeprav je atomska bomba zelo pomembna, je še pomembnejša atomska morala duha.«

V povojnem naraščajočem razvoju tehnike in orožja se je zahodna vojaška strategija sklicevala na dejstvo, da bo bodoča vojna spopad elektrone in tehnično opremljene armade, kar pa je zmota, saj so zapostavili najvažnejši faktor — človeka, prebivalstvo, ki se je razvilo kvalitativno in kvantitativno, kar bistveno vpliva na potek vodenja vojne.

Se večji pomen pa ima moralni činitelj v koncepciji SLO, v skupni, enotni samobrambi. Temeljni motivi izhajajo iz podružbljanja obrambe, načina vodenja vse-splošnega ljudskega odpora, iz pestrega spektra dejstev, moči, na začasno okupiranem območju.

Doktrina naše koncepcije SLO je postala v besedah in dejanju pomemben del samoupravnih družbenih odnosih in vsakodnevnih funkcijah družbeno-političnega sistema. Da je ta rdeča nit vtkana v vse pore našega družbenega življenja je zapisano v resoluciji 10. kongresa ZKJ, kjer je poudarjeno: »Z uresničevanjem revolucionarnih misli in del tovariša Tita, v ustvarjanju in izgradnji SLO, ima ZKJ pomembno zgodovinsko nalogo in obveznost, da razvija obstoječe in ustvarja nove pogoje za razvijanje vseh subjektov v SLO. Z jasnimi idejnimi opredelitvami in akcijami, mora ZK mobilizirati in usmerjati družbene sile in zagotoviti njih enotno delovanje v obrambi in zaščiti. Nadaljnje podružbljanje nalog obrambe in varnosti je revolucionarni proces in trajni interes delavskega razreda, narodov in narodnosti Jugoslavije.«

Tudi moralna moč posameznika ni prirojena, temveč je rezultat vplivov družbe, v kateri živi in se razvija, da bi postal zrel in odgovoren človek. Pripravljenost človeka, da vloži vse svoje moči in znanje ter ustvarjalnost v izpolnjevanju nalog ne glede na žrtve, to se imenuje borbena morala. To je notranja gonilna moč človeka, ki se zaveda kakšnim nevarnostim se izpostavlja, ki gre brez strahu v boj, premaguje ovire, pri tem pa čuti svoj ponos, patriotizem in odgovornost do svojega naroda in domovine, pa čeprav za ceno lastnega življenja. To človeško spoznanje, lastna pre-

soja v svojih postopkih in duhovna energija, ki v odločilnih trenutkih premaga ves strah in nagone, to je borbena morala.

Naša zgodovina je bogata s hrabrimi podvigi, nadčloveških naporov naših borcev, ki so v NOV pokazali najvišjo možno stopnjo borbene morale. Tudi v morebitni vojni rabimo vojaka, ki se bo zavedal za kakšne cilje se bori in bo resnični naslednik borcev, ki so v NOV dokazali, kako se bori mali narod proti močnejšemu sovražniku. To veliko vrednost uvršča naš samoupravni socialistični sistem v prvi ešalon obrambne moči.

V obrambi proti sovražniku, bi naš človek pokazal visoko obrambno pripravljenost; branili bi svojo svobodo, to kar smo zgradili po vojni in svojo bodočnost. Naš človek ne bo šel v boj zato, ker je mobiliziran, ampak zato ker kot samoupravljelec pripada temu sistemu, naši obrambi. Dal bo od sebe vse, da bi prispeval svoj maksimalni delež za obstoj našega samoupravnega socializma. Naš socialistični patriotizem, ljubezen med narodi naše zemlje, ki je nastala v skupni borbi, revolucionarna tradicija, zavest o neuničljivosti naroda, podpora miroljubnih in naprednih sil v svetu, enotnost moralne moči oboroženih sil in ljudstva, prepričanost v možnost boja proti napadalcu, vse to so moralne moči naše narodne obrambe.

Zato je danes poznavanje psihološke in specialne vojne kontinuirano upiranje silam, ki jo vodijo, sestavni del pouka in aktivnosti, ne samo pripadnikov oboroženih sil, marveč tudi vseh ostalih obrambnih struktur naše SLO. Po besedah tovariša Tita pa mora biti ljudstvo enotno in monolitno, ker le tako se bo vsak posameznik čimbolje znašel na vsakem mestu in v vsakem položaju in bo tudi uspešnejši.

SVETISLAV NIKOLIC

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

Varuhi varnosti

Enota tovariša Radivoja Miladi noviča je tudi v letošnjem letu do kazala, da spada med najboljše enote na Ljubljanskem armadnem področju.

Urjenje vojakov v enotah vojne policije je odgovorno in zahtevno opravilo. Poleg normalnega pešadijskega urjenja jih čaka še specialni pouk. Posebno pozornost namenjaajo politični vzgoji ter telesnemu urjenju, ki obsega tudi kompleten program borilnih spretnosti. Ti vojniki morajo biti strokovno usposobljeni, moralnopolitično opredeljeni, samoiniciativni in vedno pripravljeni pomagati drugim vojakom in civilnemu prebivalstvu ter ščititi njihovo varnost.

Komunisti, katerih sekretar je tovariš Franc Tomažič, so imeli pred kratkim volilno konferenco, na kateri so ugotovili, da je bila njihova aktivnost v preteklem obdobju zelo živahna. Kritično so obravnavali izvrševanje nalog v enoti in

ugotovili, da so dosegli dobre rezultate predvsem v marksističnem izobraževanju vojakov in starešin ter sprejemanju novih članov.

Letos so se posebno izkazali vojniki tovariša Miodraga Vujovića. Odlično so izurjeni in so kot varnostni organi sodelovali skoraj na vseh vajah ter obiskih visokih državnih in vojnih funkcionarjev. Pri tem so zelo uspešno sodelovali tudi z Upravo javne varnosti, kar je pogoj za enoten sistem družbene samozaščite in krepitev splošnega ljudskega odpora.

Enota je že večkrat prejela pohvale, najbolj pa so ponosni na prehodno zastavico najboljše enote, ki so jo dobili lani. Veliko priznanje jim pomeni poveritev tečaja za komandirje oddelkov, ki mu posvečajo posebno pozornost pri pouku in politični vzgoji.

Med posamezniki se je posebno izkazal Bojan Odlak, ki je komandirjeva desna roka, saj vodi evidenčne posle in skrbi za skladišče. Kot sekretar aktiva Zveze komunistov je povedal, da bodo kmalu pričeli s tečajem marksističnega izobraževanja bodočih komandirjev oddelkov in da upa, da bodo iz njihovih vrst pritegnili v Zvezo komunistov čimveč novih članov.

V enoti je zelo razvita športna dejavnost, posebno karate, ki ga trenira tovariš Vujović. Fantje so v letošnjem tekmovanju na Ljubljanskem armadnem območju zasedli eno tretje mesto in veliko pripomogli k popularizaciji tega športa. Med druge akcije, ki jih je letos izvedla mladinska organizacija, sodijo zbiranje pomoči za posoške

prebivalce, obiski spomenikov iz NOB in sodelovanje na prireditvi »Ob žici okupirane Ljubljane«. Živahna je tudi njihova kulturna dejavnost, saj redno gledajo filme z revolucionarno vsebino ter obiskujejo razne prireditve in gledališke predstave. Formirali so celo svoj pevski zbor, ki plodno sodeluje z vojaškim orkestrom, ob Dnevu JLA pa bodo odprli tudi vojaški klub s knjižnico ter razstavo marksistične literature in dokumentov iz NOB.

V enoti tovariša Ivice Jagarinca se uri prometna vojna policija, katere pouk se razlikuje od drugih služb in rodov. Visoki kakovosti urjenja je posebno prispeval sodoben prometni kabinet, v katerem se spoznavajo s prometnimi predpisi in opremo za nadzor prometa.

Med najposobnejšimi v tej enoti je voznik-prometnik Zoran Krstanović, ki je bil za svoje uspehe že nagrajen. Je tudi sekretar aktiva Zveze komunistov. Pravi, da je osnovna naloga komunistov oblikovati pravičen odnos do vojakov in prebivalstva, odpravljati pomanjkljivosti in delu, politično pripravljati tovariše na pomembnejše naloge ter skrbeti za plodno sodelovanje z mladinsko organizacijo.

Mladi vojniki, ki so pred kratkim prišli v enoto, stopajo tako po že dobro uhojenih poteh. Ponosni so na dosežke svojih starejših tovarišev in jim tudi sami pričenjajo slediti. Med posamezniki sta se kaj kmalu izkazala Radivoj Janković in Ljubiša Jelenović, ki sta si s svojo pridnostjo ob Dnevu republike prisluzila nagradni dopust. Skupaj z drugimi tovariši sta obljubila, da bo enota tudi prihodnje leto ohranila sloves, ki ga ima.

E. Ž.

Plodno leto Doma JLA v Mariboru

Tovariš Lazar Lučič je povedal, da je težišče dejavnosti Doma usmerjeno na kulturno umetniško področje. Prireditve so bile tako po vsebini kot tudi po raznovrstnosti in kakovosti izredno bogate. Letos so prikazali gledališko predstavo »Ti meni po suncu hodiš« v izvedbi Komornega teatra iz Sarajeva, zelo obiskani pa sta bili tudi folklorni prireditvi, na katerih sta sodelovala KUD Žikica Jovanović-Spanac iz Beograda in KUD Abrašević iz Kraljeva. V gosteh so imeli še Umetniški ansambel Doma JLA iz Beograda, vojni orkester iz Ljubljane ter številne vokalne soliste in humoriste. Nekajkrat jih je obiskal tudi pevski zbor Partizan, ki ga pričakujejo tudi ob dnevu JLA. Razen tega bo Dom letos ponovno gostitelj tradicionalnega festivala Kurirček, na katerem bodo nastopili številni književniki in učenci osnovnih šol. Dejavnost Doma se kaže še v organiziranju obiskov raznih predstav v drugih jugoslovanskih mestih, za kar vedno vlada veliko zanimanje.

Na področju vzgoje in izobraževanja se lahko do sedaj pohvalijo s štirinajstimi predavanji za starešine ter petimi predavanji o tekoči in vojaški problematiki. Predavatelje vabijo v glavnem iz vrst mariborskih, pa tudi ljubljanskih in zagrebških družbenopolitičnih in znanstvenih delavcev.

Kot je dejal tovariš Lučič, je športno rekreativna dejavnost premalo razvita in bodo v bodoče temu področju posvečali večjo pozornost. Kljub temu se lahko posebno šahovska in namiznoteniška sekcija pohvalita z lepimi dosežki na sindikalnih tekmovanjih.

Dom tudi pestro sodeluje z vojaškim klubom, saj so večino prireditev obiskali tudi vojniki, ki si lahko v veliki dvorani ogledajo tudi marsikak film in organizirajo stike z mladinci. Dom neprestano skrbi za stike z družbenopolitičnimi organizacijami in skupnostmi ter kulturnimi ustanovami in muzeji. Tako so nedavno tega v salonu Rotovž odprli slikarsko razstavo na temo »JLA« v delih vojakov-likovnih umetnikov, ki jo je omogočila Umetnostna galerija Doma JLA iz Beograda.

Na ta način Dom JLA v Mariboru neprestano dokazuje, da postaja vedno pomembnejši dejavnik v izobraževalnem, kulturnem, zabavnem in športnem področju življenja starejših in vojakov, kakor tudi vseh drugih občanov Maribora in okolice. Eno od vodilnih mest v letošnjem tekmovanju za najboljši Dom JLA jim bo spodbuda za nadaljnje delo.

E. Ž.

Pred odhodom na nalogo

Več kot dvesto predstavnikov mladih iz občinskih konferenc ZSMS in garnizij Ljubljanskega armadnega območja, med katerimi so bili tudi slušatelji srednje politične šole CK ZKS iz Kopra, se je minuli petek zbralo v Postojni, kjer je bila sklepna slovesnost letošnjega tekmovanja za »Odličje 22. december«, ki sta ga letos še s posebno slovesnim obeležjem, saj je leto sovpadalo s praznovanjem 35. obletnice oborožene vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti ter petintridesete obletnice ustanovitve Jugoslovanske ljudske armade, že sedmič zapored organizirala komanda Ljubljanskega armadnega območja in republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije; tekmovanje za »Odličje 22. december« se je odvijalo v znaku iskanja najboljših občinskih konferenc ZSMS in garnizije JLA ter najboljšega štaba teritorialne obrambe, občinskega odbora ZZB NOV Slovenije in najboljšega občinskega odbora ZRVS Slovenije — na področju usposabljanja, vzgajanja in vključevanja mladih v priprave na obrambo domovine.

»... iz dneva v dan raste vera v svobodno obvladovanje jutrišnjega dne!«

Pa je bila Postojna v tem poznojesenskem dnevu, navkljub dežju, snegu in vetru, topla, mlada...

In komu so bile namenjene besede, ki so jim prisluhnili v teh slavnostnih trenutkih?

Naj odgovorimo na to vprašanje z mislijo iz recitala mladih, zabeleženo v večernih urah: »Namenjena je bila dejanjem in ljudem, ki zmorejo, da v nas iz dneva v dan raste vera v svobodno obvladovanje jutrišnjega dne!« Z mislijo, ki se je potrjevala od govornika do govornika, od srečanja do srečanja, ves ta praznični dan, ko smo s sklepno slovesnostjo letošnjega tekmovanja za »Odličje 22. december« počastili tudi dvaindvajseti december, dan Jugoslovanske ljudske armade, praznik nas vseh.

Tudi zato, da lahko tako praznujemo, s pesmijo, smehom in z mladostjo, ki je mlada, organiziramo tekmovanja, kakršno je tekmovanje za »Odličje 22. december«, katerega osnovni cilj je dograjevanje zamisli splošne ljudske obrambe, ki se je rodila že v predrevolucionarnem obdobju boja KPJ. Bilo je to v času, o katerem je zbranim govoril član sveta federacije Miha Marinko, ki je po pozdravnih besedah Ljuba Jašniča, predsednika republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije, nastopil na dopoldanski javni tribuni kot prvi govornik.

Ime javne tribune: »Mladina v narodnoosvobodilnem boju in splošni ljudski obrambi«.

Prisluhnili smo spominom na dni, ko je bila v Čebinah ustanovljena Komunistična partija Slovenije, katere štirideseto obletnico bomo praznovali prihodnje leto. Spregovoril je o KPJ kot edini organizirani politični sili, ki je ostala z ljudstvom in v ljudstvu in ki se je že od leta 1937, to je od Titovega prihoda na njeno vodstvo, brez omahovanja in načrtno pripravljala na bližnje usodne dogodke. O KPJ, ki je bila organizatorica Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov v Jugoslaviji, nove revolucionarne armade, ki je zrastle v takšno moč zato, ker je bila armada narodov in narodnosti, armada bratstva in enotnosti, ker je bil armada delovnih ljudi, ki so se borili za uresničitev revolucionarnih ciljev.

S svojimi besedami je poskušal, kot je sam dejal, odgovoriti na vprašanje, zakaj je splošna ljudska vstaja uspeša samo v Jugoslaviji in nikjer drugod, pa je vanje s posebno pozornostjo vtikal, čeprav že mnogokrat zapisano, a zato nič manj pomembno, vsem znano resnico, da so bili v jugoslovansko revolucijo, v ta boj zoper okupatorja in domače izdajalce, vključeni tudi tisti naši ljudje, ki niso bili v sestavi oboroženih sil in ki so na različne načine dali odpór, s čimer so prispevali pomemben delež k zmagi nad sovražnikom. »In še danes velja«, je poudaril tovariš Miha Marinko, »da še tako dobro oborožena in izurjena vojska brez širokega političnega zaledja, zavesti in osveščenosti slehernega njenega pripadnika, ne more uspešno voditi boja, to pa so tudi temelji doktrine splošnega ljudskega odpora!«

Zato toliko bolj pozdravljamo tekmovanja, kakršno je tekmovanje za »Odličje 22. december«, ki pomeni s svojo vsebino dosledno in zavzeto uresni-

SMO DEDIČI VELIKIH DEJANJ!

»Mladi, ki so zrasli na prsih naše socialistične domovine, se morajo napajati na primerih ljubezni, hrabrosti, požrtvovanja naših borcev v dneh velikih bojov in revolucije.«

TITO

čevanje dokumenta predsedstva CK ZKJ in predsedstva SFRJ »Idejni in programski temelji usposabljanja mladih za aktivno udeležbo v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozasčitii«, v katerem je postavljena zahteva po spremljanju vloge JLA, teritorialnih enot ter organizacij ZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije pri usposabljanju in vključevanju mladih v vse oblike priprav na področju splošnega ljudskega odpora, s posebnim poudarkom na domovinskem vzgajanju in osveščanju mladega človeka.

»... hočemo zvedeti, koliko ste zmogli vi, da bomo to zmogli tudi mi!«

V tekmovanju za »Odličje 22. december« se v okviru področja obrambnih priprav mladih ocenjujejo tudi uspehi

na področju negovanja revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja, ki ga je mladim, zbranim minuli petek v Postojni, osvetlil generalni podpolkovnik in pomočnik poveljnika Ljubljanskega armadnega območja Milan Daljevič.

Spregovoril je o 21. decembru leta 1941, ko je v Rudu, mestecu na Ljubi, vrhovni komandant Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije Josip Broz Tito, ustanovil prvo redno enoto naše armije, legendarno Prvo proletarsko narodnoosvobodilno udarno brigado. Spomnil se je Pohorja, Kozare, Sutjeske. Spomnil se je štiriletnega trpljenja in gorja, da bi ob koncu še enkrat poudaril velik prispevek Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije v boju proti fašizmu, saj je leta na svojih tleh med drugo svetovno vojno vezala kar petintrideset sovražniških divizij, spomnil se je tudi 1.700.000 žrtev, padlih za svobodo.

V letošnjem tekmovanju za »Odličje 22. december« sta prvo mesto za skupno delo in dosežene uspehe na področju obrambnih priprav mladih in negovanja revolucionarnih tradicij dosegli OK ZSMS in garnizija JLA Kranj, drugo mesto OK ZSMS in garnizija JLA Maribor, tretje mesto pa OK ZSMS Laško in vojna pošta 2480 Ljubljana; posebna priznanja za uspešno skupno delo z ZSMS so dobili tudi ZZB Novo mesto, ZRVS Ljubljana Vič-Rudnik in občinski štab teritorialne obrambe Maribor.

»To je čas,« je še dejal tovariš Milan Daljevič, »ko sta prišla do polnega izraza enotnost in bratstvo jugoslovanskih narodov in narodnosti, čas, ki nas mora napajati s ponosom in nam dajati moč, da bomo takšni, kot so bili oni, da bi se oddolžili generacijam, ki so nas zadolžile!« Naj ob teh besedah zapišemo še eno misel iz recitala mladih, na sklepni prireditvi tekmovanja za »Odličje 22. december«: »Zato hočemo vedeti, koliko ste zmogli vi, da bomo to zmogli tudi mi!« Tako so rekli, glasno in odločno.

In še nekaj je potrebno posebej poudariti! Ne le zaradi jubilejev, na katerega smo že opozorili, letošnje tekmovanje za »Odličje 22. december« je bilo tako slovesno tudi zato, ker je naša domovina prav v tem letu dosegala nove uspehe v svojem notranjem razvoju in mednarodni uveljavitvi. Vse to je dajalo pečat tekmovanju, kakršno je tekmovanje za »Odličje 22. december«, v katerem se iskreno in s pripadnostjo oživljajo revolucionarne tradicije ter etnične vrednosti velikih pridobitev naše revolucije in izgradnje naše samoupravne družbe, še posebno bratstva in enotnosti.

V času, ko praznujemo obletnico ustanovitve oboroženih sil SFRJ — našega skupnega praznika — je prav, da pregledamo tudi, kaj smo storili na področju priprav splošnega ljudskega odpora.

O tem je v javni tribuni »Mladina v narodnoosvobodilnem boju in splošni ljudski obrambi« spregovoril Miha Butara, republiški sekretar za ljudsko obrambo. Opozoril je predvsem na sprejetje zakona o ljudski obrambi in izvedbi republiškega posvetovanja na temo »Uresničevanje ciljev in konkretizacija nalog v zvezi s podružabljanjem splošne ljudske obrambe in njenim razvojem v petletnem srednjeročnem planskem obdobju«, o tisti ljudski obrambi, katere nosilci so delovni ljudje in občani ter v katero uspešno in načrtno vključujemo že tudi naše najmlajše, pionirke in pionirje.

»... ker smo dediči velikih dejanj!«

Zapisane misli iz javne tribune »Mladina v narodnoosvobodilnem boju in splošni ljudski obrambi« so mladi ponesli s seboj tudi v Postojnsko jamo, kjer so se seznanili z znano diverzantsko akcijo partizanov 31. divizije, pa v postojnski Dom JLA, kjer so prav na ta dan v zvezo komunistov sprejeli petinsedemdeset mladink in mladincev ter pripadnikov JLA. Mladih ljudi, ki bodo odslej svojo avantgardno vlogo v revoluciji današnjih dni potrjevali v vsakodnevnem življenju tudi zato, »da bi se zgledovali po njih in bili v vsem takšni kot so oni, da bi bili najboljši«, kot smo prebrali na stenskem časopisu vojaške garnizije v Postojni, ki nadaljuje svetle tradicije Šerčerjeve brigade in katere obisk je bil tudi vključen v praznovanje sklepne slovesnosti tekmovanja za »Odličje 22. december«.

Mi pa smo ponesli s seboj obljubo organizatorjev tekmovanja, komande Ljubljanskega armadnega območja in republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije, da bodo v prihodnjem letu, ko proslavljamo štirideseto obletnico prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, udeleženci tega tekmovanja vložili vse svoje moči in ves svoj mladostni žar, da bi skozi novo tekmovanje za »Odličje 22. december« ta jubilej pričakali z novimi zmagami! In za vest, da smo močni in da bo Jugoslavija trd oreh za vsakega napadalca tudi zato, ker se mladi za obrambo domovine kalijo tudi v tekmovanjih, kakršno je tekmovanje za »Odličje 22. december« in ker vemo, da so mladi vedno bili in ostali glavna moč njene obrambe. To pa je konec koncev potrdila tudi narodnoosvobodilna boj, saj je bilo v vrstah Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije kar petinsedemdeset odstotkov mladih, da ne govorimo o tem, da tudi danes mladina predstavlja četrtino prebivalstva naše jugoslovanske socialistične skupnosti.

S seboj smo ponesli tudi podobo kola, v katerem so se pred slovesom zavrteli udeleženci tega slavlja in med njimi narodna heroína Albina Hočevar-Mali, razigrano in ponosno, kar nas je spomnilo še na eno misel, izrečeno v recitalu sklepne prireditve tekmovanja za »Odličje 22. december« in prihranjeno za konec tega zapisa:

»Močni smo zato, ker smo dediči velikih dejanj!«

MILENA STRAJNAR

Bivši aktivisti na Tržaškem

Ohranjajo in razvijajo tradicijo NOB

Oddaljujemo se od slavnih dni junaške borbe našega ljudstva z nacifašističnimi silami. Spomini na dogodke in doživljanja bledijo.

In da bi se mnogi dohodki in zanimivi dokazi, ki niso bili nikdar in nikjer zabeleženi, rešili pozabe, se je v Trstu zbrala skupina bivših aktivistov, ter začela vabiti vse tiste nekdanje borce, ki so imeli še kaj povedati o svojem delovanju in dogodkih iz časov borbe. Torej je bilo zbiranje še nezapisanih podatkov in spominov začetna in glavna naloga tega pripravljalnega odbora aktivistov. Seveda pa ni ostalo samo pri tej dejavnosti. Organizirano je bilo tudi nekaj zelo uspešnih tovariških srečanj v našem Kulturnem domu, kjer se je vsakokrat zbralo na prijetno kramljanje mnogo nekdanjih aktivistov. Priredili smo tudi nekaj izletov v kraje, ki so zgodovinsko povezani z osvobodilnim gibanjem.

Prvi je povedel nekdanje aktiviste

v Gonars in Beneško Slovenijo, kjer so obiskali grobove žrtev za svobodo. Obiskali so tudi grob velikega voditelja in borca za pravice Beneških Slovencev — Ivana Trinka. Na vse grobove so položili cvetje.

Naslednji obisk so tržaški aktivisti namenili žrtvam padlih v Begunjah na Gorenjskem.

Letos spomladi pa smo priredili množični izlet v Ljubljano. Izleta se je udeležilo nad 280 aktivistov in njihovih družinskih članov. Obiskali smo tudi Gramozno jamo in Rašico — prvo požgano vas na Slovenskem. Povsod otožni, trpki vtisi, a tudi ponos!

V Ljubljani se je celotna skupina Tržačanov ogledala Slovensko skupščino kjer je bila deležna tovariškega sprejema tamkajšnjih predstavnikov javnega in političnega življenja.

Aktivisti s Tržaškega imajo tudi za v bodoče v načrtu podobne akcije, ki jih želijo še razširiti na razna področja.

L. P.

CERKNO

VSE ZA RAZVOJ CERKLJANSKEGA

Cerkno, nekdanja prestolnica partizanstva na Primorskem, spreminja zunanji videz, še posebno zadnja leta. Tovarna Eta, ki »daje« kruh številnemu prebivalstvu, je neločljivo povezana s Cerkljanskim in prebivalci tega območja.

Vsak uspeh tovarne, je tudi uspeh kraja. Krajevne skupnosti, družbenopolitične organizacije, šolstvo, gasilstvo, kulturno prosvetna in športna dejavnost, povsod je prisotna Eta.

Eno največjih delovnih zmag so skupaj s tovarno Eta slavili vsi Cerkljani, ko so pred dnevom republike slovesno odprli nov delavski dom. Vanj je tovarna Eta investirala 55.000.000 N din.

V domu je škofjeloška Nama odprla trgovino na 1600 kvadratnih metrih površine, kjer bodo občani lahko kupili vse od živil, tehničnih predmetov, do opreme. Poleg tega je v domu delavska restavracija z veliko sodobno kuhinjo, kjer bodo pripravljali hrano za vse zaposlene v Cerknem. V domu so samska stanovanja in sobe za turiste. Tu so še klubski prostori, avtomatsko kegljišče in drugo.

Tako je nov delavski dom namenjen tudi splošnemu in kulturnemu razvoju Cerkljanskega. V Cerkno prihaja vsako leto na tisoče turistov, ki so pogrešali lokal, kjer bi se okrepčali ali tudi prenočili. Vse to bo odslej mogoče v novem domu, ki bo TOZD »Doma« tovarne Eta.

JANEZ JERMAN

KOČEVJE

ZA DAN REPUBLIKE NA KOČEVSKEM

Letošnji dan republike 29. november so prebivalci kočevske občine proslavili z vrsto prireditev in proslav, ki so bile v vseh večjih krajih občine, delovnih skupnostih in ostalih organizacijah. Posebej slovesno so obletnico naše republike proslavili prebivalci Osilnice. V tem kraju so izročili svojemu namenu novo zgrajeno poslopje zdravstvene postaje, pri kateri so prebivalci precej pomagali s prostovoljnim delom in prispevki. Prebivalci obeh bregov Kolpe so nadvse zadovoljni nad to delovno zmago.

Ta dan so izročili svojemu namenu nove poslovne prostore obrata »Tekstilane Kočevje«. Obe delovni zmagi sta nadvse pomembni za ta predel zgornjega dela Kolpske doline, ki se s težavo razvija.

V Stari cerkvi so ob praznovanju priredili razstavo nekaterih delovnih organizacij in Kočevja. Osrednja proslava s svečano akademijo je bila v Kočevju, kjer je predsednik občinske skupščine tovariš Savo Vovk orisal pomen tega

dneva za razvoj ljudske oblasti v naši domovini. Istočasno je prikazal pomen in vlogo te dni sprejetega zakona o združenem delu. Zavzel se je, da je potrebno v prihodnjih dneh vložiti vse napore za njegovo dosledno uresničevanje v praksi.

Iz vseh prireditev in proslav je razvidno, da je bil praznik republike proslavljen svečano in v veselem razpoloženju v vseh krajih.

VIKTOR DRAGOŠ

KOROŠKA BELA

NOV SPOMENIK V PARKU TALCEV

V okviru številnih prireditev za dan republike so odkrili v parku talcev na Koroški Beli spomenik. Svečanosti se je udeležilo približno tri tisoč prebivalcev omenjenega kraja, Javornika in Jesenic ter gostov. Osrednji govor je imel France Treven, ki je opisal dogodek, ki so na tem mestu ustrelili pet talcev.

Spomenik je delo akademskega slikarja in kiparja Jaka Torkarja iz Javornika.

BRANKO BLENKUŠ

Odkritje spomenika v Koroški Beli

BIRČNA VAS

POBRATENJE V BIRČNI VASI

Letošnji dan republike so v Birčni vasi pri Novem mestu proslavili še posebno slovesno: na proslavo 28. novembra dopoldne v podružnični šoli so povabili tudi delegacijo Združenja borcev Šentjanža na Dolenjskem in ob tej priložnosti so predstavniki obeh borčevskih organizacij podpisali listino o pobratenju.

DOPISNIKI NAM POROČAJO

Na skrbno pripravljeno proslavo, združeno s slovesnim podpisom listine o pobratenju, so razen predstavnikov vseh družbenopolitičnih organizacij krajevne skupnosti Birčna vas, povabili tudi vse člane in članice borčevske organizacije, stare nad 70 let, in ostale občane, stare nad 75 let, ki so se odzvali polnoštevilno. Za obsežen kulturni spored, ki je navdušil navzoče, so poskrbeli pionirji tamošnje podružnične šole, mladine in domači moški pevski zbor pod vodstvom pevovodje Ernesta Jazbeca. To je prvi primer pobratenja borčevske organizacije iz novomeške občine z organizacijo v drugi občini. Kot so ob podpisu listine posebej naglasili, to pobratenje ne zajema samo borčevskih organizacij, ki se s tem posebej zavezujejo širiti tradicije NOB še v večji meri kot doslej, marveč to pomeni povezava vseh krajanov obeh krajevnih skupnosti, še posebej obeh podružničnih šol in mladine. Kot je znano, je krajevna organizacija Združenja borcev Birčna vas letos prejela za svoje vsestransko aktivno delo plaketo zveznega Združenja borcev Jugoslavije.

PETER ROMANIČ

RADOVLJICA

V SPOMIN PADLIM BORCEM PREŠERNOVE BRIGADE

Na seji upravnega odbora Turističnega društva Pokljuka, dne 23. oktobra leta 1976, smo pretresali na občnem zboru sprejete naloge po vprašanju razvijanja tradicij NOB. Na osnovi razprave je sprejet sklep, da se posebna pažnja posveti junaškemu tretjemu bataljonu, ki je kot enota žrtvoval sebe v neenakem boju s sovražnikom 15. decembra leta 1943 na Pokljuki, na planini Goreljek.

Na osnovi tega smo sklenili podati skupščini občine Radovljici

PREDLOG

1. Da se cesta po kateri so stopali borci bataljona v noči 14./15. decembra leta 1943 na delu od vasi Koprivnik do

grobnic, poimenuje po borcih, ki so zavestno žrtvovali svoja življenja in sicer, da se imenuje POT 3. BATALJONA PREŠERNOVE BRIGADE. Ta naziv naj bi podelili na obletnici smrti tega bataljona, ki bo 12. decembra 1976.

2. Da se temu delu ceste dodeli tudi kategorizacija in da na vzdrževanje odgovarjajoči organizaciji za vzdrževanje cest. Formalnost v zvezi s kategorizacijo bi rešili po decembrski komemoraciji.

3. Da se jasno obeleži z v kamen vklesanimi črkami ali vlitimi v železno ploščo, začetek in konec poti.

Utemeljitev:

1. Takih primerov kolektivnega junaštva, ko so vsi borci vedeli da rešitve ni in da jih čaka samo smrt, tudi v Jugoslaviji ni bilo mnogo.

2. Tretji bataljon Prešernove brigade je v Cerknem sprejel od primorske mladine slovensko zastavo, z željo, da jo ponese na Koroško, kot simbol želja dveh slovenskih dežel za osvoboditev v okviru matične dežele in kot dokaz volje za borbo ljudstev, ki so preko dvajset let živela pod tujim bičem. Sedaj, ko so Koroški Slovenci spet v težkih preizkušnjah, menimo, da je treba tej misli spet dati poudarka.

FRANC JERNEJC-MILČE

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

ŠKOFJA LOKA — Dne 18. XII. 1941 je odšlo 19 Škofjeločanov med partizane. To so bili prvi partizani tega mesta.

LOKA PRI ZIDANEM MOSTU — Dne 19. XII. 1944 so Nemci, Cerkezi in ustaši požgali vas Okroglico.

PODKUM — Dne 20. XII. 1941 so začeli Nemci izseljevati ljudi iz tega kraja.

ČRNI VRH — Dne 22. XII. 1944 so enote 9. korpusa likvidirale belogardistično postojanko v tem kraju.

Dopisniki TV-15

Vseh sestavkov naših zvestih dopisnikov zaradi pomanjkanja prostora ni mogoče sproti objaviti. Dopise moramo pogosto tudi krepko skrajšati. Uredništvo je prepričano, da vse to sprejemate z razumevanjem.

ANDREJ GMAJNAR:

Kozjansko rojstvo

3. nadaljevanje

Vrata, skrbno zakrita, da bi jih nepoučen človek težko našel, so bila strgana z okvirom vred. Tako je družinsko izročilo »šlo k hudiču«, je še enkrat zamrmral stric.

Zdaj pač ni bilo kaj prijeti v roke. Takrat so vsi skupaj togo obstali kot cerkovnik pred vrvjo, s katero je zagonil zvon, vmes pa zbrano odžebal očenaš.

Mene še ni bilo. Vse to, kar se je takrat dogajalo tule spodaj, pa se je dotaknilo tudi moje zgodovine. Od tistega dneva naprej so naše matere, ki so imele namen podariti sve-

tu nove ljudi, rojevale svoje potomce daleč v stran od Kozjega, tam, kjer ni bilo požgano in uničeno, tam, kjer se je še našla kakšna rjuha pa kolikor toliko dobra postelja in po možnosti še kakšen kilogram krompirja, zelja in drugega. Bili smo obsojeni na preseljevanje, na zmedo in tudi prihod na svet so nam primerno zagrenili.

Spodaj na Kozjem so obnavljali, kar se je obnoviti dalo in zidali, če so imeli s čim. Iz gozdov so se vračali ljudje, nekoliko zgarani, a srečni. Taborišča pa so dobila svoj krvavi in trpeči delež. Tu in

tam za koga niti vedeli niso kje je, če se bo vrnil ali ne. Začelo se je povpraševanje vse vprek, romala so pisma na Rdeči križ, ki pa v tisti zmedbi tudi sam največkrat ni vedel kaj dosti. In tako so čakali na očete, sinove, strice, žene in hčere, grebli iz zemlje kamenje, ga polagali v zidovje in se nemirno ozirali, kdaj se bo kdo od kod prikazal.

V tej zmedbi sem se rodil in najbrž razen matere tega nihče ni bil vesel. In vendarle, na svetu sem bil. To so že morali priznati. Konec koncev si nisem jaz izbral načina prihoda in okoliščin. Bil sem menda od sile bolehen in je prababica večkrat rekla: »Bog daj, da bi se to otroče rešilo!« A takšni se velikokrat izkopljejo vsemu in vsem navkljub. Nekaj časa životarijo, pa zadihajo s polnimi pljuči.

Tako se je začelo, ker se je pač moralo začeti. Mater sem imel, ne pa očeta. Tam spodaj, na Kozjem, so menda vsi imeli očeta.

»Hvala vam, naši hrabri borci!«

Gorenja Trebuša je vasica, ki je še posebno znana primorskim partizanom. Tam okrog so že od leta 1941 vodile partizanske poti, tam so se zbirale skupine borcev — protifašistov, tam so bile postavljene kurirske javke.

Po kapitulaciji Italije je bilo to območje osrednji del osvobojenega ozemlja. Na njem so delovale stalne partizanske enote. Dne 22. decembra 1943 je bil pri Bratužu ustanovljen 9. korpus, tod je deloval pokrajinski komite KPS za Primorsko, partizanska tehnika, tu so imeli svojo bazo vezisti, partizanski tečaji...

☆

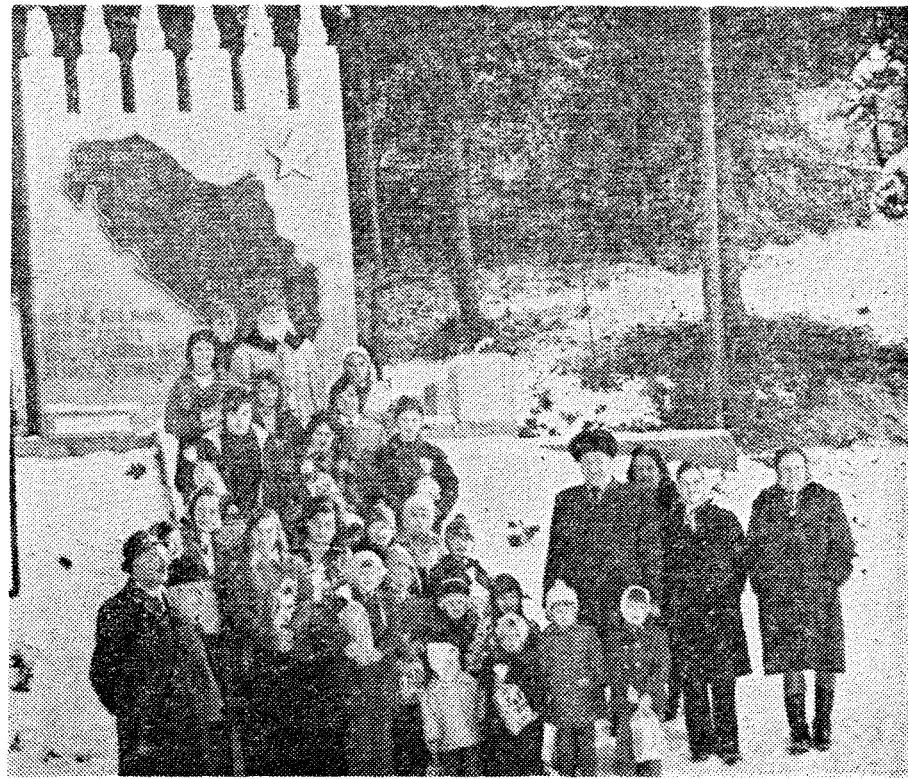
V soboto pred dnevom republike je bil v učilnici šole v Gorenji Trebuši sestanek, ki so se ga udeležili: ravnateljica osnovne šole »Prežihov Voranc« iz Ljubljane, predstavnik podjetja »Jugoreklama«, član odbora partizanskih kurirjev, ravnateljica osnovne šole »Dušan Munič« iz Mosta na Soči, vodja podružnične šole v Gorenji Trebuši, predsednik KS Gorenja Trebuša, tajnik in predstavnik združenja borcev, delegat občinske samouprave in telesne skupnosti in še nekateri.

Predstavnika »Jugoreklama« in »partizanskih kurirjev« sta prinesla precejšnje število slikanic, knjig ter lepe kovinske značke, s čimer bo mogoče spodbujati med mladimi prizadevanje k pridnosti in znanju. Zbirko značk in vezane »Kurirčke« je poklonila založba Borec. Učenci osnovne šole Prežihov Voranc iz Ljubljane so poklonili sovrstnikom v Gorenji Trebuši 2.800 dinarjev, denarno pomoč

pa je obljubil tudi predstavnik »Jugoreklama«.

Soli, ki gosti le dvanaest učencev, preti ukinitiv. Slednje pa je bil tudi osrednji del pomenka na sestanku tistega dne. Znano je, da je bil pred

časom osnovan odbor (v njem so bili predstavniki skupščine občine Tolmin, KS Gorenja Trebuša ter nekateri udeleženci NOB), ki naj bi si prizadeval ponovno oživiti trebuško dolino. V tej akciji posebno uspešno delujejo nek-

Pred spomenikom NOB v Gorenji Trebuši

danji partizanski kurirji. Omenjeni odbor deluje že tretje leto. Doslej je bil do Gorenje Trebuše speljan daljnovod, zdi pa se, da bodo prvega maja v tej vasi močnejše zagorele žarnice. V Dolenji Trebuši gradijo obrat igrač »Ciciban« iz Mirna. Zgrajeno je bilo tudi nekaj kilometrov ceste proti Vojškemu, pri čemer pa ne gre za zadovoljivo cestno povezavo. V obeh akcijah je sodelovala mladina v okviru »mladinske delovne akcije 1976«.

Kljub vsemu so prebivalci Gorenje Trebuše še vedno zaskrbljeni zaradi svoje prihodnosti. Tudi obrat v Dolenji Trebuši ne bo rešil vseh problemov. Ne navsezadnje je oddaljen od nekaterih zaselkov in posameznih hiš več kot petnajst kilometrov. Lahko pa bi zaustavil izseljevanje mladih ljudi. Več kot trideset jih je že potrdilo svojo pripravljenost, da bi se v obratu takoj zaposlili. V srednjeročnem programu razvoja so si prebivalci tega območja zadali nalogo, da bi zgradili lasten lesni obrat. Z začetvijo odhajanja ljudi bi oživeli tudi kmetijstvo. Verjetno bi se začelo novo življenje celo v oddaljenih zaselkih, ki so bili med NOB naša pomembna opora.

O vsem tem se je govorilo na sestanku. Ne navsezadnje gre tudi za delno poravnanje dolga iz preteklosti. Nekdanji udeleženci NOB smo o tem razmišljali tudi potem, ko smo odhajali iz učilnice, ko smo na stenah opazovali fotografije iz partizanskih časov, obraze borcev in nad njimi napis: »Hvala vam, naši hrabri borci!«

— TONE KEBE

BLEJSKA DOBRAVA

SKRB ZA SPOMENIKE NOB

V začetku novembra je bila seja komisije za prenašanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZB NOV. Na sejo so bili vabljeni tudi člani občinske konference ZSMS.

Ugotovljeno je bilo, da je bil program dela za leto 1976 uresničen in da so nekateri prireditve in akcije krajevnih organizacij prerasle krajevine okvire. Pokazala se je izredna politična aktivnost, ki je razbala delovanje vseh družbenopolitičnih organizacij. Tudi spominski pohod na Sot, srečanje koroških borcev v Planini in druge proslave so dosegle in celo presegle pričakovane cilje.

Na seji so razdelili še preostala finančna sredstva za spomensko dejavnost in vzdrževanje vojaških pokopališč ter grobov, sprejeli pa so tudi okvirni program dela za prihodnje leto.

Ob letošnjem Dnevu republike bo odprto spomenika na Javorniku, v parku

talcev, do konca leta pa čakajo organizacije še druge dolžnosti; tudi podpisovanje družbenega dogovora o varstvu in vzdrževanju spomenikov, obeležij NOB in vojaških pokopališč v občini Jesenice.

Omenjeni dogovor je bil tudi osrednja točka seje, kajti komisija dela na tej nalogi že več kot leto dni. Pripravila je spisek spomenikov, obeležij in grobišč NOB ter vojaških pokopališč (le-teh je v občini 136, v sosednjih občinah pa 13). Izdelan je tudi »razdelilnik« OZD in SIS, društev in družbenopolitičnih organizacij, ki naj bi oskrbovale in vzdrževale te objekte. Dopolnjuje se tudi kartoteka z zgodovinskim gradivom in slikovna dokumentacija spominskih objektov v občini.

Osnutek družbenega dogovora o varstvu vseh spominskih objektov je izdelan. Podpisali naj bi ga na slavnostni seji občinskega odbora ZZB NOV ob dnevu JLA. S tem bi skladno z določili ustave še v večji meri približali skrb za objekte NOB delovnim ljudem v OZD, krajevnim skupnostim in mladini, ki te skrbi postopoma prevzema. Vsi prizadejni podpisniki so bili o tem že obveščeni. Do danes je odgovorilo na ta osnutek 127 TOZD in drugih organizacij.

Na seji so se dogovorili tudi o obveznostih do spomenikov in obeležij ter grobišč izven meja občine, kjer so padli jeseniški občani, organizatorji NOB in narodni heroji.

A. L.

JESENICE

SLOVESNOST V ŽELEZARNI

Pred nedavnim je bila v gledališki dvorani na Jesenicah slavnostna seja delavskega sveta železarne in proslava 25-letnice glasila »ŽELEZAR« kot naslednika predvojnega naprednega delavskega glasila »KOVINAR«.

Na slavnostni seji je bil podan gospodarski pomen izgradnje hladne valjarne na Beli, ki je bila dana v pogon dva dni kasneje. Podan je bil tudi celoten pregled dosedanjega dela informiranja in delovanja tovarniškega glasila ŽELEZAR, ki prinaša tedensko vesti ne le z železarne, pač pa tudi vesti s področja kulture, športa in drugo, v vsaki številki pa najdemo tudi sestavke o naši revolucionarni preteklosti in borbi proti okupatorju v drugi svetovni vojni.

Po končani slovesnosti je bil v prostorih »Kazina« sprejem, na katerem so podelili priznanja vsem onim, ki so s svojim delom največ pripomogli, da je bila valjarna na Beli zgrajena v predvidenem roku. Priznanja so dobili posamezniki pa tudi nekatere delovne organizacije. Priznanja so dobili tudi nekateri ki so v minulih 25 letih aktivno sodelovali kot dopisniki glasila »ŽELEZAR«.

SREČKO ŠORLI

MEŽICA

OBČNI ZBOR VOJAŠKIH INVALIDOV

Vojaških invalidov je v Mežici 34. Dne 21. novembra so imeli občni zbor.

Z dosedanjim delom odbora so zadovoljni. V tem letu so imeli osem sej in vse naloge so reševali sproti. Na klimatskem zdravljenju jih je bilo petnajst, pri tem pa se pritožujejo, da jim je dana možnost letovanja samo v predsezoni. Priredili so tudi izlet, ki so se ga udeležili skupaj s tovariši iz Črne. Med diskusijo so postavili številna vprašanja v zvezi z razvojem domačega kraja. Tudi oni so obsodili fašistično dejavnost v sosednji Avstriji.

— IGNAC ZDOVC

IZ NAŠIH KRAJEV

☆

ILIRSKA BISTRICA — V sodelovanju z garnizonom Ilirska Bistrica je organiziral občinski odbor ZRVS 7. novembra letos tehnični zbor. Namenjen je bil ogledu sodobne vojaške opreme in orožja. Posebna pozornost je bila namenjena raketnemu in drugemu najsodobnejšemu orožju JLA.

A. S.

☆

JESENICE — Pripravljalni odbor bivših gojencev podoficirske šole 4. operativne cone NOV in POS je sklenil, da se bo sestavila zgodovinska kronika o nastanku in delovanju omenjene šole. S tem v zvezi so se pred nedavnim sestali nekdanji komisar šole Bojan Škrk in nekdanja predavateljca Franci Habat ter Branko Blenkuš. Dogovorili so se, da se bo najprej zbiralo slikovno in napisano gradivo. Za osnovo bo služil dnevnik, ki ga je pisal nekdanji vodja oddelka za zveze Štefan Kolar.

B.

ŽELIN PRI CERKNEM — V mesecu novembru 1943, ko je nemška vojska sprožila prvo ofenzivo na osvobojeno ozemlje na Cerkljanskem, so 13. novembra na Želinu pri Cerknem ujeli trinajst borcev NOV, jih postavili ob zid pri cesti, da bi jih ustrelili. Padlo je dvanaest borcev, trinajst — Janko Vogrič iz Idrije je skočil iz vrste in se pognal čez zid v reko Idrijco. Ko so nemški vojaki streljali za njim, je bil dvakrat prestreljen skozi pljuča. Vogrič je kljub temu ušel in se zatekel v neko hišo od kjer so ga prenesli v zasilno bolnico. Vogrič je potem okrevail in se ponovno vključil v enote NOV.

Na dan republike se je na tem mestu zbrala številna množica, med njimi večje število nekdanjih borcev, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in drugi občani. Zbranim je spregovoril Ivan Primožič, predsednik občinskega odbora ZZB Idrije, ploščo dvanaajstih padlim je odkril Janko Vogrič.

Kulturni program je izvajal moški pevski zbor »Peter Jereb« iz Cerkna in recitatorke Šolskega centra v Idriji.

J. J.

ni-
il-
a-
la-
si
n
o-
a-
e
ie
i-
a-
d
e
n
l.
i.
z
n
a-
t-
g
t-
n
a
s
e
r-
l.
l.
dilo

Pozneje smo dobili obveščila, je rekla čez leta mama in jaz sem to videl na svoje oči, da je padel. Takrat so to že vsi govorili, le mama ni vedela. Ampak takšnih sporočil je bilo potem tedaj več. Ne sicer tako usodnih, a bolečih kljub temu.

List s sporočilom je bil dolga leta skrbno spravljn med rjuhami. Zdaj je že malce rjav. Na vrhu je razpisalo: »Za svaobodno padli borec«, potem pa ime in priimek, s strojem natipkano: Goran, čin majerja, pa položaj in enota, kjer bi moralo pisati, kda je rojen, je bil vprašaj. Najbrž še danes nihče točno tega ne ve. Kraj rojstva naprej, Črna gora. Umrl 21. marca 1945. Svoji oči neobveščeni. Pokopan na pokopališču v Grabnah. In je opomba, da je bil ranjen v Malih lazah pri Grabnah. Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Kralu po rojstvu so me krstili. Zelo se jim je mudilo. Bali so se, da bi šel

nepripravljen na oni svet. In tako se je z mano vred rodil nov problem. Kako dati nebogljenu bitju ime, kakšno. Mati tega razpotja ni poznala. Njej je bilo že v začetku jasno.

Mama je rekla: Goran. Mama je mislila Goran. Mama je želela Goran.

Čudno ime, so rekli drugi, nič naše.

»To ni noben svetnik,« je pomembno dodal duhovnik.

»Mati želi, da bo Goran,« je dejal boter in zdelo se je, da ni kaj ugovarjati.

Naredili so, kar se ob takšnih priložnostih naredi, potem pa so se zvrstili v zakristijo. Duhovnik je odprl bukve.

»Materino ime?« Šlo je preprosto.

»Oče?« Tukaj se je ustavilo.

»Napišite Goran Ostojčič,« je nestrpno zamencal boter.

»Neporočena? Je mati neporočena?« je zanimalo duhovnika.

»Da,« je narahlo pokimal boter.

»Potem ostane rubrika prazna! No, dodali bomo črtico.«

In poslej sem živel s črtico. Kako bedasto in neumno, ampak ta črtica mi jih je ničkolikokrat dala po glavi.

Tako so me torej na silo zalučali v svet, me nekako opredelili, mi določili smer in bil sem torej kot kamenček, ki ga vržeš na gladino vode. Pljuska in se slednjič potopi. Nekaj razlike je vendar bilo, pljuskal sem, nisem se pa potopil.

V gosjem redu so odkorakali iz cerkve, zunaj pa nas je čakala od sile imenitna kočija. Bil sem na zraku in zdaj se je reklo živeti.

KONEC

Slavoj Srebrnič

V Solkanu so pred nedavnim pospremili na zadnji poti Slavoja Srebrniča. Bil je še zelo mlad, ko so ga februarja 1943 odvedli v delavski bataljon v Livornu. Po razpadu se je vrnil domov in februarja 1944 vstopil v Gradnikovo brigado. Bil je kurir, obveščevalec, intendat, nosač in stražar na okrevališču št. 2 bolnišnice Pavla na Jagrščah. Prejel je več odlikovanj in številna priznanja za družbenopolitično delo po osvoboditvi.

Franciška Merkač

Pred nedavnim so se v Šmartnem pri Slovenj Gradcu za vedno poslovili od partizanske matere Franciške Merkač. Rodila se je leta 1889. Brž ko so se pojavili prvi partizani, je navezala z njimi tesne stike; njen dom je postal varna javka. Vsi njeni sinovi so bili borci NOV in eden je padel. Pokojnica je bila odlikovana.

Ivan Virant

Na sostrškem pokopališču so se 1. oktobra za vedno poslovili od Ivana Viranta, Kajžarčkovega Janeza iz Podlipoglav. Rodil se je pred 67 leti. Z brati in sestrami se je aktivno vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Leta 1942 so ga Italijani zaprli in poslali najprej na Rab in potem v Visco. Po kapitulaciji se je vrnil in vstopil v Levstikovo brigado. Potem je bil borec Notranjskega odreda in nazadnje v brigadi VDV. Prejel je več odlikovanj. Borci II. grupe odredov so z njim izgubili čuvarja svojega spominskega doma v Podlipoglavu.

Cveto Sedevčič

Tik pred dnevom mrtvih je v starosti 54 let preminil Cveto Sedevčič iz Ljubljane. Bil je aktivist, partizan in nazadnje ujetnik v nemških taboriščih. Bil je borec 2. grupe odredov in Tomšičeve brigade. Prejel je tri odlikovanja in več visokih priznanj.

Ivana Naglič

V Zireh so se 19. oktobra zadnjič poslovili od Ivane Naglič. Rodila se je v Spodnji Kanomlji leta 1893. Po domače Makselnova mama je bila lik zavodne partizanske matere, ki je nesebično pomagala vsem borcem. Aktivni udeleženci NOV so bili tudi sin in dve hčeri; Marija ji je padla v zadnji ofenzivi v Trnovskem gozdu, izgubila pa je še hčer Ivanka.

Jožefa Drobnič

V Zerovnici pri Cerknici so se julija za vedno poslovili od znane partizanske mame Jožefe Drobnič. Rodila se je v Žurkovem dolu pri Sevnici leta 1889. Kot vdova po rudarju je morala sama vzgojiti sedem otrok. Vsi sinovi so bili najprej internirani, potem pa so odšli v partizane; Matevž je padel kot borec leta 1945. Hči Tilka je sodelovala v NOB kot članica ZK.

Gabriel Podpečan

V Podkrajju pri Velenju so 10. septembra pokopali Gabriela Podpečana. Rodil se je v Avstriji leta 1912. Med vojno je kmalu začel sodelovati z OF. Ko so ga Nemci hoteli aretirati, je odšel v partizane. Bil je v avtotransportnem bataljonu 7. korpusa.

Orlando Pez

V Škofijah pri Kopru so se 19. novembra za vedno poslovili od borca Orlanda Peza. Rodil se je pred 48 leti pri Vidmu, toda otroštvo je doživel v predmestju Trsta. Leta 1943 je odšel v partizane in v 15. udarni diviziji se je izkazal kot hraber mitraljezec jurišnega bataljona. Postal je najmlajši vodnik divizije. Prejel je več odlikovanj.

Malči Kadunc

Malči Kadunc (Turk) se je rodila leta 1926 na Blokah. Tragično je preminula v prometni nesreči.

Za narodnoosvobodilno gibanje je začela delati, tako kot vsa Turkova družina, že leta 1941. Naslednje leto je postala skojevka. Takrat je imela borih 16 let. Z materjo je opravljala kurirska in propagandna dela. V letu 1943 je morala delati in živeti v ilegali.

Med partizani so bili njeni štirje bratje, sestre pa sta tudi aktivno delali za NOB.

Po osvoboditvi se je Malči preselila v Ljubljano, kjer je nadaljevala aktivistično delo in ga opravljala vse do njene prerane smrti.

Mirko Vastič

Drugega novembra smo se na Dolškem poslovlili od Mirka Vastiča. Rojen je bil 12. marca 1912 v Hrastniku. Njegova brata sta bila med prvimi prebivalci tega kraja, ki sta darovala mlada življenja za svobodo. Njegovi starši so bili izseljeni v koncentracijsko taborišče, kjer so umrli.

Mirko je julija 1944 odšel iz rudnika med partizane. Bil je v VDV brigadi na Štajerskem. Po osvoboditvi se je vrnil k svojemu delu in je postal večkratni udarnik.

Marija Žumer

Prav na letošnji dan mrtvih so na gorjanskem pokopališču pokopali 75 let staro Marijo Žumer-Rekelj. Pokojna se je rodila v Zasipu, pozneje pa je živela v Gorjah. Po možu, invalidu iz prve svetovne vojne, je dobila trafiko. Med drugo vojno se je z drugim možem preselila na Poljane, kjer je tudi imela trafiko. Pri njej so se sestajali partizani, ki jim je pomagala z vsemi močmi.

Med partizane sta zelo zgodaj odšla sin Ludvik in hčerka Ivanka, pozneje pa še mož. Po osvoboditvi je drugič postala vdova. Spet je živela v Gorjah, delala v družbenopolitičnih organizacijah in skrbela za mlajša sinova, ki sta študirala.

Za svoje delo je dobila več priznanj in orden zasluge za narod. Od nje so se zadnjič poslovili številni znanci in prijatelji, ki so plemenito ženo resnično spoštovali.

Ana Pešelj

Ana Pešelj se je rodila pred 79. leti v številni Kavškovi družini v Starem trgu ob Kolpi. V enajst članski družini je preživljala težko mladost. Sestre so morale mlade od doma v tujino za kruhom. Bratje, ki so ostali doma, so bili od prvega dne upora proti okupatorju na strani osvobodilne fronte in od leta 1942 v partizanskih vrstah. Tudi mati Ane Pešelj je sodelovala v OF. V njeni hiši je bila stalna partizanska javka in partizanska šola vse do konca vojne.

Leta 1943 je odšel v partizane mož Pavel in nekaj kasneje najstarejši (16-letni) sin Pavel. Ana je ostala doma z mladoletnimi in nepreskrbljenimi otroci. Mož je postal žrtev vojne.

Ana se je po vojni odselila z revne belokranjske zemlje v Apače, pozneje pa je prišla v Domžale. Zaradi posledic vojne, težkega kmečkega dela in zaradi žalosti ob prerani smrti sina Pavleta so jo naglo zapuščale življenjske moči. Borcem in prijateljem, ki smo jo poznali, bo ostala v trajnem spominu.

Jože Pahor

V Postojni so 18. oktobra pokopali Jožeta Pahorja. Rodil se je v Dolu pri Doberdolu leta 1892. V tržaški ladjedelnici se je spoznal z naprednim delavskim gibanjem. Na ruskem bojišču med prvo svetovno vojno se je pustil ujeti. Sodeloval je v ruski revoluciji. V OF se je vključil že ob začetku; pri njem je bila leta 1942 partizanska usnjarna. Njegov sin je bil borec NOV. Pokojnega Pahorja so fašisti zaprli, vendar se je po kapitulaciji vrnil domov.

Leon Hribernik-Jude

Na Dolu pri Hrastniku smo se 28. oktobra za vedno poslovili od Leona Hribernika. Rodil se je 7. aprila 1909 v Smiklavžu pri Žalcu v Savinjski dolini. V začetku leta 1944 je stopil v vrste NOV. Prišel je v minersko četo Šlandrove brigade. Avgusta leta 1944 je bil pri osvobajanju Zgornje Savinjske doline težko ranjen. Po osvoboditvi se je zaposlil v rudniku Hrastnik.

Partizanski materi v spomin

Na Vrhniki pri Ložu je živela Ivana Janežič, po domače Janeževa mama. Rodila se je leta 1885 v Zagorju pri Ilirski Bistrici. Bila je vedro dekle in polna življenjskega optimizma, ko se je prisožila k Janeževim. Rodila je pet otrok. Toda družinsko srečo je prekinila prva svetovna vojna, ki ji je vzela moža; čez noč se je zrušila družinska idila. Po možu je nasledila mlin in žago ter skrb za številno družino. Vse to je pritisnilo nanjo, vendar ni popustila in skrbi je niso strle. Tegobe so jo utrdile; razumela je življenje in znala se je postaviti po robu vsem težavam. V oporo so ji bile številne življenjske izkušnje in prirojena inteligenca. Uspešno je vodila žago in mlin, prav tako uspešno je vzgajala in vodila svoje otroke. Pomagala jim je, da so se izsolali in da so rasti v naprednem okolju. Ob vsem tem pa je bilo njeno srce dovolj veliko, da je z razumevanjem sprejemala tudi tegobe drugih. Pomagala je, komur je le mogla. Dajala je z roko in besedo. Ze pred drugo svetovno vojno se je z družino opredelila za napredno delavsko-kmečko gibanje pod vodstvom Komunistične partije. Razumljivo je, da se je tudi pokojna Janeževa mama po razpadu stare Jugoslavije med prvimi vključila v Osvobodilno fronto. V to je ni gnala socialna nuja, marveč naprednost v nazorih in močna narodna zavest.

KPS je imela v njeni družini krepko oporo. Po napadu partizanov Krimskega polbataljona oktobra 1941 na Lož je skrivala in negovala hudo ranjenega borca Zlatka Pavlico, ki ga je pozneje prepeljala po navodilih OF skozi več okupatorjevih postojank v ljubljansko bolnišnico. Spomladi leta 1942 je prehranjevala Šerčerjev polbataljon, ki je taboril nad Zgornjimi Poljanami. V njeni žagi so bili sestanki Osvobodilne fronte. Tam je bila tudi javka za odhod v partizane. V času osvobojenega ozemlja spomladi leta 1942 sta s sinom Andrejem, ki je bil član cerkniškega okrožnega odbora OF, podarila les za gradnjo barak za vse vaščane Kota nad Vrhniko. Med poletno ofenzivo leta 1942 so jim fašisti zato med prvimi zažgali hišo in mati je kljub letom odšla v partizane.

Po kapitulaciji fašistične Italije se je vrnila k porušenemu ognjišču. Dela se je lotila z večjo vnemo. Mnogo časa je posvetila tudi družbenopolitičnemu delu. Septembra 1944 so domačijo spet napadli podivjani domobranci. S hčerko Zoro, profesorico na partizanski nižji gimnaziji v Starem trgu, sta se rešili le po zaslugi izredne hrabrosti.

Po osvoboditvi je vneto pomagala pri obnovljanju porušene domovine. Ostala je skromna ženica, toda bila je ponosna na svoj delež v narodnoosvobodilnem boju. Na zadnji poti so jo pospremili pred letom dni.

ANTON AVSEC

Rešitev križanke 138

VODORAVNO: SLINEC, POPARA, AGADIR, PARAVAN, POSTRELITEV, AMERIKANEC, SK, ZAGARICA, AC, OTO, STARINAR, MIT, OVAL, KOMET, TAT, NEDA, VINO, ANATOM, OBUTEV, ERAR, TANA, OKO, OSEKA, SARA, SUMI, AL, ID, TROPIKANA, SENO, ARETEJ, ELA, TIR, RAVS, CE, OKIS, SAD, KIS, RATINE, NASTOP, ORODJARNA, ZVEČILNA GUMA, ADRIA, MILO, ANAS, TAR, LANA.

Knjižno nagrado letošnje izdaje založbe BOREC Petra Likarja »Domovina, si še kakor zdravje« prejmeta:

Jana CRNIGOJ, Cesta 46, p. 65270 Ajdovščina in Otilija ABRAM, Sketova 9, p. 61000 Ljubljana.

Nagrajenkama čestitamo s sporočilom, da bo knjižno nagrado prinesel poštar.

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

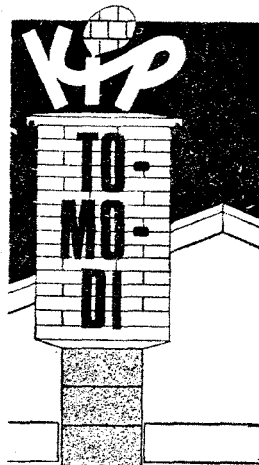
Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLOODPORNO

OGNJESTALNO

ŠAMOTNO CEVJO

Uporablja se za peči in kotle
od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

61000 LJUBLJANA, Opekarska 13

Tel.: 22-113, 20-641

Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine! Pri
gradnji svojega doma se posvetujte s strokov-
njaki Montažno industrijskega podjetja!

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA

CESTA NA VRHOVCE

TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833, CENTRALA 23-01, KOMERCIALA 20-908

OBRAČUNI: VIČ 22-833, BRDO 20-898, OPEKA 22-842, INJENJER 21-814

TEKOČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT: 5051430/3 POŠTNI PREDAL M-1

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropne ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

paloma®

žepni robci

sladkogorska

sladki vrh

PREDILNICA LITIJA

Vsem občanom, delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem pristočno
čestitamo za

NOVO LETO 1977 in občinski praznik
— 24. december.

TKANINA

Trgovsko podjetje
61000 Ljubljana
Miklošičeva 19

V podhodu Ajdovščine v
Ljubljani priporočamo obisk
nove poslovalnice. Ljubljan-
čani in vsi, ki se mudite pri
nakupih v Ljubljani — obi-
šite nas in prepričali se bo-
ste o najnovejših modnih
vzorcih blaga.

Pričakujemo vas.

KONDITOR

SLAŠČIČARSKO PODJETJE

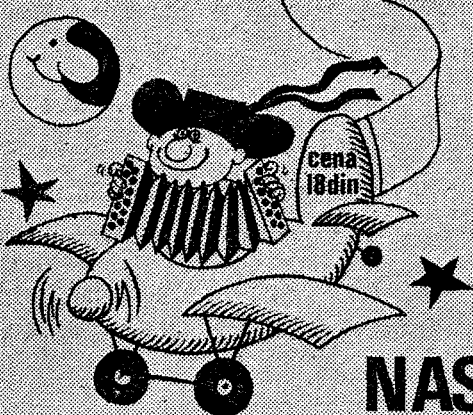
KONDITOR
LJUBLJANA

KOBLARJEVA 3, TEL. HC. 311-981
KOMERCIALA, TEL. 311-792

Prijatelje dobrih konditorskih
proizvodov vabimo v naše
slaščičarne. Ob dobri postrežbi
in zmernih cenah pokramljajte
za trenutek.

KOLEDAR
VREME
HUMOR

PAULHOVA PRATIKA
1977

NASVETI
ZANIMIVOSTI
UGANKE

PAULHOVA PRATIKA 1977

Podjetje

»PECIVO«

Nova Gorica

nudi cenjenim potrošnikom vsak
dan sveži kruh in pecivo

GORENJSKI SEJEM KRANJ

PIERA • MESSE • FAIR • KRANJ Slovenija — Yugoslavia
84001 KRANJ CESTA STANETA ZAGARJA 27
TELEFON 31-289, 32-240 BRZDANJE KRAJ RACUN PRI BOK 81001-801-1038

XVII. NOVOLETNI SEJEM 16.—26. DECEMBRA

Sejem ima značaj prodaje blaga široke potroš-
nje, prilagojene praznovanju novega leta. Vsak
dan obišče sejem dedek Mraz s spremstvom,
ki izvaja odlomke iz otroških igrice. Poleg tega
je tudi drugače poskrbljeno za razvedrilo, zlasti
najmlajših obiskovalcev.

Podjetje za fotografske
in propagandne storitve

Ljubljana, Cankarjeva 7

Uprava:
Titova 14, tel.: (061) 24-173

Atelje sprejemnica:
Cankarjeva 7, tel.: (061) 22-730

Komercialni tisk
in komercialna fotografija:
Komenskega 5, tel.: 314-772

Izvrševanje amaterskih, ateljejskih in komercialno propagandnih fotografskih storitev v črno beli in barvni tehniki. Prodaja filmov.

PODJETJE Dežnik

LJUBLJANA, ALEŠEVČEVA 12

Telefon 56-183

Izdeluje kvalitetne dežnike –
ob dnevu JA – 22. decembru
naše iskrene čestitke

PODJETJE ZA PROIZVODNJO
IN PROMET KLJUČAVNIC
TER OKOVJA

Lama DEKANI
pri
KOPRU

Pripadnikom naše armade in
vsem delavcem v vojni industriji
naše iskrene čestitke za

22. december — DAN JA.

Lipica

HOTEL MAESTOSO

Priložnost za izlet, šport in razvedrilo

- Ugodne posezonske cene, zagotovljeni popusti sindikalnim in ostalim zaključenim skupinam
- V enodnevnem izletu si lahko ogledate lipicance in program dresure, Škocjanske jame ali jamo Vilenica, kopate v pokritem plavalnem bazenu, otrokom pa omogočite jahanje ponijev.

Program za odrasle in otroke!

Ne pozabite zavrteti telefonske številke 067 73-361 Sežana ali pa pisмено sporočiti svoje želje na naslov: Kras Jadran TOZD Hoteli in gostinstvo — Partizanska 1, Sežana.

K smučarski opremi sodijo tudi čeki Ljubljanske banke

Zimske počitnice so pred vrati. O tem, kje in za koliko denarja boste smučali, razmišljajo turistične agencije; o tem, koliko vas bodo stale smuči, hlače, čevlji in vse drugo, kar sodi k zimskemu veselju, pa bi najbrž morali razmisliti sami. Zato vam bo gotovo veliko lažje, če boste pri tem sodelovali z Ljubljansko banko. Prvi korak boste morali storiti sami, kajti na vas je, da obiščete najbližjo poslovno enoto Ljubljanske banke in si odprete tekoči račun. Potem pa bo vaše finančno poslovanje prevzela Ljubljanska banka.

Najprej: sedem in pol odstotne obresti
v vašo korist

Tisti trenutek, ko postanete imetnik tekočega računa in nanj prenesete svoje prejemke, se začne vaš denar obrestovati. In čeprav je varno naložen, lahko z njim vsak trenutek nemoteno razpolagate, saj lahko vedno plačate s čekom. Torej vam tečejo obresti od dneva, ko je vaš denar pritekel na tekoči račun, pa vse do trenutka, ko s čekom plačate nakup, storitev itd. Imetnik tekočega računa je resnično dober gospodar: denar nosi s seboj, pa se mu kljub temu obrestuje! Obrestna mera pa je sedeminpolodstotna...

En sam obrazec

Pri vsem tem je postopek za odprtje tekočega računa povsem enostaven. Treba je stopiti v najbližjo poslovno enoto Ljubljanske banke in vzeti potreben obrazec. V svoji delovni organizaciji zahtevajte, naj vam osebnih dohodkov ne izplačujejo več v gotovini niti naj vam jih ne prenašajo na hranilno knjižico, marveč naj na obrazcu potrdijo, da vam jih bodo v bodoče nakazovali na tekoči račun. V Ljubljanski banki pa se lahko dogovorite tudi tako, da boste na tekoči račun polagali denar kar sami — s splošno položnico.

Na tekoči račun lahko prejemate tudi vse ostale prejemke: potne stroške, invalidnino in sploh katerekoli stalne prejemke. Tudi prejemke, ki ste jih dolžni prejemati na žiro račun, vam Ljubljanska banka na vašo željo avtomatično prenese na tekoči račun.

Ko je na tekočem računu zabeležen prvi znesek, vam Ljubljanska banka izroči čekovne lističe in čekovno karto

in tako oboroženi se lahko podaste v svet brezgotovinskega plačevanja.

Ljubljanska banka plačuje vaše stroške

Če imate tekoči račun, lahko banki poverite, da prevzame nekaj vaših skrbi nase. Na primer plačevanje stalnih stroškov, ki se ponavljajo vsaj nekaj mesecev zapored: naročnino za radio, televizijo, časnike; obroke za nakup knjig, zavarovalne premije, preživnino itd. In če ste za zimske počitnice dobili pri turistični agenciji posojilo, lahko tudi odplačevanje obrokov za to posojilo prepustite Ljubljanski banki. Vse te ugodnosti so za imetnike tekočih računov brezplačne.

Dovoljena prekoračitev sredstev

Kljub še tako skrbnemu gospodarjenju pa se včasih le zgodi, da zmanjka nekaj tisočakov (novih seveda). Ponavadi se to zgodi ravno takrat, ko se nam ponudi dobra priložnost za manjši nakup ali pa pred počitnicami in za vse stroške ni dovolj denarja. Včasih si je bilo treba sposojati pri prijateljih, dvigovati denar iz blagajne vzajemne pomoči v podjetju ali pa se znajti kako drugače.

Imetnik tekočega računa si s tem ne bo belil glave. Zaprošil bo Ljubljansko banko, naj mu dovoli prekoračiti sredstva na tekočem računu in mu na ta način omogoči potrošiti nekaj tisočakov več, kot jih ima. Koliko in za koliko časa, o vsem tem se bo podrobno domenil v tisti poslovni enoti Ljubljanske banke, kjer ima odprt tekoči račun. Tako pridobljena sredstva so dobrodošla predvsem pred zimskimi počitnicami, ko ni dovolj, da plačate le pot in hotelske stroške, ampak je treba skoraj vsako leto zamenjati vsaj del smučarske opreme.

S čekom plačate vse

Imetniku tekočega računa olajša mnoga plačila že banka sama. Kot smo videli, prevzame plačevanje stalnih mesečnih stroškov. Toda tudi sam ček prinaša celo vrsto prednosti pred plačilom z gotovino.

Ena od takih prednosti je, da se vam doma ni treba

odločati, koliko denarja boste porabili med počitnicami. Ni vam treba razmišljati, kam boste denar spravili, kako ga boste prenašali. Povsem dovolj je, da imate s seboj čeke. Hotelski račun, zapitek, žičnico, skratka vse, kar plačujete med počitnicami, lahko poravnate s čekom. Če boste odšli na pot z avtomobilom, vam bodo čeki prišli prav tudi pri nakupu bencina, olja, snežnih verig, in drugih avtomobilističnih potrebščin. Če morate pred odhodom opraviti še tehnični pregled in podaljšati registracijo, potem bo nadvse praktično, če boste tudi te stroške plačali s čekom.

Skratka, imetnika tekočega računa ne more nikoli presenetiti nobeno plačilo. Saj mu ni treba drugega, kot izpolniti ček in že ima v rokah zakonito plačilno sredstvo.

Varno in koristno

Čeki pa nas varujejo tudi pred izgubo ali krajo gotovine. Izgubljenih ali ukradenih čekov ne more vnovčiti nihče, saj lahko s čekom plača samo tisti, ki ima čekovno karto, na kateri se podatki ujemajo z osebno izkaznico imetnika tekočega računa. Torej je ček tudi najbolj varna oblika denarja. In tako prenašate s seboj droben šop lističev, ki so vredni toliko, kolikor hočemo, to je toliko, kolikor nanje napišemo.

Zaradi vseh teh prednosti, ki jih prinaša natančno poznavanje brezgotovinskega plačevanja, je družina imetnikov tekočih računov, torej »ljudi s čeki«, iz dneva v dan večja. Sodoben človek si ne more več zamisliti brezskrbnega potovanja brez čekov, saj se mu ne more nikoli zgoditi, da bi kje ostal brez denarja, da obenem doma ne bi bili plačani stalni mesečni stroški, kot so stanovanjska najemnina, elektrika, časopisi...

Nazadnje pa je treba reči še nekaj. Imetniki tekočih računov imajo pri Ljubljanski banki povsem iste pravice kot varčevalci s hranilnimi knjižicami. Ugodnosti pa neprimerno večje. Ljubljanska banka daje te ugodnosti zato, ker brezgotovinsko plačevanje pomeni obliko hranjenja in ker tako zbran denar koristno obrača. S tekočim računom torej ne pomagata v vsakdanjem življenju le sebi, marveč celotnemu gospodarstvu.

Ljubljanska banka

Ljubljanska banka

Delovni kolektiv podjetja

CENTROMERKUR

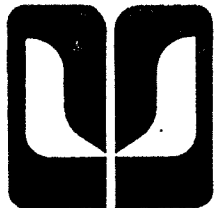
ki praznuje v letu 1977 25. obletnico svojega
delovanja čestita ob praznikih

22. december

in

Novo leto

vsem bralcem TV 15 in se priporoča za obisk

CENTROMERKUR

Centromerkur s svojimi poslovalnicami v Ljubljani, Litiji, Trbovljah, Celju,
Škofji Loki in Novi Gorici

SGP

SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE

GROSUPLJE GROSUPLJE

PROJEKTIRAMO IN IZVAJAMO VSA GRADBENA DELA

Splošno gradbeno podjetje
Grosuplje s svojimi obrati
in projektivnim birojem,
izvršuje vse vrste gradbenih
objektov in del. Projektira
in pripravlja vso tehnično
dokumentacijo ter gradi
stanovanja, garaže in poslovne
prostore za trg.

Za vsa tozadevna naročila
se priporoča

Modna konfekcija

LJUBLJANA, Masarykova 4.
Telefon: 324-364; 324-367, 324-377
Telex: 31 577 YU KRIM
Žiro račun: SDK 50101-601-15948

Ob dnevu JLA — 22. decembru iskreno čestitamo vsem
njenim pripadnikom, delavcem ob 30-letnici vojne indu-
strije, vsem borcem in delovnim ljudem naše socialistič-
ne domovine.

GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD

TELEFONI:

TOZD1.	317-848
TOZD2.	313-144
TOZD3.	313-427
TOZD4.	341-977
DSSS	313-281

BEŽIGRAD LJUBLJANA - PODMILŠČAKOVA 24

Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih,
poslovnih in industrijskih zgradb ter uslug s področja gradbeno
obrtišk del. Vršimo tudi manjše industrijske in stanovanjske
novogradnje.

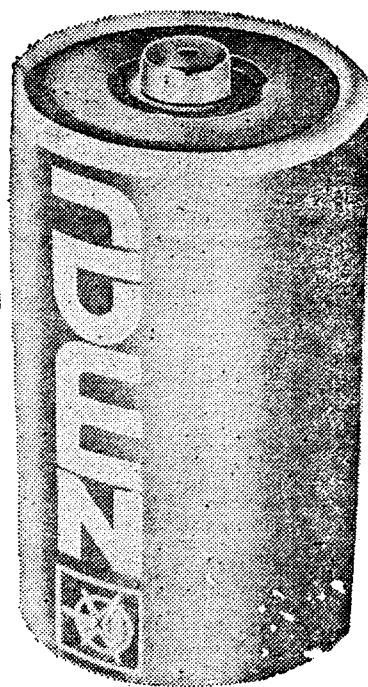
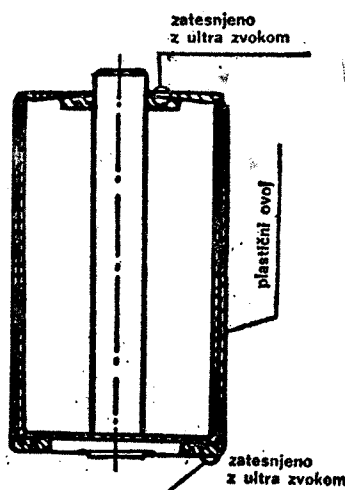
V svojih centralnih obratih nudimo vsem graditeljem in gradbe-
nim podjetjem po konkurenčnih cenah mešanice betonov vseh
mark, gotovo grobo malto za zidanje in ometavanje, acetilensko
apno, ki je kot vezivo znatno ceneje od gašenega apna in gotovo
armaturo po prinesenih načrtih. Z nabavo polizdelkov pri našem
podjetju gradite hitro in poceni.

Vse informacije dobite v centralnih obratih na tel. 341-977

rdeča baterija
super ZMAJ
100% hermetična

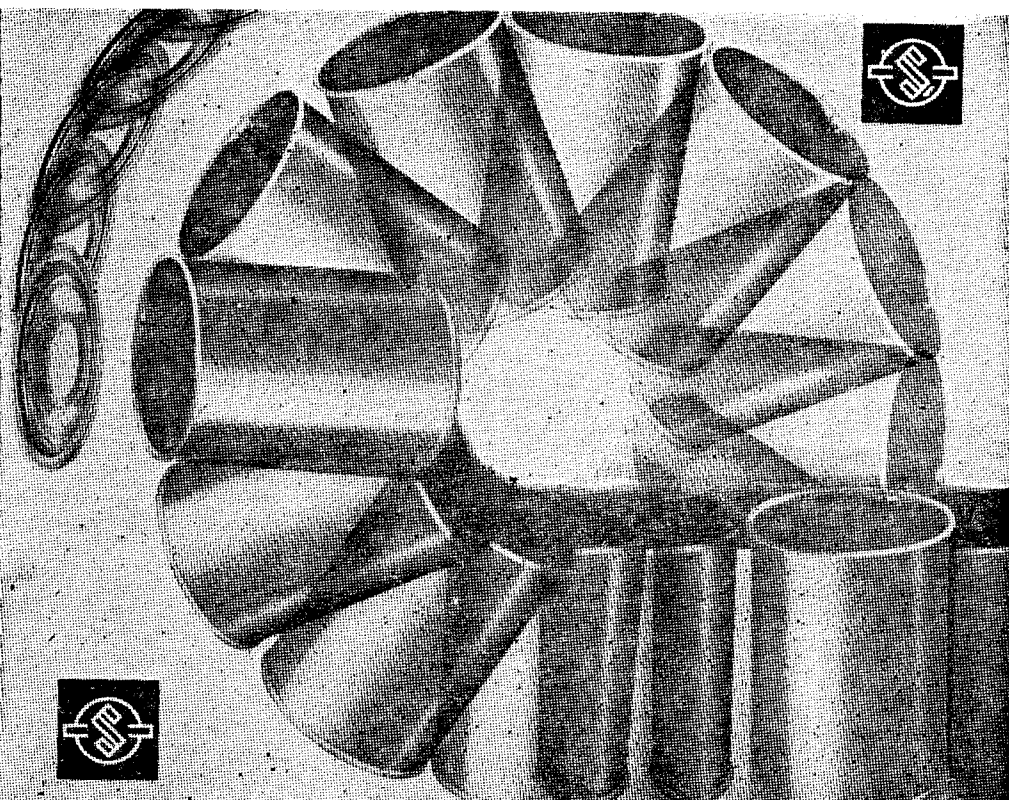
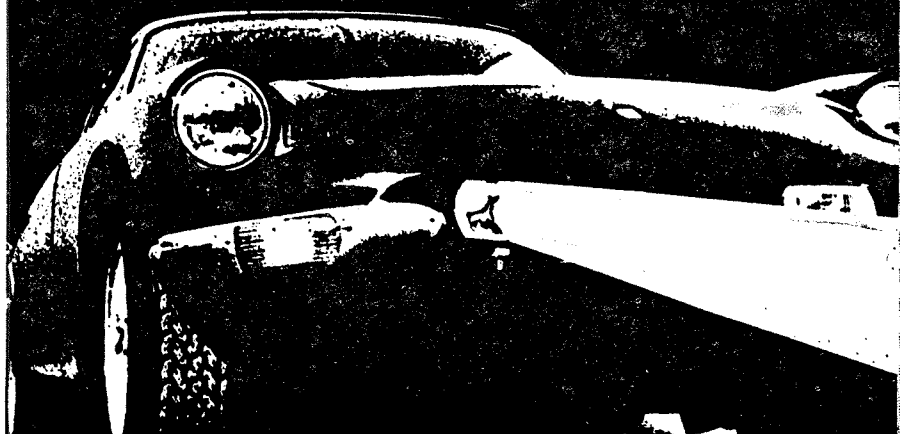
novo·novo·novo·novo
ne izteče varuje vaš aparat

Vsaka baterija, ki ni popolnoma
zaprta, lahko pod različnimi vplivi
pušča kemijske substance, ki škod-
ljivo vplivajo na električne kontakte,
in elektronske elemente.
Prav v tem je prednost baterije
ZMAJ SUPER, ker je z ultrazvočno
zatesnitvijo popolnoma zaprta.

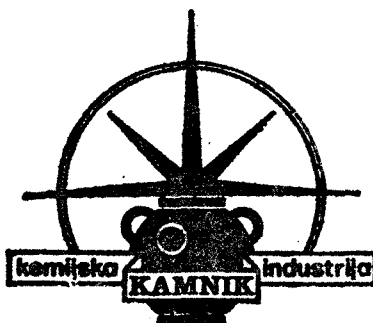

Iskra, TOZD tovarna baterij Zmaj Ljubljana

SATURNUS

iznemirljivo branje - ne le za tiste, ki so poklicno ali kako drugače povezani z letenjem, marveč tudi za širši krog ljubiteljev napete, poučne in hkrati strokovno neoporečne tovrstne literature.

„KAMNIK“ **Kamnik**

proizvaja:

razstreliva: praškasta, vodoplastična, metanska, seizmična

smodniki: rudarski in
loyski

vžigalna vrstica: počasi goreča

metalurško livarska sredstva: eksotermne mase in posiji, termoizolacijske mase in posipi, ločilci, livni praški

aluminium paste

aluminium prah

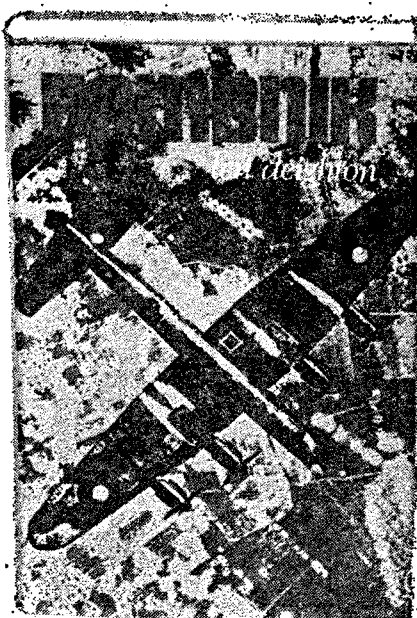
pirotehnični proizvodi
za rudarstvo, ognje-
mete

plastične folije in izdelke: polietilenski rokavi in folija, polietilenske vrečke, tiskane in netiskane ter nylon folije.

Gregory Boyington

Ameriški letalski as Gregory Boyington se je v drugi svetovni vojni proušil kot oče letalske enote »Leteči tigr«. Njegova letalska avtobiografija je razgibana pripoved, iz katere se neprisiljeno razraža slikovita podoba sveta, v katerem se je gibal. To je najprej eksotični svet jugovzhodne Azije, kamor se je Boyington podal iz avanturizma in želje po lahkem zaslužku. Toda njegova prava letalska saga se začena šele v velikih letalskih operacijah na Tihem oceanu. Salomonovi otoki so bili prizorišča vihranih spopadov z japonskimi zoroji in tam se je pod njegovim vodstvom pojavila enota »Crni ovac«. Drugi del pripovedi se konča, ko so januarja 1944 Japonci Boyingtona nad morjem sestrelili in si je s splavom rešil življenje, a je padel v ujetništvo. Opisi življenja v japonskih taboriščih se preljuje v obdobje po vojni, ko je nekdanji letalski as postal suženj alkohola. Pretresljiva izpoved alkoholika se konča z nič manj presunljivim zapisom s trnove poti rehabilitacije. Po trinajstih letih je na pomlad 1955 spet prijel za krmlilno palico.

Len Deighton

Neke tople poletne noči v juniju 1943 odleti skupina sedemsto težkih bombnikov RAF v napad na Porurje. Len Dighton v svojem romanu z dokumentarno natančnostjo opisuje potek dogodkov v času štiriindvajsetih ur, ki se končajo v popolnem razdejzanju. Usoda treh med seboj nepoznanih junakov, njihovih tovarišev in rojakov se poveže v vrsti grozljivih prizorov ene same noči. Do podrobnosti načrtovan načrt se izjalovi. Nekaj tisoč ton rušilnih in fosfornih zažigalnih bomb se namesto na središču nemške vojne industrije pomotoma zruši na nič hudega sluteči Altgarten. V moriji, ki sledi v zraku in na zemlji, ni zmagovalcev in ni poraženih. Dogodki v tej noči so resnični, kot so resnične grozote vojne, čeprav ni bilo nikoli Lancasterja, ki ga je posadka imenovala »Skripaloča vrata«, nikoli letališča RAF z imenom Warley Fen ali oporišča v Kroonsdijku in tudi mestece Altgarten bi zaman iskali na zemljevidu. Bilo bi preveč noči, takšnih in še hujših, da bi človek smel pozabiti zlo, ki spi v njem.

(Tudi ta knjiga je izšla v zbirki »Ti vražji fantje v pločevinastih skatlah«

Mark Gallaj

Več kot dvajset let je znani sovjetski preizkusni pilot Mark Lazarevič Gal-laj sodeloval pri preizkušanju prvih reakcijskih lovcev, daljinskih bombni-kov, helikopterjev in mnogih drugih letalskih aparatov. Ob tem pa je opravljal tudi znanstveno-raziskovalno delo na področju dinamike letenja in metodike preizkusnih poletov. To svo-je delo nadaljuje še danes. Ta knjiga na splošno ne pripoveduje o letalih, niti ne govori o letalski tehniki po-sebej. Avtor si je zadal povsem drug cilj — pripovedovati hoče predvsem o ljudeh, ki preizkušajo, preučujejo in izpopolnjujejo letala med poletom in med katerimi je delal četrť stolet-ja. Ko govori o teh ljudeh, seveda ne more čisto mimo posegov v bistvo njihovega dela, mimo letalske tehni-ke, vendar pa se je zavestno trudil, da bi omejil pripovedovanje o tehnič-nih vprašanjih na tisti minimum, brez katerega bi bilo preprosto nemogoče razumeti, kaj, kako in čemu delujejo junaki pripovedi.

Vse tri knjige so kot nalašč primerne za naše bralce in jih našim naročnikom toplo priporočamo. Naročite jih lahko z naročilnico iz TV-15.

NAROČILNICA TV 15

Priimek, ime, ulica, hišna številka, št. pošte, naslovna pošta:

[illegible]

naslov iz osebne izkaznice

[illegible]

zaposlen(a) pri (naslov)

[illegible]

št. osebne izkaznice

--	--	--	--	--	--

 izdane pri

letnica rojstva:

--	--	--	--

DA – želim prejeti zbirko treh knjig
0131695 TI VRAŽJI FANTJE V LETEČIH ŠKATLAH - 488 din
Plačal(a) bom – po povzetju (ob prevzemu knjig).
– v 5 zaporednih mesečnih obrokih po 97,60 din.

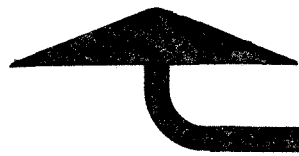
Prosimo, označite pogoje, ki vam ustrezajo.
Znesek bom poravnal(a) v skladu s prodajnimi pogoji, ki sem jih označil(a),
takoј po prejemu računa in poloјniz na tekoči račun Mladinska knjiga,
TOZD založba, Ljubljana, 50101-601-16733.

Datum: Podpis:

**ČE SE ODLOČITE ZA NAKUP PO POVZETJU, BOSTE S KNJIGAMI
BREZPLAČNO PREJELI ŠE 2 BARVNA POSTERJA!**

ZA NAROČILO PO POVZETJU POSEBNO DARILO

Nove knjige v zbirki TI VRAŽJI FANTJE ... lahko že kupite v vseh knjigarnah ali jih naročite pri poverjenikih in zastopnikih na šolah, pri akviziterjih oziroma – s priloženo naročilnico – tudi neposredno pri založbi Mladinska knjiga, Oddelek za prodajo po pošti, 61000 Ljubljana, Titova 3.

PREBERITE

POIZVEDBA ZA BORCEM

Leta 1944, ko je 14. divizija vodila z Nemci borbe na Glazuti, je bil med drugimi ranjen tudi borec 14. divizije in sicer na kraju Langesbold pri Glazuti. Ranjenega so prenesli na domačijo Lenarta Klemenca na Glazuti, kjer je bil v oskrbi tri dni, nato pa ga je Jože Mlinšek odpeljal v partizansko bolnišnico.

Ker ne vem imena tega borca, ga prosim, da se mi pisмено javi na naslov: Lenart Klemenc, Mislinska dobrava 16, 62 380 Slovenj Gradec.

OBVESTILO BORCEM KOKRŠKEGA ODREDA

Obveščamo, da bo zbor borcev Kokrškega odreda v soboto, 18. decembra, ob 9.30 v Osnovni šoli Kokrškega odreda v Krizah pri Trzinu.

ODBOR KOKRŠKEGA ODREDA

RAZPIS ZA UPRAVNIKA POČITNIŠKE SKUPNOSTI ZZB NOV LJUBLJANA—BANJOLE PRI PULJU

Svet počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana—Banjole pri Pulju, Ljubljana, Komenskega 7

razpisuje na podlagi 52. člena statuta prosto delovno mesto upravnika počitniške skupnosti

Kandidat mora izpolnjevati poleg zakonskih in moralnopolitičnih še posebne pogoje:

— da ima višjo strokovno izobrazbo pravne, ekonomske, gostinske, turistične ali organizacijske smeri z najmanj 5 letnimi izkušnjami na vodilnih delovnih mestih ali na funkcijah v organizacijah ZZB NOV.

Delovno mesto upravnika je za nedoločen čas, v sezoni 4 mesece v Banjolah, drugo v Ljubljani.

Osební dohodki so zagotovljeni po samoupravnem sporazumum DO.

Razpis velja 15 dni po objavi.

Pismene ponudbe z opisom sedanjega dela in dokazili o strokovnosti sprejema razpisna komisija.

IŠČEM PARTIZANA

Ko sem bila doma pri Vratih pri Čepovanu mi je mati Marija izročila fotografijo dveh partizanov. Borec na levi strani je bil na njihovi javki sprejet na okrevališču št. 1 na Vršeh in je doma verjetno iz vasi Komen na Krasu, njegov soborec pa je doma nekje z Gorenjske.

Kdo kaj ve o njiju, naj pošlje podatke na naslov:

FRANCKA KOGOJ, CANKARJEVA 9, P. NOVA GORICA

PRAVNA POSVETOVALNICA

ZAMUJEN ROK

P. A., Trzin

Vprašanje: Kot borec NOV pred 9. 9. 1943 ste se že med vojno zdravili zaradi ozeblin in revme. Kasneje ste bili zaposleni, ko pa ste se upokojili, ste se zanimali tudi za invalidnino, izvedeli pa ste, da ste že leta 1952 zamuili rok. Imate že 73 let in berete po časopisih, kako sedaj skrbijo za borece, pa vas zanima, ali imate še pravico do invalidnine ali vsaj kakšnega zdravljenja.

Odgovor: Rok za priznavanje invalidnosti zaradi bolezni ste seveda že zdavnaj zamudili, zato na invalidnino ne morete računati. Glede klimatskega zdravja pa imate seveda vse možnosti, če bi bilo vašemu zdravstvenemu stanju primerno in koristno. Najbolje bo, da se obrnete na najbližjo ambulanto za borece.

UKINJENA PRIZNAVALNINA

F. G., Celje

Vprašanje: Kot borcu iz leta 1941 vam je bila priznana in nekaj let izplačana priznavalnina, nato pa vam je bila iz neznanih razlogov ukinjena. Slišali ste, da bodo priznavalnine poslej v pristojnosti Republiškega odbora ZZB, zato vas zanima kam naj se obrnete.

Odgovor: Priznavalnine so bile priznane na podlagi občinskih odlokov, zaradi ekonomske neenakosti posameznih občin, pa so bile v različnih občinah določene različne priznavalnine. Tako so bili določeni tudi različni dohodkovni cenzusi, od katerih je bilo odvisno izplačevanje priznavalnine in njena višina. Očitno so torej vaši dohodki presežali v odloku določeni cenzus in vam je bilo izplačevanje priznavalnine ustavljeno. Obrnite se zato na za varstvo borcev pristojni občinski organ. V zadnjem času pa se

pripravlja družbeni dogovor o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznavalnin udeležencem NOV, ki bo odpravil neenotnost na področju občinskih priznavalnín.

KATERO POVPREČJE

Vprašanje: Pogovarjali ste se z invalidsko upokojenim tovarišem, za katerega veste, da je bil udeleženec NOV, pa vam je povedal, da so mu ob izračunu pokojnine upoštevati 10 letno povprečje osebnih dohodkov. Po vašem mnenju je to nemogoče, saj se udeležencem NOV, ne gleda na leto vstopa v NOV, vzame povpreček osebnih dohodkov za 5 oz. 3 leta nazaj.

Odgovor: Vaše informacije niso povsem točne, kajti mesečno povprečnih dohodkov zadnjih petih let se pri izračunu pokojnine vzame samo za borece pred 9. 9. 1943, za vse ostale pa velja desetletno povprečje. Če ima tovariš pokojnino na podlagi povprečja desetih let, pomeni to ie, da je vstopil v NOV po 9. 9. 1943 in torej ni vmes nobene napake ali nepravilnosti.

PRIZNANJE POSEBNE DOBE

K. F., Maribor

Vprašanje: Vaš brat je bil kot italijanski državlján mobiliziran v italijansko vojsko, nato pa je bil v nemškem in ruskem ujetništvu vse do 26. 3. 1946. Čas, prebit v italijanski vojski ima urejen in se mu šteje v delovno dobo, ne pa tudi čas nemškega in ruskega ujetništva. Zanima vas, če ta čas lahko naknadno uveljavi v delovno dobo, kam naj se obrne in kakšne dokumente za to potrebuje.

Odgovor: Čas, prebit v ujetništvu je mogoče naknadno uveljaviti v delovno dobo in sicer pri Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Kot navajate, je brat že enkrat uveljavljal posebno dobo, zato bo tokrat prišla v poštev obnova postopka. Pri tem bo brat lahko predložil kakršnokoli javno listino oziroma neki drugi pismeni dokument.

Vsakdanje srečanje

Na poti v Srebrenico se je borec 7. krajiške brigade Muhamed Pivač ustavil pri sorodnici v Vlasenici. Bilo je opoldne, in sorodnica ga je povabila, naj počaka, da bo kosilo kuhano.

Toda kosilo še ni bilo na mizi, ko so z bližnjega griča napadli četniki. Zenska se je prestrašila in zavpila:

»Beži, sinko, četniki prihajajo!«

»Ti kar lepo skuhaj kosilo. Jaz vidim četnike vsak dan, kosilo pa le enkrat v tednu,« ji je mirno odgovoril Muhamed.

Lahko je komisarju

Lojenka je gorela drobno kakor večna lučka. Izpod plamenčka, ki je komaj osvetljeval komisarja in nekaj mladincev, se je cedil loj, ki je dišal po pečenih bravnini. Tako je vsaj čutil mladinec Boško, ki je ves čas, ko je komisar govoril o politični situaciji in bogu, mislil na ražen in paradižnikovo solato v lončeni skledici.

»No, Boško ali skojevci v tvoji vasi verujejo v boga? Da ne veruješ tudi ti?« ga je zdrmal glas komisarja, ki je s svojim odredom, na pohodu proti fronti, poiskal prenočišče zraven njihove vasi.

»O bogu sprašuješ, tovariš komisar?« reče Boško in v mislih naglo preskoči od pečenke na cerkev, popa, ikone in druge božje rekvizite. »No, pop, pravi, da bog je!«

»Kakšen pop! Vse to so si izmislili posamezniki, individualisti, kakor se reče,« odseka komisar. »Vera je opij za ljudstvo, strup, razumeš?«

»Če ti, tovariš komisar, tako praviš, bo že tako!« se strinja Boško, vonj stopljenega loja pa ga spet spomni na božič in pečeno bravnino.

Komisar zaključí sestanek.

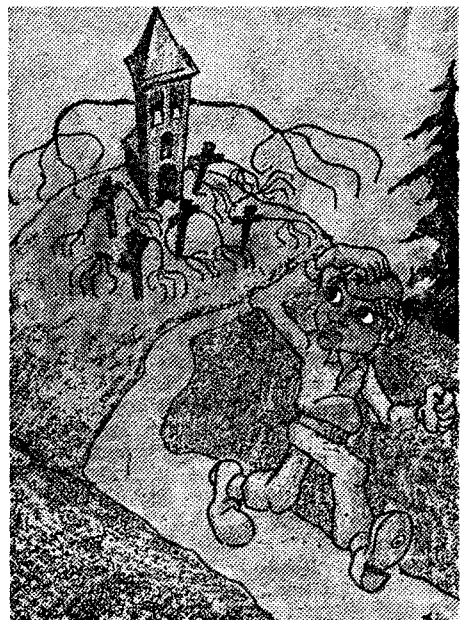
»Skojavec, ki veruje v boga, ni skojavec. Zdaj, ko se razidete in odidete v svoje aktivne, povejte svojim tovarišem, kar sem vam rekel. Ste razumeli?«

»Ali je to ukaz?« vpraša neki drug

mladinec. »Če je ukaz, tovariš komisar, potem o tem ni več kaj razmišljati. Ukazano — izvršeno.«

Lojenka je že dogorevala, ko so se mladinci razšli po svojih zaselkih. Na dvorišču v vasi je ostal komisar s partizani, ki so si ob ognju pripovedovali svoje dogodivščine.

Na križpotju se je Boško ločil od tovarišev in se odpravil proti domu. Naokrog, kolikor daleč je nesel pogled, so se v mraku videli zaselki, kakor da bi jih bil kdo med tekom posejal po gorskih pobočjih. In ko je Boško za-

vil na stezo, ki se je vzpenjala proti pokopališču in cerkvi na goljavi, se je nehote spomnil pripovedovanja strica Marka, da se ponoči na tistem kraju sestajajo vampirji.

Se tisti trenutek je začutil, kako ga spreletava groza.

Bilo je prvíkrat, da je moral sam mimo pokopališča. V mislih na boga, vampirje in anjele je prišel do cerkve, pred pokopališče. Od tam je zavel nekakšen čuden hlad, kakor da bi se bil znašel pred ledeno goro. Sova, ki so jo splašili njegovi koraki, je prhnila s četrtooglegata zvonika in odletela nekam v temo. Boško se je zdrznil: da ni to vampir, spremenjen v sovo? Toda nazaj ni več mogel. Kaj bi mu rekel komisar, ko bi mu povedal, zakaj se je vrnil? Zato je stopil dalje. Zdaj

je bil že tik ob pokopališču. Na nekaterih nagrobnih križih se je nočna gorska sapica poigravala s ruticami, ki so jih nanje privezali žalujoči. Videti je bilo, kakor da križi mahajo z rokami.

Precejšen oblak, ki ga je gnal veter, je naglo zakril mesec, in pokopališče se je pogreznilo v še gostejšo temo. Sova je ponovno prhnila in izginila v košati krošnji drevesa. Boško se je prekrizal, ne da bi se zavedal, da je to storil. Hotel je iti tako, da ne bi gledal na pokopališče, pa ni mogel. Njegove oči so se proti njegovi volji ozirale po grobovih.

»Nekega dne,« je pripovedoval stric Marko, »je na nekem grobu gorel velik ogenj...«

Ko je prišel bliže, je imel kaj videti: ne drv ne žerjavice, samo zemlja na gomili, ogenj pa plemeni, kakor da bi bil kdo zanetil tovor suhega hrastičja.

»Gotovo je gorela duša kakšnega grešnika,« je sklenil stric Marko.

V daljavi je nekdo začel nekoga klicati. Boško si je oddahnil. Potem je stekel po stezi proti svojemu zaselku. Do prvih hiš mu je preostalo še komaj kakšnih deset minut.

Oddahnil si je. Pokopališče je bilo za njim.

»Ej, komisar, je radostno rekel sam pri sebi Boško, »lahko se je tebi dajati z bogom in vampirji, ko pa imaš orožje in vojsko, toda vprašal bi te, kako bi se počutil, če bi se tudi ti znašel tako v noči sam zraven pokopališča?«

»Ne boš me ti preiskovala!«

Djuka Tripković, stara ženica iz vasi Pod nad Hercegnovim, je večkrat nosila borcem orjenskoga odreda pošto od partijske organizacije v mestu. Ko se je nekega dne vračala iz mesta s polnimi nedri gradiva s protifašistično vsebino, jo je na bloku ustavil italijanski stražar in jo peljal v stražarnico, kjer je bila neka neznana ženska; tej je ukazal, naj starko preišče. Ko sta ostali sami, jo Djuka vpraša:

»Kaj ti je rekel stražar?«

»Naj te preiščem.«

»Ti me pa že ne boš preiskovala, dokler sem živa! Nikoli me niso ženske slačile, pa tudi ti me ne boš!« je od-

govorila starka, planila ven ter začela mahati stražarju, ponavljajoč pri tem edini italijanski besedi, ki ju je znala:

»Veni kva, veni kva (pridi sem, pridi sem), da me preiščeš ti, saj vem, da ti prija pošlati žensko, pa tudi meni je ljube, če me potiplje moška kakor ženska roka!«

Stražar ni ničesar razumel, a ko mu je ona ženska vse prevedla, se je zasmejal in rekel:

— Via, via! (Beži, beži!)

Djuka ni čakala, da bi ji dvakrat rekel in še isti večer je bil dragoceni material izročen orjenskemu odredu.

PREVEDEL BOŽIDAR PREMRL

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Domovina kliče

Nikar se bratje ne solzimo, odločite zdaj je čas, pod orožje vsi stopimo, domovina kliče nas.

V Kobaridu že nastaja nov Manfredov bataljon, bataljon pa naj zadaja smrt vsem sovražnikom.

Ko srta bo sovražna sila, mi se vrnemo nazaj, domovina ti premila bodeš nam svobodni raj.

Ta pesem je nastala v septembru 1943 v Kobaridu prav v času, ko je v »svobodni kobarški republiki« nastajal prvi bataljon, hnenovan po domačinu revolucionarju Andreju Manfredu. Le-ta je bil že zmlada zaveden rodoljub, kot dijak in študent je sodeloval v organizaciji TIGR. Kot izrazit nasprotnik fašistične tiranije je postal komunist in bil kot tak obsojen na 25 let težke ječe. V temnici je preživel 12 let. Tik pred padcem fašizma ga je, še mladega, pokosila smrt.

Nekateri so menja, da je avtor pesmi zdaj že pokojni sobopleskar Franc Šuligoj, doma nekje na Kalskem Lomu. Kdor bi vedel kaj bolj točnega, naj sporoči na naše uredništvo!

Smo v času sprejemanja delovnih programov za leto, ki prihaja. Le-ti, sprejeti kjerkoli in na kakršnemkoli področju, imajo samo en cilj: dograjevanje naše samoupravne socialistične usmeritve. Pa vendar bi med vsemi delovnimi programi — tokrat mislimo predvsem tiste, ki jim naš časnik posveča tudi siceršnja pozornost — veljalo enemu izmed njih vendarle odmeriti posebno mesto.

Gre za delovni program Zveze prijateljev mladine Slovenije, obravnavan in sprejet minulo sredo.

Da vam ga predstavimo! Zveza prijateljev mladine Slovenije združuje starše in druge zainteresirane občane v društvu prijateljev mladine z nalogo razreševanja vprašanj socialistične vzgoje, kot je zapisano tudi v njenem delovnem programu za leto 1977. Prav to ji odmerja tisto posebno mesto in daje nekoliko drugačen vrednostni zven, saj gre za vzgojo naših najmlajših, ki jih — tega se dobro zavedamo, čeprav o tem vse premalo razmišljamo — lahko vzgojimo tako ali drugače in ki bodo takšni, kakršno vzgojo jim bomo ponudili, pa ne samo danes in jutri, takšni bodo ostali tja do svojih poznih let.

Zveza prijateljev mladine Slovenije je, kar na tem mestu še posebej poudarjamo, tudi mentorica pionirske organizacije, ki se je rodila med narodnoosvobodilnim bojem, bila zadolžena za prenašanje revolucionarnih vrednot na naše najmlajše, te politične in domoljubne organizacije otrok od sedmega do štirinajstega leta, katere osnovna skrb je oblikovanje otrokovih lastnosti in sposobnosti za samoupravno socialistično osebnost.

Posebno mesto smo ji odmerili tudi zato, ker nas vse od svoje ustanovitve pa do danes, ko smo na pragu praznovanja petindvajsete obletnice Zveze prijateljev mladine Slovenije in petintridesete obletnice ustanovitve Zveze pionirjev Jugoslavije, ni še nikoli razočarala. Pa četudi se je zgodilo, da se s svojimi včasih kar preobširno zastavljenimi, toda vsebinsko vedno izjemno bogatimi delovnimi načrti, ni vselej enako uspešno spopadala.

Slednje smo zapisali predvsem zato, da lahko ob tem samokritično ugotovimo, da so bila v tem petindvajsetletnem obdobju Zveze prijateljev mladine Slovenije tudi leta, ko

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Jaz sem pionirka, pionir

Eno izmed programskih vozil Zveze prijateljev mladine Slovenije: da bi bil mlad človek vnet in borben graditelj naše socialistične domovine!

smo njena prizadevanja spremljali z medlo pozornostjo in da pravzaprav še do danes nismo uspeli docela pravilno ovrednotiti prispevka Zveze prijateljev mladine Slovenije, kot tudi pionirske organizacije, pri oblikovanju naše samoupravne socialistične stvarnosti.

Zveza prijateljev mladine Slovenije se je morala več ali manj sama ubadati s težavami, si sama utirati pot in zdajšnji obračun njenega dela, na katerega je lahko še kako ponosna, je predvsem sad izjemne delavnosti in zagnanosti številnih aktivistov, ki jih v Zvezi prijateljev mladine Slovenije ni nikoli zmanjkalo. Vemo pa, da organizacija, ki smo ji zaupali mentorstvo pionirske organizacije, ne more in ne sme biti v svojem vzgojnem poslanstvu odvisna samo od ozkega kroga mentorjev, ampak smo za to, kako raste in kako se vzgaja naš najmlajši rod, odgovorni prav vsi.

Povrnimo se spet k pionirski organizaciji in njenemu mentorju: svetu za delo s pionirji pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, ki skrbi kar za 220.000 pionirk in pionirjev, zbranih v 890 pionirskih odredih, in pobrskajmo po njegovih delovnih načrtih.

Kot vsako leto, bo tudi letos zbor slovenskih pionirjev, ki se ga bo udeležilo od 6000 do 8000 udeležencev iz vse Jugoslavije, zamejstva in tudi predstavniki naših zdomcev. Pohod pionirjev po revolucionarnih poteh, dolgih od 2000 do 3000 kilometrov, bo štel več ko 30.000 pohodnikov. In tu je še Kurirčkova pošta, ki jo bomo v letu 1977 spremljali že petnajstič zapored in s katero več kot 100.000

udeležencev prehodi 5000 kilometrov, da ne govorimo o tem, da se v njo vključuje sleherni občina, sleherni pionirski odred.

Osnovno vodilo sveta za delo s pionirji pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, sta torej množičnost ter razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Ali veste, da se je v tekmovanje za znak slovenskih partizanskih enot doslej vključilo 36 občin in da je brnasti znak osvojilo že 55.000 pionirjev?

Spomin na Kurirčkovo pošto 1975

Akcija bo v prihodnje trajna in že so razpisane tekmovalne naloge za osvojitve srebrnega znaka slovenskih partizanskih enot. In koliko bo nosilec zlatega? Pa ne le nosilec, to bo družbenopolitično zrel in osveščen rod. V mozaik tovrstnih prizadevanj pa je Zveza prijateljev mladine Slovenije vgradila neverjetno svetel kamenček.

Naj iz preostalega delovnega programa Zveze prijateljev mladine Slovenije za leto 1977, ki smo ga nekoliko zanemarili, a ni nič manj bogat in nič manj prepleten z razvijanjem revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja, bolj simbolično kot ilustrativno, opozorimo na to, da bo Zveza prijateljev mladine Slovenije ob svoji petindvajsetletnici izdala vrsto koristnih publikacij in med njimi slikanico Branke Jurca z naslovom »Jaz sem pionirka, pionir«, prejeli pa jo bodo vsi naši cicibani, ki bodo 29. novembra 1977 postali člani Zveze pionirjev Slovenije.

»Jaz sem pionirka, pionir«, je torej darilo, ki ga Zveza prijateljev mladine Slovenije poklanja našim najmlajšim z eno samo željo: da bi postali vneti in borbeni graditelji naše socialistične domovine!

To pa je še en dokaz doslednega uresničevanja programskih vodil, zapisanih v delovnih načrtih Zveze prijateljev mladine Slovenije.

MILENA STRAJNAR

Pogovor z Ivetom Šubicem

Velicem čole Cvetko Golarja želim

veliko uspehov

Šh. Ljuba 17. XI. 75

Ivet Šubic

v Zagreb, vendar študija nisem dokončal, ker se je začela vojna in sem odšel k partizanom. Po koncu vojne pa sem šlo nadaljeval.

»Svoje delo gotovo zelo ljubite?«

— Človek, ki ima to nagnjenje, čuti potrebo po izražanju. Brez tega dela človek ne bi mogel živeti. To je potreba, kakor potreba po kruhu!

»Vaše podobe so povečini mračnih potez in otožne se nama zdijo. Zakaj je tako?«

— Trpljenje in žalost naredita name večji vtis kot trenutki sreče, navadno lažne.

»Ste tudi ljubitelj narave in kmečkih ljudi, saj oboje radi upodabljate?«

— Doma sem iz Poljanske doline, ki je zelo slikovita in je dala mnogo vidnih slikarjev. Poleg partizanske tematike je slikanje moje Poljanske doline in njenih ljudi, poglobljeno del moje ga ustvarjanja.

»Zakaj je pri vašem slikanju tako pogosta tematika narodnoosvobodilnega boja?«

— Bil sem študent likovne umetnosti, ko sem šel k partizanom in kadar sem utegnil, sem tudi v gozdovih slikal. Risal sem svoje partizanske tovariše, predvsem portrete. Vse moje slike in grafike, ki sem jih naredil med vojno,

so v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani. Mnogo mojih del je med vojno tudi propadlo, en takšen zvezek so v Družošah celo dobili Nemci. Večkrat sem portrete podaril partizanom, ki so bili narisani. Če je kateri izmed njih padel, je šel z njim v grob tudi njegov portret...! Po marcu leta 1943 sem bil v partizanski tiskarni na Kočevskem Rogu in kasneje v Beli krajini. Tam je bilo moje glavno delo ilustriranje časopisov in druge literature. Poleg tega sem naredil nekaj samostojnih del, grafičnih listov, ki predstavljajo del slovenske partizanske grafike.

»Sem vam je kakšen dogodek iz narodnoosvobodilnega boja posebno vtisnil v spomin?«

— Takih dogodkov je več. V glavnem so se vse moje slike na partizansko tematiko rodile iz resničnih dogodkov. Vse, kar se je dogajalo med vojno, se je človeku vtisnilo globoko v spomin in

potem pride čas, ko narišeš eno, pa drugo doživeti. In tako počasi vse zližeš na platno.

»Kakšna dela ste med narodnoosvobodilnim bojem opravljali poleg slikarstva?«

— V Cankarjevem bataljonu sem bil borec, nato desetar, v Tomšičevi brigadi sem bil tudi borec, pomočnik mitraljeza in politični delegat. V tiskarni sem skrbel za njeno zaščito, zakrivanje poti in vhodov, ki so vodila v tiskarno. Bil sem vodja grafičnega oddelka, kjer je bilo še več slikarjev, ki so delali z menoj.

»Kakšno je bilo življenje med narodnoosvobodilnim bojem?«

— Videl sem veliko trpljenja, smrti, veliko požrtvovalnosti, junaštva in tovarištva, da ne govorim o neomajni veri v svobodo, v rojstvo novega in lepšega življenja. O vseh teh občutkih pričajo tudi moje slike.

»Se poleg slikarstva ukvarjate še s kakšnim drugim konjičkom?«

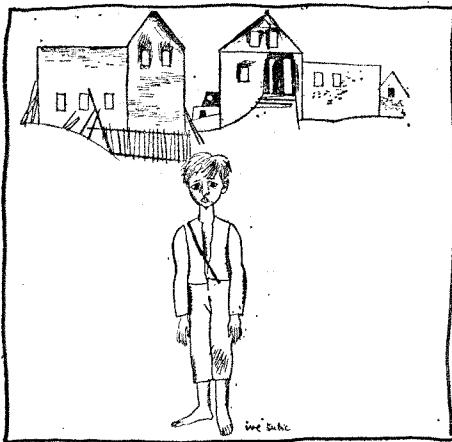
— Slikarstvo mi je poklic. Ukvarjam pa se še s športom, najraje imam smučanje, saj sem imel pri partizanih smučke. Rad zahajam v planine, pa na loški trim in na izlete v poljanske hribe.

»Kako gledajo vaši otroci in vaša žena na vaš poklic?«

— Mislim da ga spoštujejo in ga imajo radi. Vsake lepe slike, ki jo naredim, so zelo veseli. Kadar jim je kakšna prav posebno všeč, ostane doma in je ne prodamo.

Tako je slikar Ivet Šubic ljubeznivo potešil najino radovednost in rekel je nama, da še lahko prideva.

ANDREJA POTOKAR
MOJCA SESEK

to glavo sem potem prerisoval. V šoli mi je zelo ugajal Maksim Gaspari. Toda največ me je naučila narava sama. Narava je najboljši učitelj prav vsakega slikarja.

»Kdaj ste se začeli ukvarjati s slikarstvom?«

— Risal sem že kot predšolski otrok, pa tudi potem v šoli. Nato sem šel v Ljubljano na kiparsko šolo, potem pa še

TV-15 ZA MLADINO

Naprej, ponosno, delovne brigade!

»Takšen dan so želeli naši dedje. Mi živimo v njem in potruditi se moramo, da ga izboljšamo. Izboljšamo za naš danes in naš jutri!«

Krampi, lopate, žulji in pesem so bili zvesti spremljevalci brigadirjev na zvezni mladinski delovni akciji v Makedoniji. Prijetni dnevi v predmestju Stipa bodo kljub juljski vročini ostali nepozabni in zakaj nam ne bi ogreli tudi te zimske dni...

Našo četrtošolko Marinko Kostanšek sem kljub obilici njenega in svojega dela uspela malo »prerešeti«.

»Marinka, prosim te, če najprej opišeš pokrajino v Makedoniji, kjer si preživela kar lep kos svojih počitnic!«

Zvezna mladinska delovna akcija je potekala v Makedoniji v pokrajini jugovzhodno od Skopja, v predmestju Stipa, še bolj točneje — v vasi Karbinci. Pokrajina je ravna in obdana z nizkimi planotami, ki so ji dale pečat — namreč hudo vročino. Spominjala me je na Brežiško-kraško polje, obdano z Gorjanci in na severu z obronki Orlice.

»Kje pa ste stanovali?«

Stanovali smo v naselju Veljko Vlahović in to v novi osnovni šoli.

»Zdaj mi pa povej, kaj ste delali?«

Dela res ni manjkalo. Na asfaltirani cesti na planoti Plačkovica smo delali bankine in jarke za odvod vode. Poma-

Delo na trasi, veš, ni bilo lahko. Delali smo ob težavnih pogojih. Bila je huda suša in nam je primanjkovalo vode. No, pa je kar šlo! Te razmere so seveda vplivale na doseženo normo, saj smo bili v prvi polovici ocenjeni z 205 % povprečne norme, v drugi je bil odstotek 175 %, torej manjši. Uspešno so delovale družbenopolitične organizacije, posebno kulturna, ki je imela na skrbi organizacijo družabnih večerov. Posebno se lahko pohvalimo s proslavo ob stoletnici smrti Ivana Cankarja, uspešna je bila tudi športna dejavnost, v kateri smo sodelovali z drugimi brigadami iz bratskih republik. Naj omenim še tri izlete in sicer obisk nogometne tekme v Stipu, pa izlet na Dojransko jezero in Jezero Mladosti blizu Titovega Velesa, ob dnevu borca pa smo obiskali grobove padlih v narodnoosvobodilnem boju in položili vence.

»Bi mi povedala še kaj ob slovesu?«

Pobratili smo se z brigado »Moša Pijade« iz Krive Palanke. Skupaj smo organizirali nepozabni večer ob tabornem ognju! Pesem, smeh, bratstvo, vse to, kar se je izkristaliziralo med krampi in lopatami v naših rokah v brigadi,

Zbor mladinske zvezne delovne akcije »Veljko Vlahović« v Makedoniji, med njimi tudi brigada Katje Rupene iz Novega mesta

gali smo pri napeljavi vaškega vodovoda. Precej pa smo prispevali k lepšanju okolja. Začeli smo tudi z gradnjo novega igrišča in parka.

»Kako so vas sprejeli domačini?«

Domačini so bili zelo prijazni. Na voljo smo imeli kar cele nasade jagod. No, pa »rabutali«, smo tudi. Predvsem jabolka in marelice. Tako — da so nas videli! Pa se niso nič kregali. Se ponudili so nam. Zelo žal jim je bilo, ker lubenice še niso dozorele, nam pa mogoče še bolj... Hrana v brigadi je bila vsaj zame izvrstna. Kot da bi vedeli, kaj najraje jem!

»In koliko vas je bilo?«

Vse brigade so štejele 260 članov. Na akciji pa so sodelovali: Brigada »Katja Rupena« iz Novega mesta, ki je imela 39 članov, od tega 30 fantov in 9 deklet, pa brigada »Janko Lisjak« iz Zemuna, brigada »Rudher Bošković« iz Zagreba, brigada »Moša Pijade« iz Krive Palanke in pionirski vod z imenom Boška Buhe.

»Je bila lani v Makedoniji tudi naša brigada?«

Ne. Zadnja slovenska brigada je bila v Makedoniji pred dvanajstimi leti.

»Ali mi lahko opišeš brigadirski dan?«

Vstajali smo ob 4.30, sledila je telovadba, umivanje, pospravljanje, zbor, dviganje zastave, zajtrk in odhod na traso, kjer smo delali do 14. ure, nato je bilo kosilo in od 15.00 do 16.30 počitek. Sledile so športne dejavnosti, zbor, objava rezultatov, spuščanje zastave in odhod na večerjo. Po večerji so bile kulturno-zabavne dejavnosti, ob 22.00 »po-večerja« in nato počitek.

Kot vidiš, zelo dolg dan, ki pa je v veselem in tovariškem razpoloženju minil kot ura.

»Kako ste se vživeli v to povsem novo življenje?«

v naselju Veljka Vlahovića, smo doživeli v enkratni podobi!

Darinka je bila »sanitetna«, kot je rekla. V začetku je bilo dela precej in poškodb tudi hujše. Najpogostejši so bili žulji, ki so jih povzročila tesna obutva, a tudi sledi lopate in krampa na rokah mladih delavcev, dijakov in študentov, so bile boleče. In kaj je Marinka še prinesla s seboj? Opravila je izpit iz prve pomoči. Pa recite, če ni bila pridna?!

Ne vprašam jo, če se bo še udeležila kake delovne akcije. Kajti v očeh, modrih in veliki, berem potrditev. Še več! Kot da vidim, kako upira svoj pogled v zastavo, ki so jo dvigali v zgodnjih jutranjih urah, svetlo kot sonce, in v vedno nasmejan obraz. In tudi zdaj se mi zdi, da pravi: »Naprej, ponosno, delovne brigade! Takšen dan so želeli naši dedje. Mi živimo v njem in potruditi se moramo, da ga izboljšamo. Izboljšamo za naš danes in naš jutri!«

FANIKA ILC

Na fotografiji vidite Marinko Kostanšek...

Spomin na padle je živ...

Bil je deževen dan, ko so ljudje hiteli na grobove svojcev, polagali nanje cvetje, v srcih obujali spomine na vse tiste, ki so jim bili nekoč najbližji. Med njimi je bilo mnogo tistih, ki so padli v vojni vihr, ki je terjala od nas velik krvni davek. Da, za svobodo, ki jo danes uživamo, so umirali naši očetje in naše matere, umirali so mladi ljudje. Svoja življenja so darovali domovini. Število žrtev je raslo iz dneva v dan, dokler nam ni nekega lepega majskega dne leta 1945 zasijala svoboda, ki si jo je narod priboril sam, žrtvam zanjo pa bo ostal večno hvaležen.

Starejše generacije prenašajo spomin nanje in tako so golniški pionirji pod pokroviteljstvom Društva prijateljev mladine obiskali spominsko ploščo padlim partizanom v Gozdu. Ob spomeniku so izvedli krajsko spominsko slovesnost. Toplo in iskreno! Med potjo smo se ustavili še ob samotnem grobu padle partizanke in ji prižgali sveče. Njen grob so pokrivali listi z bližnje breze.

Tudi cicibani iz Vzgojnovarstveneга zavoda Golnik so se s svojimi tovarišicami oddolžili spominu padlih v narodnoosvobodilnem boju.

Skupno smo odnesli lovorjev venček k spominski plošči, ki je pritrjena na zgradbi Inštituta Golnik, kjer je mlad partizan pri reševanju svoje sestre — partizanke, našel smrt, začet od sovražnikov krogle.

Starejša skupina je s svojo tovarišico odšla na Letenice, kjer so se ob skalnatem spomeniku spomnili žrtev. Otroci so tu položili dva šopka in vsak je prižgal svojo svečo, jim povedali deklamacijo in zapeli žalno pesem.

Po starosti srednja skupina pa je obiskala spomenik padlih partizanov v Goričah, položila šopek in prižgala svečke. Tovarišica je nato malčkom povedala zgodbo iz narodnoosvobodilnega boja tako živo, kot jo lahko otrokom približa le malokdo. Oči malčkov so bile uprte vanjo. Pozorno in brez besed so sledili pripovedovanju. Vzgojiteljica je sklenila zgodbo s pesmijo »Padel je mlad partizan«. Otroci so ostali ob grobnici. Oči so se jim zaiskrile kot plameni svečk, ki so jih malo prej prižgali. V srcih jim je bilo toplo. Vsa čustva, ki so se ob pripovedovanju zgodbe vzbudila, so bila potešena.

Otroci naše krajevne skupnosti Golnik so zadovoljni, da so se s svojimi tovarišicami oddolžili spominu padlim partizanom. DANA PETRAČ

NASLOVLJENO NA
»TV-15 ZA MLADINO«

Utrinek iz vojne

Pred vrati je stalo kakih petnajst Nemcev... »Te slike ne bom nikoli pozabila!«

Mama mi večkrat pripoveduje spomine iz vojne.

Takrat so vsak večer otroci in mati zgodaj legli, da niso prižgali luči, ker bi jih Nemci lahko še hitreje opazili. Tudi ta večer so storili isto. Otroci so legli na kmečko peč, mamina mama je še pospravljala po kuhinji. Nenadoma smo zaslišali korake in za tem trkanje in močno butanje po šipah in vratih. Mati je takoj prišla v sobo. Otroci so jo prestrašeno gledali. Vsi so se oklenili matere. Mati jih je tolažila, da ne bo nič hudega. Ker se trkanje ni končalo, je mati s strahom odprla vrata. Pred vrati je stalo kakih petnajst Nemcev...

»Te slike ne bom nikoli pozabila!« mi je rekla mama, čeprav je bila takrat še otrok.

Zahtevali so hrano in prenočišče. Mati jim hrane ni mogla dati, saj so bili še otroci največkrat lačni. Ko so se sami prepričali, da hrane res ni, so odšli na podstrežje in legli. »Mi pa nismo zatislili oči, ker smo se jih zelo bali!« Drugo jutro, preden so odšli, so vpraševali po maminem očetu. Mati je povedala, da so ga odpeljali Italijani. Nič niso rekli in so odšli.

»Bili smo zadovoljni, da se je to srečanje tako končalo,« je mama sklenila svojo pripoved.

Jaz pa bi še zapisala, da se je to dogajalo v Spodnji Idriji.

IRMA OSTROŽNIK

Babica je odložila pletenje, se zastrmela skozi okno in iz njenih ust so privreli spomini.

»Veš, Lidija, bili so to hudi časi. Imela sem dva majhna otroka, hrane pa zelo malo. Kljub temu sem rada pomagala partizanom, če sem le mogla. Toda pri nas so bili tudi grdi ljudje, ki partizanov niso mara-

Babica, povej mi!

li. Po vasi so začeli govoriti, da skrivam partizane. Prišli so Nemci in obkolili našo hišo. Razbijali so po vratih, vendar nisem odprla. Končno so se vrata razbila in planili so v sobo. Spraševali so me, kje so partizani, jaz pa sem molčala. Vso dolgo noč so stražili. Prestala sem mnogo strahu, saj sem se bala, da bi otrokoma kaj ne storili.«

LIDIJA KNUPLEŽ
glasilo osnovne šole
Bračičeve brigade
iz Frama

KRAMLJANJE

»Po dolgem času vam pošiljam pogovor z Marino Kostanjšek, udeleženko zvezne mladinske delovne akcije v Makedoniji, pa tudi dve fotografiji, ki jih imate tako radi, prilagam,« piše Fanika Ilc iz Račje vasi v bližini Cerkelj ob Krki.

Povedala je tudi, da je v tem času njihova osnovna organizacija ZSMS izvedla protestno zborovanje kot znak solidarnosti z našo manjšino v Avstriji, da so imeli v gimnaziji že tudi mladinsko konferenco, na kateri so izvolili novo vodstvo, pa še to, da je zelo vesela, ker po enem letu, kolikor je preteklo od srečanja v Trzinu, še vedno prejema pošto od zvestih sodelavcev naše strani.

In zdaj, draga Fanika, je za nami že tudi letošnje srečanje v Mariboru, ki ti je prav gotovo prineslo novih srečanj, nova spoznanja. Hvala tudi za pozdrave nam in vsem, ki nas prebirajo in za sestavek, ki je v te

mračne poznojesenske dneve prinesel nekaj poletja.

Se nekaj besed članom novinarskega krožka iz sedmega razreda Osnovne šole Spodnja Idrija. »Mogoče bi bil kateri sestavek, ki vam ga pošiljamo, primeren za objavo v vašem listu?« so skromno zapisali.

Ne le primeren, dragi mladi novinarji iz Spodnje Idrije, prav vsi so dobri in prav vse bomo objavili, pa tudi kramljanje bomo sklenili z besedami, ki ste jih nanizali v začetku pisma.

Priključimo jim!

»Člani novinarskega krožka iz Idrije smo napisali nekaj spominov naših mater in naših očetov na težavne vojne dni. Zeleni smo jih osvetlili, osvežili in ob njih spoznati vrednote, ki so bile nekoč tako žive, ki pa žal dostikrat v današnjem svetu nimajo pravega mesta.«

Zato, tudi zato imamo to našo stran.

Lepo pozdravljeni!

Mile

Babnik se je rodil 30. avgusta 1912 v Polici pri Grosupljem. Bil je sin kmečke družine. Še zelo mlad si je moral služiti kruh. Delal je po gozdovih, v grosupeljski tovarni in pri železnici. Po zlomu stare Jugoslavije se je iz vojske vrnil domov z dvema puškama, prepričan, da bosta kmalu prišli prav.

Ze junija 1941. leta se je aktivno pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju. Sam Babnik pravi, da so imeli takrat na Polici že pravo ljudsko oblast. Tu je bil rajonski odbor OF z mnogimi terenskimi odbori v okolici. Vse bi bilo v redu, da ni prišlo do izdaj. Izdajalci so bili belogardisti, ki so se takrat še prikrižali. Do prvih aretacij je prišlo 11. junija 1942, Babnika pa so iskali 8. avgusta, a jim je takrat srečno ušel. Tri tedne pozneje pa ni imel sreče. Ujeli so ga v Višnji gori, ga več dni zasiljevali in pretepali, nato pa z drugimi odpeljali na Rab.

Rab, lepi jadranski otok, so Italijani spremenili v otok smrti. Babnik še danes ne more pozabiti vsega gorja, ki ga je videl tam. Smrt je še posebej kosila med ženskami, otroci in starci.

Konec novembra 1942 so ga transportirali z Raba v taborišče Renicci, v Italijo. Tu se je vsem taboriščnim tegobam pridružila še ena — strupen mraz. Taboriščniki so spali pod šotori, za ležišče pa so si nalomili hrastovih vej, kajti vsak je imel le po eno odejo. Kurjave sploh ni bilo, če pa so kuhali, so prej podirli kakšen hrast. Življenje je bilo v tem taborišču obupno, smrt in boleznin pa so kosile, saj so bili taboriščniki polni uši.

Stanje v tem taborišču se je malo izboljšalo, ko so dobili barake. Takrat so zaporniki že ustanovili svojo organizacijo in začeli s političnim delom. Babnik je bil zaupnik šeste barake. Sicer pa je vsaka baraka imela osem sob, vsaka soba pa svojega zaupnika. Zaupniki so imeli predvsem nalogo, da evidentirajo taboriščnike z ozirom na njihovo opredelitev, da organizirajo medsebojno pomoč, da organizirajo študijske krožke, zbirajo novice z bojišč in širijo ideje OF.

Babnik je v Reniciju dočkal zlom Italije. Takoj se je napotil proti domu, toda zajeli so ga Nemci in ga s skupino 700 naših ljudi odpeljali v Nemčijo, najprej v Nürnberg nato pa v Floss, kjer so jih prevzeli esesovci iz koncentracijskega taborišča Flossen-burg.

Po prihodu v to uničevalno tabo-

PODOBE NAŠIH LJUDI

Skozi pekel do svobode

Anton Babnik je eden izmed tistih zavednih Slovencev, ki so se takoj po vdoru okupatorja opredelili za naš narodnoosvobodilni boj. Ni nasedel sovražni propagandi, ker se je dobro zavedal, da nam le skupen odpor proti okupatorju in narodnim izdajalcem lahko prinese svobodo. Ker pa je bil izdan, je med okupacijo izkusil celo vrsto zaporov in taborišč — Rab, Renicci, Flossen-burg, Mauthausen ter taborišči Gusen I in Gusen II. V teh letih je spoznal tudi vrsto dobrih in slabih ljudi, razen tega pa tudi vse načine mučenja, lakoto, pomanjkanje... A vse to mu ni vzelo vere v končno zmago, v zmago pravice nad krivico.

rišče so morali zaporniki oddati vse, do poslednje malenkosti. Sleči so se morali do golega in obleko zmetati na kup. Nacisti so iz ljudi naredili številke. Vrh glave so jim do golega obrili kakih pet centimetrov širok pas las od čela do temena. Ljudje so bili vredni manj kot živali, kar se je kazalo tudi v tem, da so na zapornike ščurvali pse in le redko kateri ni bil krvav od ugrizov.

Povsod naokrog so bile skupine ljudi, izčrpanih do kosti, ki so komajda vlekli noge za seboj. Babnik je premišljeval, kaj bo z njim v tem prekletem kraju in če bo sploh lahko vzdržal. A vzdržal je, čeprav mu ni bilo nič prihranjenega, niti to ne, da je moral prenašati mrtve tovariše v krematorij.

Nekega dne pa so izbirali tesarje in zidarje. Babnik se je prijavil samo zato, da bi odšel iz tega brezupnega kraja. Z vlakom so jih odpeljali v Dresden, nato pa s kamioni v Mizen, kjer se jih je zbralo približno tisto. Tu so zaporniki delali na neki cesti

proti gradu po 19 ur dnevno, od 4. zjutraj do 11. ure zvečer z nekaj premori vmes. Babnik je tam ostal do Silvestrovega 1943, nakar so jih spet odpeljali v Dresden. Spet so delali na neki cesti, bolje je bilo le to, da so delali 10 ur dnevno. Toda ta »raj« ni trajal dolgo. Čez dva meseca so ga spet poslali v Flossen-burg, a tri dni pozneje skupaj s skupino tovarišev odgnali v drugo uničevalno taborišče Mauthausen. Tu je Babnik dobil novo številko 56567, ki je zamenjala številko iz Flossen-burga. Številka je bila sicer nova, metode pa iste. Tu je bil nekaj časa celo brez vrhnje obleke. V najhujšem mrazu je imel na sebi le perilo. Tako je stradal in zmrzoval do 19. marca 1944, ko je spet dobil obleko, a le zato, da so ga odgnali v podružnico Mauthausen, v uničevalno taborišče Gusen I.

Nečlovečnosti SL in kapojev se je januarja 1945 v tem taborišču pridružil še tifus, ki je med interniranci terjal mnogo žrtev.

Veliko število zapornikov so potem

poslali v Lienz, med njimi tudi Babnika, v neko kopališče. Tu so doživeli bombni napad angleških letal. Bomba je padla med internirance in Babnik je omahnil na mrtva človeška telesa. Toda imel je srečo, saj ni bil niti ranjen.

Kot da bi vseh strahot ne bilo dovolj, so Babnika še enkrat premestili, tokrat v taborišče Gusen II. To je bilo najbolj kruto taborišče, se spominja Babnik, saj ni imelo niti karantene niti ambulate. Tistega, ki je opešal in ni mogel več na delo, so poslali v krematorij. Vsak dan je bilo na kupe novih mrličev.

Toda čeprav so bili zaporniki neprespani, premraženi, bolni in lačni, so bili vendar najbolj lačni novic o zlomu nacistične Nemčije. Od internirancev, ki so prihajali na novo in od ujetih partizanov, so hlastno posrebovali vsako vest ter si dajali upanja na svobodo.

Babnik se še posebej spominja nekega partizana, ki so ga okupatorji ujeli prav v njegovi rodni Polici. Zdelo se mu je, kot da mu je ta fant v peko prinesel najdragocenejšo darilo — košček domovine. Dobro se spominja tudi Maksa Lešnika, ker je ta znal nemško in je marsikaj zvedel od civilnih mojstrov, med katerimi je bilo nekaj dobrih ljudi. Spominja se tudi Ivana Peklaja, s katerim sta prišla skupaj iz Renicija v Flossen-burg, kjer sta se ločila, nato pa spet našla v zloglasnem Gusnu II. V enako lepem spominu mu je ostal tudi Adolf Platin.

Prav tovarištvo in tesna povezanost med zaporniki, še posebej pa med rotaki, je bil edini način, kako se upreti nečloveškemu ravnanju v taboriščih in z nesebično pomočjo drug drugemu premagati prežeko smrt.

Nekaj dni pred osvoboditvijo, se spominja Anton Babnik, je nastala med esesovci čudna zmešnjava. Odšli so, na njihovo mesto pa so prišli drugi oboroženi Nemci. Tudi kapoje in druge nemške kriminalce so oblekli v vojaške uniforme in jih odpeljali iz taborišča. Govorilo se je, da bodo vse zapornike odpeljali v Gusen I in jih pobili. Jetnikom je to žrlo živce in vsak je čakal le najmanjše prilike, da bi pobegnil. No, 5. maja so končno prišli prvi zavezniški avtomobili. Konec je bilo hitlerjevske Nemčije, nacizma, gorja, trpljenja in ponižanja. Anton Babnik je skupaj z Antonom Kraševcem peš odšel proti domu. Vrnili se je 29. maja 1945.

SREČKO ŠORLI

JOŽE VIDIC

(IV)

SKOJJEVCI

Taborišče na Obranci je odkril Ignac Koritnik z Javornika, stari avstrijski policaj. Po upokojitvi je bil logar, med vojno pa je kot agent gestapa opravljal službo gozdnega, lovskega in ribiškega čuvara. Služba mu je omogočala vohunjenje za partizani. Ko je hodil po Mežakliji, je po ukazu gestapa pregledal sleherne svišli, iskal sledi in budno spremljal vsakega človeka v gozdu. Njegova stara policijska žilica je spet ožive-la. Partizani so sklenili, da bodo masčevali smrt Ferda Korena in Viktorja Arzenška in so določili kar tri skupine borcev, da kaznujejo izdajalca. To se jim je posrečilo drugega septembra 1941. leta, mesec dni po smrti obeh jeseniških prvoborcev. Partizani so Koritnika ujeli in ga po zaslišanju v gozdu blizu Poljan kaznovali.

Viktor Arzenšek je bil rojen 19. oktobra 1914 v delavski družini v Štorah pri Celju. Osnovno šolo je obiskoval v Celju ter kot ključavničarski vajenec tudi obrtno šolo. Leta 1939 se je zaposlil v jeseniški železarni.

Arzenšek je bil član komunistične partije in kot komunist že v prejšnji Jugoslaviji večkrat preganjan in aretiran. Nemci so ga imeli za vodjo banditov. Delal je v partijski celici mehanične delavnice jeseniške železarne, v kateri je bil sekretar Matija Verdnik, člani pa Janez Mlakar, Jože Krajo in Jaka Šalomon. Po navodilih partije je v železarni pobiral »Rdečo pomoč« in zbiral člane za društvo Prijatelj Sovjetske zveze. To so le skopi podatki, več jih nisem mogel zbrati, ker so Arzenškovi sodelavci padli v boju ali pa umrli po vojni.

Slavka Dobovišek, Hamerškova z Javornika, je o Viktorju Arzenšku povedala še tole:

»V naši hiši smo imeli prazno sobo. Pred poroko je v njej stanoval Alojz Traven, ki se je kasneje poročil z Zofko Traven. S tisto Zofko, ki je bila januarja 1942. ustreljena v Dragi. Po poroki Alojza Travena je bila soba spet prazna. Nekega dne nas je obiskal neznan mladenič in vprašal, če imamo morda prazno sobo. Tako se je v našo lišo vselil Viktor Arzenšek. Viktor je pri nas stanoval, hranil pa se je pri starših Zofke Traven. Moja mama je bila sestra znanega komuniste Vencija Perka. Tako smo že po sorodniški strani veljali za rdeče. Hodili smo na stanke k Jeleni, sodelovali v dramskem odseku Svobode na Javorniku in na splošno bili aktivni v delavskih kulturnih združenjih.

Arzenšek je bil tih in miren fant. Redkokdaj je bil doma. Slišali smo, da je bil že pred vojno kot komunist zaprt v zaporu v Ivanjici.

Tridesetega junija 1941 ga je na našem stanovanju v dopoldanskih urah iskal gestapo. Z njimi je bil tudi prevajalec. Na vprašanje gestapovcev je mama dejala, da ne ve, kje je Viktor. Gestapovci so odšli, mama pa je takoj pohitela k Nočevim vprašat, če je morda tam. »Obvestite ga, da ga išče gestapo,« jim je še naročila.

Čez dobro uro je prišel Viktor na stanovanje. Pri Nočevih je zvedel, da ga išče gestapo. Mami se je zahvalil za obvestilo, nato pa tiho, toda odločno pripomnil: »Saj se jim ne bom dal zapreti.« Odšel je v svojo sobo in se vrnil z nahrbtnikom in gojzarji. Poslovil se je rekoč: »Hamerškovi, zdaj grem. Boril se bom za boljše življenje ali pa si rajši izberem smrt.« Obrnil se je in počasnih korakov odšel proti vrati. Tu se je še enkrat obrnil in naro-

čil: »Zaupam vam mojo prošnjo. Vem, da bo boj hud. Morda nihče izmed nas ne bo ostal živ. Če boste ostali živi, jaz pa bom padel, poiščite v Celju mojo 15-letno sestro Zlatko. Njen varuh sem. Starši so nama umrli. Imam še sestrico Mici, ki je poročena s krojačem in preskrbljena. Toda Zlatka ni preskrbljena, in če padem, vse moje stvari izročite njej.«

Nekaj dni po prvem avgustu so nas obiskali gestapovci. Eden izmed njih je držal v rokah ključke in vprašal: »Poznate morda te ključke?« Mama je potrčila.

»Ali veste, kje je zdaj on?« je še spraševal gestapovec. Mama je samo zmignila z rameni, češ, kaj jaz vem, kje je. »Ubili smo ga na Obranci«, je povedal gestapovec. Potem so še spraševali, če je bil med tem časom kaj doma. Arzenškovo sobo so temeljito preiskali. Vse so razmetali, vse slike in knjige raztrgali, ker so med platnicami in slikami iskali morebitni spisek Arzenškovih sodelavcev. Po mojem mnenju so odšli brez uspeha.

V Celju smo poiskali Arzenškovo sestro Zlato. Ona se je z nami vrnila na Javornik. Povedali smo ji, da je njen brat padel na Obranci. Zlata je bila na Jesenicah prav tedaj, ko so na Koroški Beli streljali talce. Tudi ona je videla grozljiv prizor. Tako smo izpolnili zadnjo željo padlega jeseniškega partizana Viktorja Arzenška.

O smrti dveh jeseniških prvoborcev so kmalu zvedeli v Rozmanovi gostilni na Poljanah. Tistega dne je v gostilni pomagala Omanova Ivana z Jesenic. Z natakaričo Cilko sta se odpravili na Obranco z izgovorom, da gresta nabirat maline. Ivanka in Cilka sta res dobili padla partizana pod skalo na Obranci.

Prvi novici Korenovi sploh niso verjeli. Potem pa je prišla v hišo Ferdova sestra Ela v črni obleki. Torej je le res. V hiši je zavladala nepopisna žalost. Drugi dan se je na vratih prikazal gestapovec Druske: »Zakaj ste tako žalostni? Kaj se je zgodilo?« je hinavsko spraševal. Korenovi so mu povedali, da so zvedeli za sinovo smrt. Druske se je najprej pozanimal, kako je bil Ferdo oblečen. Ko so mu povedali, je potrdil vest. »Bil je vodja komunistične mladine,« je dejal. »Bil je že ranjen, pa je

še streljal in ubil tri naše vojake.« Ošabno je hodil po sobi in zrl v solzne oči Ferdovih sorodnikov, potem pa ukazal: »Pokopati ga morate sami, brez pomoči, brez krste in to tam, kjer je padel.« Na vprašanje, kdaj ga bodo pokopali, so Korenovi odgovorili, da čez dva dni.

Gestapovci so najbrž računali, da bodo pri pogrebu poleg Korenovih tudi partizani, pa jih bodo na grobu lahko pobili ali morda še koga ujeli. To je bil vzrok, da so Korenovi odšli še istega dne na Obranco. Omanova Ivana je pohitela v Gorje in tam kupila dve krsti, ki jih je Kogoj s konjem odpeljal na Obranco.

Pri pogrebu obeh prvih padlih jeseniških borcev so bili Korenovi in Hamerškovi z Javornika, Stane Balanč, Stane Lah, Ivana Oman, Martin Jan in Kogoj iz Gorij.

(Se nadaljuje)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starejših SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERŠEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVEŠEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelki »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp. 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp. 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in kliseji: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35